

Luceafărul®

FONDAT 2009 • ISSN 2067 - 2144

ANUL III • NR. 11 (35) • NOIEMBRIE 2011

Împărat și proletar

... ..

De ce să fiți voi sclavii
milioanelor nefaste,
Voi, ce din munca voastră abia
puteți trăi?
De ce boala și moartea să fie
partea voastră,
Când ei în bogăția cea
splendidă și vastă
Petrec ca și în ceruri, n-au timp
nici de-a muri?

De ce uitați că-n voi e și număr
și putere?
Când vreți, puteți prea lesne
pământul să-mpărțiți.
Nu le mai faceți ziduri unde
să-nchid-avere,
Pe voi unde să-nchidă, când
împinși de durere
Veți crede c-aveți dreptul și voi
ca să trăiți.

Ei îngrădiți de lege, plăcerilor
se lasă,
Și sucul cel mai dulce
pământului i-l sug;
Ei cheamă-n voluptatea orgiei
zgomotoase
De instrumente oarbe a
voastre fiici frumoase:
Frumsețile-ne tineri bătrânii
lor distrug.

... ..

DIN CUPRINS:

•DISCURSURI LA INTRAREA
ÎN ACADEMIE. DISCURSUL
ACADEMICIANULUI SOLOMON
MARCUS / GEORGICA MANOLE

•71 DE ANI DE LA
ASASINAREA LUI NICOLAE
IORGA-1940 / IONEL BEJENARU

•NICOLAE IORGA
ȘI LICEUL A.T. LAURIAN /
GHEORGHE MEDIAN

•EPISTOLARUL ROMÂNESC.
EPISTOLARUL ROMÂNESC.
V. REVOLUȚIE ȘI MOARTE /
DUMITRU LĂVRIC

•MONOGRAFIA COMUNEI
VIȘOARA, LANSATA DUMINCA
- 6 NOV.2011

•CENTRUL ISTORIC - CEN-
TRUL CULTURAL AL BOTO-
ȘANILOR ÎȘI DEZMORTEȘTE
SPIRITUL / ION ISTRĂTE

Pe-al meu gând...

Veronica Micle

Pe-al meu gând să fiu în stare
Eu cu lanțuri l-aș lega,
Și de voie, de nevoie,
Poate s-ar astâmpăra.

Căci el fără de-a mea știre
Pururea este pribeag,
Iar de-l cât văd ca la tine
A zburat iară cu drag.

Și ce simt atunci nu știu,
Însă eu gândului meu
De-aș putea aripi i-aș pune
Să-l ajut în zborul său.

CUPRINS

EDITORIAL	DISCURSURI LA INTRAREA ÎN ACADEMIE. DISCURSUL ACADEMICIANULUI SOLOMON MARCUS: „SINGURĂTATEA MATEMATI- CIANULUI” (27 MARTIE 2008) / GEORGICĂ MANOLE	3
ISTORIA CULTURII	IN MEMORIAM. 71 DE ANI DE LA ASASINAREA LUI NICOLAE IORGA-1940 / IONEL BEJENARU	6
	NICOLAE IORGA ȘI LICEUL A.T. LAURIAN / GHEORGHE MEDIAN	7
	MONOGRAFIA COMUNEI VIIȘOARA, LANSATA DUMINică - 6 NOV.2011 / BOTOSANINEWS	8
	NICOLAE IORGA ȘI AVIAȚIA / IONEL BEJENARU	9
	CORRESPONDENȚA CARE FACE ISTORIE: ALEXANDRU D. FALIBOGA - EUGEN D. NECULAU (II) / IONEL BEJENARU	10
EMINESCIANA	PE URMELE LUI MIHAI EMINESCU - XXX MIHAI EMINESCU LA ORAȚIA / NICOLAE IOSUB	11
ISTORIA CULTURII	SURSE ISTORICE PENTRU STUDIAREA TRECUTULUI OMENIRII / DUMITRU LAVRIC	13
	ADRIAN PĂUNESCU - UN AN DE ABSENȚĂ / GRUIA COJOCARU	14
	EPISTOLARUL ROMÂNESC. V. REVOLUȚIE ȘI MOARTE / DUMITRU LAVRIC	16
INTERVIU	ZECE ÎNTREBĂRI PENTRU ... LEON ȘIMANSCHI / GEORGICĂ MANOLE	20
ISTORIA CULTURII	OAMENI POLITICI BOTOȘĂNENI DIN PERIOADA INTERBELICĂ / PAUL UNGUREANU	22
	TEATRUL POPULAR BOTOȘĂNEAN. I. VALORI ALE FOLCLORULUI ȘI ARTEI POPULARE BOTOȘĂNESE / DUMITRU LAVRIC	23
POESIS	FONDUL SILVIC LITERAR... / DOREL MIHAI GAFTODEANU	25
COMENTARII	GEORGE BACOVIA - POLIFONIA MONOTONIEI / DUMITRU LAVRIC	29
	DEPARTE DE CREANGA DE AUR A ROSTIRII SADOVENIENE / ALINA COJOCARU	30
POESIS	UN GENIU ... / MIHAELA MARIA VIERU	30
COMENTARII	LAUDATIO. DAN LUNGU, CHEVALIER DE L'ORDRE DES ARTS ET DES LETTRES / AL. D. FUNDUIANU	31
	APARIȚII EDITORIALE / AL. D. FUNDUIANU	31
	O SĂRBĂTOARE A CĂRȚII LA DARABANI / DINU ZVORIȘTEANU	33
	RĂSPALATA DEVOTAMENTULUI FAȚĂ DE DULCINEEA POEZIEI / LUCIA OLARU NENATI	34
	PETRU CARAMAN. CONCEPTUL FRUMUSEȚII UMANE REFLECTAT ÎN ANTROPONIMIE LA ROMÂNI ȘI ÎN SUD-ESTUL EUROPEI / GHEORGHE BURAC	35
	CARTEA BOTOȘĂNENILOR: PROF. IOAN MURARIU, DOCTOR ÎN ISTORIE, PROF. ANGELA PAVELIUC- OLARIU, DOCTOR ÎN ETNOGRAFIE— „MONOGRAFIA COMUNEI CRISTINEȘTI DIN JUDEȚUL BOTOȘANI” / IONEL BEJENARU	37
	I. D. MARIN: PEDAGOGIA LUI CREANGĂ / MIHAI MATEI	38
COMENTARII	MEDALIA 5 ANI DE ACTIVITATE A CABINETULUI DE NUMISMATICĂ ȘI FILATELIE AL BIBLIOTECII JUDEȚENE - MIHAI EMINESCU - BOTOȘANI / MIHAI C.V. CORNACI	40
	DIN ROADELE SUFLETULUI DE VORONEAN! SĂRBĂTOARE DE TOAMNĂ LA ȘCOALA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DE LA VORONA / IOANA MATFEEV	41
	CENTRUL ISTORIC - CENTRUL CULTURAL AL BOTOȘANILOR ÎȘI DEZMORȚEȘTE SPIRITUL / ION ISTRATE	42

REVISTA LUCEAFĂRUL

FONDATĂ 2009

ISSN 2067 - 2144

PUBLIcaȚIE LUNARĂ (APARE PE 11 ALE LUNII)

Fondatori:

Ion Istrate	Olimpiu Istrate
Ioan Burțilă	Dumitru Lavric
Elisabeta Roman	Angela Paveliuc-Olariu
Georgică Manole	Lucian Manole
Marian Mazarovici	

Director: Ion Istrate

Redactor șef: Georgică Manole

Colegiul de redacție:

Secretar de redacție: Ana Maria Maluș

Redactor și administrator site: Doru Ștefănescu

Redactori:

Dumitru Lavric	Ionel Bejenaru
Steliana Băltuță	Gheorghe Median
Cezar Vasilescu	Gheorghe Burac
Lucian Manole	Nicolae Iosub
Mihai C. V. Cornaci	Alina Cojocaru
Grui Cojocaru	Alexandru D. Funduianu
Dan Prodan	Ioana Matfееv
Cătălina Constantinovici	

© Coperta I: Bust Mihai Eminescu

© Coperta III: © Editura Agata

Editor: Editura Agata, 2011

Conținutul acestei reviste nu reprezintă în mod oficial opinia
Revistei Luceafărul, a cărei unică responsabilitate este de a publica opiniile
colaboratorilor ei. Răspunderea privind corectitudinea și coerența
informațiilor prezentate, precum și eventuale consecințe revine autorilor,
conform prevederilor legale.

Adresa redacției:

REDACȚIA REVISTEI LUCEAFĂRUL
România, Botoșani,
str. 1 Decembrie, nr. 25 (Centrul Istoric),
Email: redactiarevistei@luceafarul.net
www.luceafarul.net

EPIGRAMA	POETEI MARIA MOISOIU, LA LANSAREA VOLUMULUI DE POEZIE „ECOURI...”, SALA DE CONFERINȚE A EDITURII AGATA - 3 NOIEMBRIE 2011 / IONEL BEJENARU	42
ALBUM CULTURAL- ISTORIC BOTOȘĂ-NEAN	PROF. DR. EUGEN NECULAU—1948 (DIN COLECȚIA IONEL BEJENARU)	42
ALBUM FOTO	EVENIMENTELE CULTURALE ALE EDITURII AGATA ÎN IMAGINI:	43
	“ECOURI...”, AUTOR MARIA MOISOIU	43
	“MONOGRAFIA COMUNEI VIIȘOARA”	43

DISCURSURI LA INTRAREA ÎN ACADEMIE

DISCURSUL ACADEMICIANULUI
SOLOMON MARCUS:
„SINGURĂTATEA
MATEMATICIANULUI”
(27 MARTIE 2008)

Georgică Mandle

Încă din primele momente ale studenției sale, Solomon Marcus a fost remarcat de profesorul Miron Nicolescu. Acesta avea să-i dea câteva sfaturi mai „ciudate” care aveau să fie capitale pentru devenirea viitorului academician: 1. „de a face *tabula rasa* din matematica școlară”; 2. „adevărata matematică nu este aceea din manualele școlare, chiar dacă unele cunoștințe căpătate din ele sunt utile”; 3. „preocuparea de a înțelege natura reală a matematicii”. Spune Solomon Marcus un lucru esențial: „Inițierea în analiza matematică mi-a dezvăluit două aspecte esențiale ale ei, atenția acordată proceselor cu o înfinitate de etape și discrepanța dintre ceea ce devine inteligibil prin matematica acestor procese și ceea ce este vizibil, perceptibil pe cale directă. Dar mi-am dat imediat seama că aceste aspecte nu-mi erau necunoscute. Unde le mai întâlnisem? În poezia lumii, de la Eminescu, Arghezi, Blaga și Barbu la Edgar Poe, Baudelaire, Mallarmé și Rimbaud. Poezia are acces la infinitul existenței, la **comportamentul ei asimptotic**. În același timp, întocmai ca și matematica infinitului, poezia transgresează locul comun al existenței cotidiene, pentru a ne pune în contact cu aspectele anti-intuitive, paradoxale, ale existenței. În acest fel mi-am dat seama că veneam spre matematică marcat fiind de lecturile mele literare și filozofice.”

Să ne amintim logica eminesciană în scrierea poeziei: **folosirea cuvintelor frumoase**. După această logică s-a ghidat și Solomon Marcus, dar pentru matematică: **studiul mulțimilor și funcțiilor urâte**. Sesizând, în același timp, tensiunea dintre inteligibil și vizibil, și profitând de teoria filozofului matematician Rene Thom (cărui îi aparține și constatarea „vedem numai continuul, dar înțelegem numai finitul”), se ocupă de corelația dintre mulțimile și funcțiile astfel denumite și crearea geometriei fractale a naturii.

După studenție, intrând în activitatea de predare și cercetare, Solomon Marcus va fi fidel unei idei: „*Matematica vie, aceea care te introduce în laboratorul de lucru al matematicianului, este numai aceea din reviste (cele de cercetare, nu de popularizare)*. În revistele de dată recentă, găsești rezultatul celor mai proaspete frământări și căutări ale cercetătorilor. (...) Păstrez și acum zeci de caiete în care copiam fragmente din articole care mă interesau: era o vreme în care, nu numai că nu exista încă internetul, dar nici xeroxul nu apăruse, iar procedee mai rudimentare de copiat erau și ele un lux. Așa mi s-a cristallizat caracterul de ștafetă al

cercetării. *Pornești de la probleme, idei și rezultate ale altora, încerci să faci un pas mai departe și, dacă reușești sau numai crezi că ai reușit, încerci să transmiți altora mesajul tău.*”

În același timp sesizează că lumea se afla în plină transdisciplinaritate. Perioada cuprinsă între 1950 și 1960 a fost etapa unor studii intense a unor lucrări cu un înalt grad de interdisciplinaritate, lucrări apărute în alte țări, care tratau teme ca *noțiuni de bază ale gramaticii având ca suport teoria mulțimilor sau idei de proiectivitate sintactică ca provocare interesantă pentru teoria grafurilor*. Se atasează ideilor lingvistice și logice ale perioadei, aprofundează calculul distribuției fonemelor, caută relații dintre lingvistică, logică, psihologie, biologie și calculatoare, făcându-se legătura și cu

fizica. Neputând rămâne indiferent la noile evoluții, Solomon Marcus constată: „Evenimentele enumerate aveau loc într-un moment în care se năștea informatica în România, sub bagheta extraordinarului dirijor de energii creatoare care a fost Grigore C. Moisil. Și pentru că, vorba poetului, toate aceste lucruri trebuiau să poarte un nume, s-au inventat diferite etichete, una dintre ele fiind **lingvistica matematică**. Sintactic, nu putem alătura decât doi termeni; dar era clar că noile preocupări nu combinau numai două domenii, ci mai multe. Marea noutate consta în faptul că se aflau împreună cel puțin șase discipline,

dintre care trei din domeniul socio-uman. Se mai aflau împreună știința și ingineria. Polaritatea pascaliană „**spiritul de geometrie, spiritul de finețe**” și contrastul dintre cele două culturi, la care se referea C. P. Snow, primeau o provocare fără precedent. Ne aflăm în plină transdisciplinaritate.”

Discuțiile constructive cu Miron Nicolescu, Grigore C. Moisil, Emanuel Vasiliu, Paula Diaconescu, Alexandru Rosetti, Edmond Nicolau sau Sorin Stati, specialiști atașați curentului vremii, au dus la redactarea, în 1963, a cursului de **Lingvistică matematică**, preluat și publicat, mai apoi, în centre universitare din lume. Despre această etapă din viața sa, spune Solomon Marcus: „Trăiam astfel o experiență nouă, nu mai rămâneam cantonat într-un domeniu cu granițe destul de precise, ci mă aflam pe un traseu transdisciplinar, care mă obliga să învăț nu numai lingvistică, ci și biologia sistemului nervos, biologia eredității, logică, psihologie cognitivă, structura limbajelor de programare și anumite capitole de matematică discretă care nu erau pe linia antrenamentului meu anterior, din studiul funcțiilor reale și al topologiei generale.”

Transdisciplinaritatea l-a scos din spațiul plin de singurătate al matematicianului și l-a transformat într-un personaj viu, interesat pentru persoane din alte domenii. Venise momentul unei revelații: „Descopeream astfel din nou **singurătatea matematicianului**. Școala nu le dăduse nicio idee despre alte conexiuni ale matematicii decât cele cu fizica (și chiar despre acestea, informația era derizorie). Interlocutorii mei, de multe ori oameni cu o bogată cultură, nu-și imaginau că matematica ar putea fi și altceva decât un șir de calcule cu impact preponderent ingineresc și se mirau aflând că în matematică mai sunt multe probleme care-și așteaptă răspunsul și că mereu apar probleme noi. Posibilitatea unei matematici a calității, a structurii, li se părea în conflict cu natura ei. Dealtfel, am constatat că și despre lingvistică reprezentarea multora era derizorie, nu-și imaginau că această știință are și altceva de făcut decât stabilirea normelor de vorbire și scriere corectă.”

A urmat o permanentă preocupare de a scoate matematica din starea de „simplă unealtă, utilă uneori”, și să-i impună funcția de limbaj, „cu referire la capacitatea acesteia de a da o expresie concentrată și riguroasă anumitor relații”, pe care doar fizicienii o fructificau de multă vreme. Concluzia era clară: „**de la limbaj i se trage, în primul rând, matematicianului, singurătatea în care se află**”.

Solomon Marcus se întreaba tot mai des „dacă există realmente un limbaj matematic, sau este vorba aici de o simplă metaforă?”, fiindcă: „**Sintagma limbaj matematic** este, de cele mai multe ori, folosită la modul metaforic, pentru a numi o utilizare locală, pasajeră, a unei analogii cu un termen sau cu un simbol matematic; alteori, dar la fel de abuziv, se desemnează prin această sintagmă folosirea locală a unei anumite formule, într-un text care, în cea mai mare parte a sa, nu are nimic comun cu matematica.”

Componentele limbajului matematic, în accepțiunea lui Solomon Marcus sunt: **a)** limbajul natural (care direcționează întregul comportament al limbajului matematic); **b)** elemente ale limbajului natural, folosite ca simboluri artificiale; alte simboluri decât cele extrase din limbajul natural; expresii, relații, formule, ecuații etc., formate cu ajutorul celor enumerate (toate arătând că limbajul matematic are o structură mixtă, fiind alcătuit dintr-o componentă naturală și alta artificială); **c)** reprezentări pictoriale – grafuri, matrici, diagrame etc. –, reprezentări pictoriale continue – curbe, suprafețe etc. –, (care arată că limbajul matematic este bidimensional și, uneori, tridimensional); **d)** programe de calculator; **e)** metasisteme simbolice, cum ar fi limbajul programabil de printare și cu derivatele sale; **f)** componenta orală a matematicii (care are alte reguli decât cea scrisă, spre exemplu, atenuarea liniarității discursului scris prin distribuirea mai nuanțată a accentelor).

Astfel, se poate vorbi despre funcțiile limbajului matematic, despre narativitate și dramatism în demonstrația matematică, despre teatralitatea limbajului matematic a se vedea că *t e o r e m a* are, după etimologia greacă, semnificația de spectacol; tragedia se asociază cu fenomenele de *h y b r i s* și *n e m e s i s*; comedia care dă ideilor o șansă egală de conflict), dependența limbajului matematic de contexte lungi prin raportare la fenomenele de textualitate, de intertextualitate și de hipertextualitate, despre polifonia textului matematic etc.

Problematica dependenței de contexte mari este explicată „la fel în poezie, dar din cu totul alt motiv”: „Este interesant faptul că și în poezie localul este solidar cu

globalul, se vorbește chiar despre modul în care o serie de metafore locale se acumulează, producând o metaforă globală. Dar această dependență nu are, în poezie, caracterul precis și explicit pe care îl are în matematică. Legătura dintre local și global este, în poezie, o operație ambiguă, interpretabilă într-o infinitate de feluri; ea ține deci de actul lecturii și al interpretării, aparține cititorului. Semnificațiile în matematică au un statut conceptual, iar conceptele sunt susceptibile de definiții. Acest fapt le distinge de semnificațiile poetice, care manifestă o tendință anticonceptuală. Poezia încearcă să recupereze cu ajutorul contextului ceea ce se pierde în materie de dicționar. De aceea ea are nevoie de contexte practic infinite, regăsind astfel, pe o cale complet diferită, o situație valabilă și în matematică.”

Întrebându-se dacă „este matematica exclusiv conceptuală”, Solomon Marcus ajunge să-i dea dreptate lui Bakhtin, care, pornind de la observația că „multe semnificații din matematică și din lingvistică (a se vedea sistemele formale, gramaticile generative și diferite tipuri de mașini) se introduc nu prin definiții de tip clasic (gen proxim și diferență specifică), ci prin comportamentul lor într-un anumit proces, comportament de **natură contextuală**”, să considere această interacțiune ca un fel de dialog, denumit **principiu dialogic**. Tot de la Bakhtin preia teoria **polifoniei textului matematic**: „Așa cum în muzică se suprapun două sau mai multe părți vocale sau instrumentale, dezvoltându-se orizontal (prin contrapunct) și vertical (prin armonie), într-un text matematic are loc o colaborare a unor coduri de o mare varietate, date de multiplicitatea componentelor și funcțiilor sale, unele cu accent pe secvențialitate, altele bazate pe transgresarea ei; unele metaforice, altele metonimice; unele continue, altele discrete; unele vizuale, altele sonore”.

Făcând un inventar al posibilelor aspecte pe care le poate lua matematica și pornind de la constatarea că „limbajul este partea cea mai vizibilă a matematicii, partea care o trădează, stârnind admirația unora și repulsia altora”, Solomon Marcus îi atribuie următoarele ipostaze: a) domeniu de cunoaștere și cercetare; b) fenomen de cultură; c) știință; d) artă; e) unealtă utilă în anumite situații; f) limbaj; g) mod de gândire; h) catalizator al unor transferuri de idei, metode și rezultate; i) disciplină predată în școli și universități; j) fenomen social; k) joc; m) modă; n) mijloc de intimidare și chiar de terorizare; o) formă de snobism; p) posibilă formă de patologie; q) mod de a înțelege lumea; r) mod de viață; s) mod de a înțelege propria noastră minte; t) parte a vieții noastre spirituale; u) filozofie etc.

Discutând aceste ipostaze ale matematicii, reținem următorul comentariu: „Îngrijorător este faptul că aspectul i), al matematicii ca disciplină de învățământ, este aproape în întregime confiscat, la nivel școlar, de aspectul e), care vizează partea instrumentală a matematicii, iar la nivel universitar apar, în plus, aspectele a), cunoaștere și cercetare, c), știință și f), limbaj”.

Solomon Marcus constată că „matematica era încă departe de a fi și un fapt de cultură”, ceea ce l-a făcut să considere acest aspect ca fiind factorul principal ce stătea la baza **eșecului educației matematice** și să se opună vehement celor ce considerau matematica ca „prin natura ei, destinată unei elite”. Pornind de la Scopenhauer („a cărui părere nu prea favorabilă despre matematică și despre matematicieni este bine cunoscută”), de la Iorgu Iordan (care „reproșa două lucruri matematicienilor: că se laudă prea mult între ei și că nimeni nu înțeleg ce fac ei”), de la Mihai Ralea (care „acuza

psihologia matematică”), îl va nominaliza pozitiv pe Gheorghe Țițeica, primul, de fapt, care a atins spinoasa problemă a „**singurătății matematicianului**”: „Știința matematică nu e legată de niciunul din resorturile noastre sufletești care s-o facă iubită. Istoria, cu scrutarea și reînvierea trecutului, literatura, cu bogăția de închipuire și strălucirea de expresii, geologia, chimia, biologia cu problemele lor de interes practic și național n-au nevoie să-și dovedească foloasele. Fiecare din reprezentanții lor aici înfățișează câte o bogăție a țării: bogăție de gândire, bogăție de simțire, bogăție de energii. Singură matematica nu are și nici nu poate avea o însemnătate națională”.

Starea de izolare intelectuală și socială a matematicii (exprimată și prin „strigătul” lui Țițeica din 1914), l-au determinat pe Solomon Marcus să acționeze și va începe prin studiul intens al „*alianței dintre matematică și lingvistică, asociată cu emergența calculatoarelor electronice, a informaticii și a nevoii sociale privind mărirea eficienței în procesarea limbajului natural*”, preocupări ale anilor '50. Ca urmare, se implică în dezvoltarea domeniului lingvisticii computaționale pornind de la limbajul natural ca, trecând prin cel formal, să ajungă înapoi la cel natural.

În anii '60, Solomon Marcus este preocupat de **poetica matematică** („*sintagmă aparent oximoronică*” - spune autorul) care a dus, în 1970, la publicarea cărții „**Poetica matematică**”, despre care spune: „Acest experiment în testarea reacțiilor față de o posibilă relevanță a matematicii în teritorii ale artei a arătat unde anume este principala rezistență: matematicii i se recunoaște capacitatea de a aprofunda structurile prozodice ale versului, aspectele structurale, formale ale figurilor retorice, aspectele tipologice ale narativității, tipurile de geometrie teatrală, **dar i se refuză o eventuală pretenție de a facilita accesul la inefabilul poetic sau de a furniza criterii de evaluare a calității artistice a unui poem**”. Preocupările lui Solomon Marcus de a da un sens sintagmei **poetica matematică** a dus la reacții de respingere fermă (vezi specialistul în retorică Vasile Florescu) până la „*entuziasm debordant*” (vezi Jean-Marie Klinckenberg sau Nichita Stănescu). Fermitatea lui Solomon Marcus în susținerea ideilor sale despre poetica matematică se regăsește în frumusețea următorului pasaj: „**Poezia și matematica au în comun contrastul dintre haina în care ies ele în lume și viața lor ascunsă**”.

În 1978, ca invitat al Universității Laval, Solomon Marcus primește ceea ce denușește „*provocarea Claude Levi – Strauss*”. Trebuia să analizeze o formulă enigmatică pe care o lansase C.L.-S. în 1955, formulă ce „*avea aerul unui enunț matematic, dar aparența era înșelătoare*”. Se prefigura timpul trecerii de la mituri la literatură și la matematică: „*Iată deci un tablou mai puțin, dacă nu deloc cunoscut matematicii. Desigur, dincolo de aceste analogii între matematică, pe de o parte, mituri și literatură, pe de altă parte, putem dezvolta un întreg șir de deosebiri între ele; dar aceste deosebiri nu pot fi înțelese corect decât în contextul elementelor comune, esențiale pentru situarea istorică a matematicii ca fenomen de cultură*”. Ceea ce și face, prezentând **spiritualitatea matematicii** pentru secolele XIII – XVII și secolele XVIII – XIX.

Discursul se încheie cu câteva puncte de vedere care ar trebui să-i intereseze pe diriguitorii învățământului matematic românesc și care vizează matematica, matematicianul și atitudinea celorlalți față de cei enumerați. Merită reținute câteva citate scilicet, cu valoare de reflecții / reflexii:

1. „*Matematicianul are nevoie de singurătate pentru a se proteja*”; 2. „*Concomitent cu singurătatea care-l are pe el ca autor, matematicianul trăiește singurătatea pe care matematica o resimte în viața socială*”; 3. „*Pariul educației matematice se referă la faptul că modul de gândire pe care-l oferă această disciplină are o valoare universală, deci este folositor în orice altă disciplină și în orice domeniu al vieții*”; 4. „*Matematica este aruncată în derizoriu de modul în care se face educația ei și de percepția ei publică*”; 5. „*Metabolismul matematicii cu celelalte domenii este aproape inexistent în educație, iar viața cotidiană nu de formule are nevoie, ci de deprinderi de gândire în etape, pe care matematica ni le inoculează*”; 6. „*Între matematică și semiotică legătura este atât de naturală, încât apare tentația de a considera pe prima drept o ramură a celei de a doua*”; 7. „*Nu cumva tocmai izolarea la care este condamnată îi conferă matematicii universalitatea pe care nimeni nu i-o poate contesta?*”; 8. „*... lumea matematicii, o lume inefabilă, în primul rând că nu se poate defini*”; 9. „*Matematica se află în situația artei, la fel de imposibil de definit*”; 10. „*la suprafață, matematica este dominată de deducții, de formule și de algoritmi; ea procedează de la definiții, leme și teoreme la demonstrații, corolare și exemple. În căutările și frământările ei, ea este străbătută de întrebări, încercări, eșecuri, greșeli, eșecuri, tatonări, analogii, asocieri de tot felul, amintiri din ce-am trăit sau ce-am visat cândva, reprezentări vizuale, testări pe exemple particulare, mirări, intuiții și emoții*”; 11. „*Ordinea în care matematica se prezintă în lume este în bună măsură opusă ordinii istorice*”; 12. „*Matematica are un potențial științific, are și unul artistic, are și unul filozofic; dar ea rămâne în concertul culturii, o voce separată, inconfundabilă*”; 13. „*Cercetarea matematicii este o activitate cu scadență nedeterminată*”; 14. „*Adevărata matematică este cultivată pentru propria ei plăcere și tocmai prin aceasta ea onorează spiritul uman*”; 15. „*Matematica este un mod de gândire cu valoare universală și pentru că ea prilejuiește bucurii spirituale la care orice ființă umană ar trebui să aibă acces*” etc.

Răspunsul la discursul academicianului Solomon Marcus a fost dat de acad. Marius Iosifescu. Acesta avea să spună: „*Ne-ați prezentat un discurs de recepție de o factură cu totul deosebită. Mai multe secții ale Academiei noastre ar putea să și-l asume. (...) Sunteți un membru atipic al confreriei noastre. Interesele Dumneavoastră depășesc cu mult pe cele asociate unei singure discipline. Nu aveți corespondent în celelalte secții ale Academiei noastre. Dacă aș încerca o explicație a transferului Dumneavoastră dintr-o disciplină matematică spre multitudinea de discipline umaniste la care ați contribuit, nu aș putea recurge decât la o analogie. În multe cazuri, interpreți celebri de muzică clasică (violoniști, pianiști, violonceliști) se consacră dirijatului de orchestră. Avem aici, desigur, o dorință de exprimare prin mijloace mai variate și mai puternice și de extindere a orizontului*”.

Dintre ecourile la discursul academicianului Solomon Marcus se pot aminti: „**Nu suntem pierduți**” (Tudor Călin Zorojanu), „**Ecouri la discurs**” (Alexandru Balaban), „**Din perspectiva psihologiei sociale**” (Horia – Roman Patapievici), „**Glosă la un discurs de recepție**” (Liviu Ornea), „**Discursul unui matematician văzut de un neurolog**” (Jean Askenasy) etc.

IN MEMORIAM

71 DE ANI DE LA ASASINAREA LUI NICOLAE IORGA-1940

O FOAIE CLANDESTINĂ

N. IORGA ȘI „ECOUL CIAUNULUI” CARE A AVUT ... ECU

Ionel Bejenaru

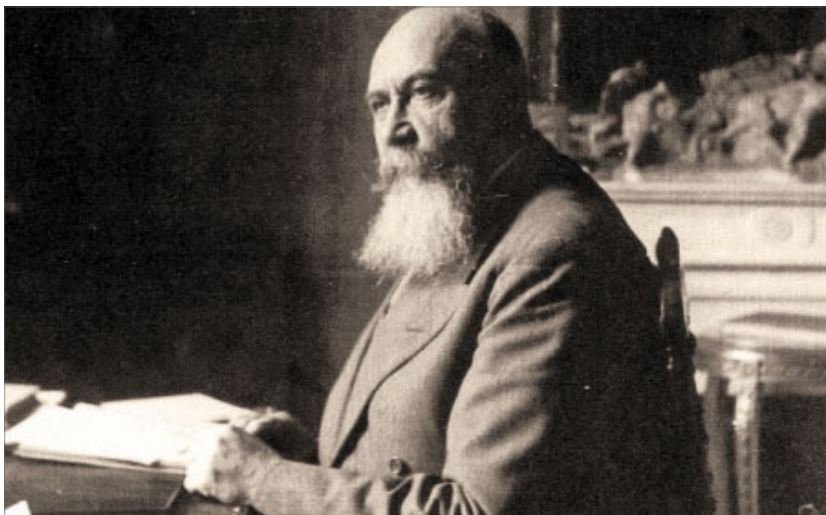
Se cunosc îndeobște motivele care l-au făcut pe N. Iorga, elev al Liceului „A. T. Laurian” din Botoșani, să părăsească școala botoșăneană, luând drumul celei ieșene. Ambițios și orgolios, n-a putut suporta nici aici să fie călcat ... „pe bățatură”. Mai ales că, în internatul liceului legea o făcea „provizorul”, cum se numea șeful acestuia.

Iată un bun prilej pentru tânărul Iorga de a-l pune la punct, editând „Ecul Ciaunului”.

Deși N. Iorga nu face referiri în opera sa autobiografică la acest episod, o fac alții, în schimb. Așa cum o face Ștefan C. Ioan, la vremea aceea elev cu o clasă mai mare decât Iorga, peste ani un binecunoscut om al școlii românești, un binecunoscut politician. Astfel - „Abia venit la noi în Internat, el a ridicat stindardul revoluției, platonice desigur, în contra relei gospodării de care sufeream cu toții”. Cum vinovat era provizorul, iată-l pe Iorga în acțiune - „Ca să facă opoziție crâncenă provizorului pentru complecta lui nepăsare față de bieții elevi, lăsându-i iarna să tremure de frig în dormitoare neîncălzite și să fie chinuți de econom, care le dădea niște mâncări așa de rele încât ei, deși flămânzi, trebuiau să le refuze. Iorga s-a apucat să scoată săptămânal un organ politic poligrafat, cu titlul «Ecul Ciaunului», pe care-l scria în întregime și-l vindea cu cinci bani exemplarul”.

Bună ucenicie în gazetărie pentru N. Iorga! - „Spiritul critic și darul de polemică al viitorului gazetar de elită se putea aprecia deja în această foaie clandestină, unde se găseau atacuri virulente, informațiuni asupra diferitelor întâmplări din internat, ba chiar și părți distractive”.

Că „ECOUL CIAUNULUI” a avut ... ecou, o confirmă același Ștefan C. Ioan - „Este bine înțeles că acest ziar de strașnică opoziție n-a ajuns niciodată în mâinile celor doi complici, provizorul și economul, deopotrivă de vinovați de reaua stare de lucruri din internat, stare care a fost în sfârșit curmată numai în urma unui demers energic făcut la minister de Vasile Burlă, directorul Liceului”. Și, în consecință, a fost numit un nou „provizor”, profesorul Petru Cujbă.

Pentru mulți elevi, „regimul” s-a schimbat în bine, odată cu venirea lui Cujbă. Nu și pentru N. Iorga, nedispus să-i accepte „regimul” autoritar. Așa că, dar de data aceasta să-i dăm cuvântul lui N. Iorga - „Într-o duminică deci, întunecatul nostru «Provizor», Cujbă, a decretat, nu știu pentru ce motiv, căci nu se săvârșise absolut nicio greșală, că noi din clasa a VI-a «nu ieșim». Așa cum ajunsesem, tot aveam multă „sămânță de vorbă”, așa încât logica mea dreaptă, raționalismul meu instinctiv m-au făcut să întreb de ce nu avem voie să beneficiem de această zi a primblărilor și vizitelor. Răspunsul, potrivit cu cele mai bune tradiții ale «pionilor» din toate țările, a fost natural: «fiindcă așa vreau eu și n-am poftă de discuții». Așa cum îl știm, N. Iorga nu i-a putut lăsa fără replică - „La rândul meu, am răspuns că: de ce ies colegii dintr-a VII-a? - Fiindcă sunt dintr-a VII-a”. Logica însă, chiar într-un biet cap necăjit ca al meu, își păstrează drepturile: Dar dacă vreunul dintr-a VII-a rămâne repetent și va fi împreună cu noi?”. Și până la urmă, Iorga ... „a ieșit”. Firește, a urmat acuzația de ... rebeliune.

Iată, așadar, cum, prin „Ecul Ciaunului”, prin frondă personală, N. Iorga și-a adus aportul la revoluționarea vieții liceanului în internat, înscriindu-și alte câteva crâmpoie pitorești în tinerețea sa.

NICOLAE IORGA ȘI LICEUL A.T. LAURIAN

Gheorghe Median

În galeria personalităților pe care Liceul „A.T.Laurian”, cea mai prestigioasă instituție de învățământ din Botoșani le-a dat țării, la loc de frunte, se află marele istoric Nicolae Iorga.

Numele său e legat indisolubil de cel al liceului, nu doar pentru că i-a fost elev, că de-a lungul vieții sale, a menținut o strânsă legătură cu o parte dintre dascălii care i-au îndrumat pașii pe calea formării intelectuale, ci și prin ceea ce a făcut pentru susținerea și sporirea prestigiului acestuia.

Stabilit, ca mulți alți tineri de valoare din Botoșani, în alte centre ale țării, care ofereau condiții propice afirmării, Nicolae Iorga nu a uitat niciodată că datorează recunoștință școlii care i-a deschis orizonturile largi ale vieții, manifestându-și acest sentiment, ori de câte ori a avut ocazia, în ciuda faptului că, datorită unui regulament mult prea aspru, la sfârșitul clasei a V-a (mai, 1886) a fost exmatriculat și obligat să se transfere la Iași.

Astfel, atunci când directorul școlii, profesorul I.V.Luca, i-a adresat invitația de a conferenția la Botoșani, în scopul strângerii de fonduri pentru refacerea clădirii liceului, arșă în iarna anului 1916/1917, acceptul său a fost imediat¹.

De aceeași manieră a reacționat la chemarea adresată de un Comitet de inițiativă al foștilor elevi ai liceului, în numele căruia semna profesorul Arion Iacobeanu și avocatul Constantin Mighiu, de a adera la „Asociația foștilor elevi ai Liceului Laurian” înființată în anul 1923, în scopul strângerii legăturilor de prietenie între foștii elevi și al „propășirii școlii în care am învățat și de care mai mult vor avea nevoie de acum înainte”². Cel mai important obiectiv al Asociației a fost acela de a strânge, prin acțiuni culturale, fondurile necesare definitivării lucrărilor de refacere a clădirii, iar Nicolae Iorga a fost între primii care s-au raliat acestui nobil scop.

În anul 1924, conducerea Asociației foștilor elevi ai liceului Laurian, încurajată de numărul mare al celor dispuși să conferențieze în favoarea școlii (Ion Simionescu, Emil Severin, Simion Sanielevici, Octav Onicescu, dr. Iacob Iacobovici etc.), lansează propunerea înființării unei Universități populare, după modelul celei de la Vălenii de Munte.

Anterior anunțării publice a acestui proiect, Asociația a adresat lui Nicolae Iorga invitația de a veni în ziua de 12 iulie la Botoșani, pentru a vorbi despre sine, ca fiu al Botoșanilor și ca fost elev al liceului. În scrisoarea de răspuns către profesorul Arion Iacobeanu, Nicolae Iorga își arăta disponibilitatea de a veni la Botoșani, deși „amintirile sunt greu de pus pe hârtie pentru un suflet discret”, mai ales că „am avut acolo – să spun drept puține zile bune, dar multe foarte rele, de altminteri ca în mai toată copilăria mea”. Probabil acesta a fost motivul pentru care, deși a venit la

Botoșani, Nicolae Iorga nu a conferențiat pe tema solicitată, ci despre „Literatura de azi”³.

La 27 decembrie 1924, a fost inaugurată Universitatea populară, căreia, ca semn al prețuirii și admirației botoșănenilor față de Nicolae Iorga, i se va atribui numele marelui istoric. Inaugurarea s-a făcut în sala Teatrului „M. Eminescu”, Nicolae Iorga susținând cu acest prilej conferința „Istoria sufletului omenesc”. În anii următori el va conferenția în cadrul deschiderilor festive ale cursurilor, pe alte teme interesante, între care „Despre trecutul botoșănean” - 12 decembrie 1926 și „Ce este un oraș” - 11 decembrie 1927⁴.

Se impune remarcat faptul că, dacă Nicolae Iorga a răspuns, fără rezerve la solicitările profesorilor liceului, și aceștia i-au fost alături atunci când istoricul le-a cerut-o. Un exemplu în acest sens îl reprezintă profesorul Nicolae Răutu, care deși liberal, a acceptat să se ocupe de strângerea semnăturilor necesare înscrierii lui Nicolae Iorga ca independent, la Botoșani, pentru alegerile parlamentare din mai 1907⁵. Tot acesta, cu o lună înainte, se ocupase de împărțirea ajutoarelor bănești trimise de Nicolae Iorga văduvelor și orfanilor țăranilor din Nicșeni, împușcați în acțiunile de reprimare a răscoalei⁶.

Doi ani mai târziu, alăturându-se acțiunii inițiate de marele istoric de înființare de secțiuni ale Ligii Culturale în întreaga țară, un grup de profesori ai Liceului „Laurian”, între care se aflau N.Răutu, I.P.Darie și N. Blebea, pune bazele secțiunii Botoșani a acestei societăți, care avea să joace un rol deosebit de important în realizarea deplinei unități naționale a românilor⁷.

Nu este lipsit de importanță și merită subliniat și faptul că, unii dintre profesorii liceului, între care N.Răutu, N.N.Răutu și Arion Iacobeanu, au colaborat la publicațiile conduse de Nicolae Iorga, cu deosebire la „Neamul Românesc” și „Neamul Românesc Literar”.

Peste toate aspectele relevate, legătura sufletească de mare profunzime dintre Nicolae Iorga și liceul „Laurian”, transpare din paginile monumentalei sale scrieri memorialistice „O viață de om, așa cum a fost”, în care îi dedică un întreg capitol, intitulat „Liceul”. În acest capitol, pagini de o mare frumusețe, străbătute de o nedisimulată afecțiune, sunt dedicate profesorilor săi, a căror chipuri i-au rămas vii, în memorie, pentru întreaga viață.

Astfel, își găsesc locul aici, printre alții, primul său profesor de istorie, bătrânul Costache Severin „un gospodar gras și gros, puțin bărbos, cu bunii ochi albaștri aplecați spre somn când elevul știa prea bine lecția învățată pe de rost”⁸; profesorul de latină, Emil Tokarski „spirit enciclopedic, în stare a examina cu tot atâta competență la latina sa, la franceză, dar și la fizică și chimie ... suflet adânc și foarte

simțitor, de o bunătate fără margini, care nu admitea favorizarea”⁹; profesorul de limba română, G.Gr. Băleanu, care „nu era numai dascălul care avea interes pentru elevii săi, care făcea tot ce era cu putință ca să-i învețe nu numai a scrie, cu o ortografie oarecum proprie ... călăuzul care mi-a vădit existența unei literaturi românești, alta decât a cărților de școală”¹⁰; profesorul de geografie C.Costin Velea „un om frumos și mândru, de o dârză autoritate, de o eleganță voită și exagerată”¹¹; profesorul de istorie Ioan Georgian, cu care, mai târziu, avea să-și dispute catedra universitară într-un concurs devenit celebru, „un profesor tânăr, deși nu foarte tânăr... foarte mic, cu privirea ușor încrucișată, ce-i dădea un aer misterios, cu o mustață aspră rasă, tăiată scurt”, pentru care distanța dintre el și elevii săi „nu înțelegea s-o stabilească decât prin știința, care nu-i lipsea, și talentul pe care-l avea cu prisosință ... unul dintre oamenii cei mai elocvenți, cei mai plini de vervă, pe care i-am cunoscut”¹². Desigur, nu putea rămâne neamintit cel care avea să-i fie apropiat toată viața, profesorul de limba română Nicolae Răutu, care se distingea prin „lărgimea de orizont a unor studii universitare făcute la Iași, până la capăt” ... „cel dintâi

om mai în vârstă care mi-a arătat înțelegere și iubire”¹³.

Mereu aproape de nevoile școlii, pe care a susținut-o prin toate mijloacele de care dispunea și a nemurit-o în celebra sa operă memorialistică, Nicolae Iorga a dat cea mai elocventă dovadă de dragoste față de cei fără de care, desigur, n-ar fi ajuns pe culmile celebrității, fiind, ca în numeroase alte împrejurări, exemplul suprem de ceea ce înseamnă a fi om și a nu uita niciodată de unde ai plecat.

Note:

1. Gheorghe Median, „Nicolae Iorga și Botoșanii – legături epistolare”, Editura Agata, Botoșani, 2006, p. 92.
2. Idem, p. 95.
3. I. D. Marin, „Nicolae Iorga și Botoșanii”, Hierasus, Botoșani, 1980, p. 114.
4. Ibidem.
5. Gheorghe Median, Op. cit, p. 35.
6. Idem, p. 33.
7. Idem, p. 50.
8. Nicolae Iorga, „O viață de om așa cum a fost”, Editura Minerva, București, 1976, p. 57.
9. Idem, p. 58.
10. Idem, p. 61.
11. Idem, p. 67-68.
12. Idem, p. 88-89.
13. Idem, p. 90.

MONOGRAFIA COMUNEI VIIȘOARA, LANSATA DUMINică – 6 NOV.2011

Botosaninews

Duminică după amiază, a avut loc la Căminul Cultural din Viișoara, lansarea „Monografiei comunei Viișoara”. Volumul, apărut la Editura Agata din Botoșani, este realizat cu ajutorul profesorilor și preotului din comună (Gheorghe Epure, Maria Epure, Radu Epure, Vasile Midoschi, Florin Bejenariu și Marius Mihai Condurache), sub coordonarea primarului Daniel Ionel Hurmuz.

„*Monografia comunei Viișoara vine să împlinească o necesitate de mult resimțită, atât de locuitorii acestor meleaguri, cât și de cei ce vizitează Nordul județului Botoșani. Între cărțile acestei coperți am adunat câteva modeste contribuții la cunoașterea unor aspecte ale vieții sociale, economice și spirituale ale locuitorilor comunei Viișoara*”, a spus primarul Hurmuz.

Monografia a fost prezentată de istoricul Ionel Bejinaru, la eveniment luând parte alături de Ministrul Comunicațiilor, Valerian Vreme, unul dintre fiii satului, președintele PDL, Cătălin Flutur, și deputatul Stelică Strugaru Iacob.

Cu prilejul lansării, Editura Agata, prin directorul său, Ion Istrate, a oferit

ministrului Valerian Vreme și primarului Ionel Daniel Hurmuz Titlul „Virtutea sătească”, pentru contribuția deosebită la promovarea și conservarea valorilor sătești.

„*Pentru mine este un eveniment sensibil, extrem de emoționant. În practica Editurii Agata, când întâlnim astfel de situații, când fii ai satului au plecat și diriguiesc diferite treburile la nivel înalt, încercăm să sensibilizăm opinia publică și să notăm aceste fapte. Am instituit un titlu pe care îl acordăm fiilor satului care au o grijă deosebită pentru locurile de unde au plecat*”, a afirmat Ion Istrate.

NICOLAE IORGA ȘI AVIAȚIA

Ionel Bejenaru

Luât la telefon, în 1934, de un ziarist de la „România Aeriană”, spre a zice ceva legat de aviație, Prof. N. Iorga, marele nostru istoric, a dat, la capătul firului, un răspuns fermecător, dezarmant, plin de candoare - „Eu n'am nimic comun cu aviația, decât că am fost odată la

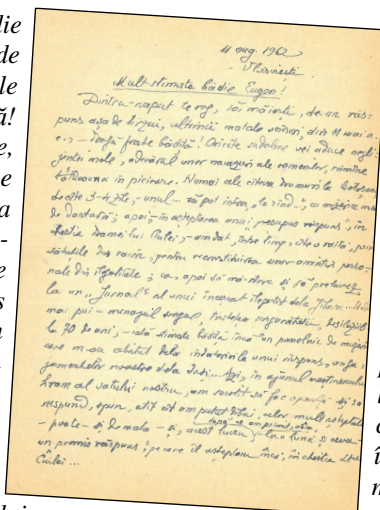
guvern și am sburat... fără a fi făcut măcar o călătorie aeriană... Am văzut și pe alții cum au sburat și o să mai sboare încă”. Vizionar cum era, să fi avut în vedere și vremurile de azi? Să fim atenți la zboruri!

CORESPONDENȚA CARE FACE ISTORIE: ALEXANDRU D. FALIBOGA - EUGEN D. NECULAU (II)

Ionel Bejenaru

11 aug. 1962. Mult stimată bădie Eugen! / Dintru-nceput, te rog să mă ierți de un răspuns așa de târziu ultimii matala scrisori, din 11 mai a. c., dragă frate bădiș! Oricâte sudalme vei aduce neglijenței mele, adevărul unor năcazuri ale oamenilor rămâne totdeauna în picioare. Numai cele câteva drumuri la Botoșani, de câte 3-4 zile, unul - să pot intra „la rând”... cu mizeria mea de dantură; apoi, în așteptarea unui „presupus răspuns”, în chestia dramei lui Ciulei, -am dat, între timp, câte o raită, prin sătușile din raion, pentru reconstituirea unor amintiri personale din ilegalitate; ca, apoi să mă-ntorc și să prelucrez la un „Jurnal” al unui încercat ilegalist de la Jilava. (n. n. este vorba de trecutul de militant socialist al lui

Alexandru Faliboga). Unde mai pui menajul singur, tristețea singurătății, deziluziile la 70 de ani, iată, stimată bădiș, încă un pomelnic de mizerii, care m-au abătut dela îndatoririle unui răspuns angajamentelor noastre dela Iași... Azi, în ajunul creștinescului hram al satului nostru, am socotit să fac o pauză și să răspund, spun, atât cât am putut dibui, celor mult așteptate - poate - și de mata - și, acest lucru, după ce am primit, abia, la o lună și ceva, un „promis răspuns”, pe care îl așteptam încă, în chestia lt-ului Ciulei. / Să luăm dar la rând și răspunsurile noastre, stimată frate bădiș: 1). În ce privește cazul dramei Lt. Ciulei, dacă mai reții, bădie, îți reamintesc că, printr-un om al meu... „cam de corvoadă pentru toate”, îți spuseseam, în prima scrisoare, c-am dibuit prin împrejurimile raionului nostru un căpitan veteran „din vechiul război european”, așa, cel puțin, a venit omul meu, într-un suflet, să-mi comunice..., asigurându-mă „că multe am să aflu de la el”... Când colo, la a doua duminică (pentru că la prima nu s-a prezentat, cum ne-ștelesesem), la a doua duminică, spun, cu cine crezi că mă-

ntâlnesc? Cu cumnatul matala, cu bădița Costică Arnăutu, fratele coanei Anicuța! Dela prima ocheadă - vorba românului, pe deasupra, l-am văzut că el nu poate să aibă vârsta războiului din 1914-1918 și, din vorbă în vorbă, mărturisindu-mi el însuși acest fapt, mi-a comunicat că nu se dă înlături, îmi spune și mă roagă să nu-l confund cu bădia Ghiță Arnăutu care-i la Roman și că-n chestia Căpt. Ciulei îmi dă și el unele amănunte. Bucuros dar de a te sluji pe mata, scot repede carnetul și pe loc trec și la un „mic interogatoriu...”. Și iată ce cunoaște dar bădia Costică Arnăutu (deși, țin însă dela început, bădie dragă, să-ți fac mărturia că pun la îndoială adevărul de cum s-au petrecut faptele în realitate), el continuă astfel mărturisirile lui (din auzite, mai târziu, cred eu!)... /, În sectorul de luptă, Oituz, se bănuiește că Lt. Col. Crăiniceanu, prin vizitele-i apropiate de poziție, pare să urmărească ceva... Ofițerii, comandantii de sectoare mici, anunță Divizia XV-a, a Colonelului Sturza, precum că s-ar urmări un plan de trădare din partea Lt. Col. Crăiniceanu în sectorul vizat, comandantul unității mici era Lt. Ciulei, Comandantul Comp. II, din Bat. II. Rgt. 59 Inf. (combinat cu 23 Focșani), alături cu compania lui bădia Ghiță Arnăutu, Lt. (comand. Comp. II din Regt. 53 Inf.). Atrăgându-i-se atenția, de Lt. Ciulei și Lt. Gh. Arnăutu, ia și el măsurile de pază. Lt. Ciulei anunță prin telefon Brigada de Vânători asupra acestui caz. Vânătorii, la rândul lor, anunță Comandantul de Sector (pe colonelul Sturza?) că se bănuiește o trădare... Imediat după anunț, Lt. Ciulei este arestat, când comanda sectorului lui se împarte în două părți - pe dreapta, se dă Căpt. Savinescu, fost avocat la Botoșani (trăiește și azi), iar a doua parte, pe stânga, Locotenentului Gh. Arnăutu. Arestat, Lt. Ciulei, e și escortat pân' la Siciclărie, unde era Curtea Marțială sub consemnul „Pajura”

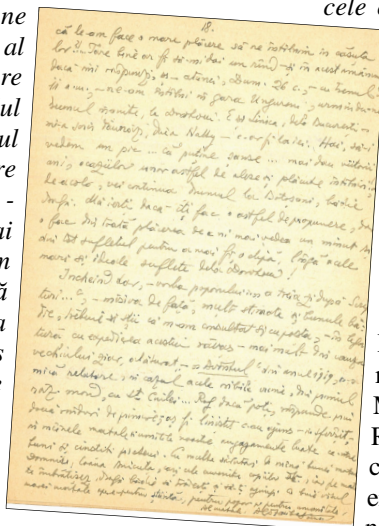

și unde Lt. Ciulei e judecat și condamnat la moarte - pentru ora „H” (ora 5, dimineața). La ora 5, dim., Lt. Ciulei e ridicat și dus la locul de execuție. / La ora 5 dim., când execuția era săvârșită, c-o oră înainte, la orele 4, Comandamentul Suprem (Marele Cartier General), sub semnătura Prințului Carol, anulează semnătura Curții Marțiale, suspendă pedeapsa de condamnare la moarte și grațiază pe Lt. Ciulei... unde se și trimite de urgență un călăreț, să trape calul!... ca să poată ajunge, să-l salveze pe Lt.-ul Ciulei!... / Când călărețul se ivește la cărare, la 300 m., salva era trasă deja și abia putu să strige: „Ciulei grațiat! Sturza și Crăiniceanu - trădători, ... au trecut la inamic!”... / Și-n clipa aceea, la auzirea opririi execuției, un glas al unui ofițer din care asistase se auzi, îngenuchind - „Fie, Doamne, ca ultima greșală să nu cadă pe noi!”, era vocea Căpt.-ului Emil Diaconescu, profesor, judecător, din ofițerii de pe front, ca membru în Comisia Curții Marțiale, în momentul execuției Lt. Ciulei...”. Și interlocutorul nostru (Const. Arnăutu) mai spune că de față mai erau: Căpt. Constantin Tufescu, decorat cu „Mihai Viteazu”, prof. de geografie la Lic „Laurian” din Botoșani și Căpt. Jan Moissiu, of. rez., cari plecară plângând dela această oribilă și nejustificată crimă. / Imediat însă după ce fratele Costică Arnăutu îmi desvăluie aceste tragice amintiri, reiau - din nou - firul discuțiile noastre, trec la un și mai amănunțit chestionar, luându-l în primire chiar de la vârsta lui... Confirmându-mi vârsta între 55-56 ani, mă desarmeză, dela început chiar, că el însuși ar fi fost martor la aceste evenimente. Și, chestionându-l mai în amănunt, el e obligat să se fie pas cu pas cu întrebările mele și să ajung până acolo încât să-mi declare textual... / „eu, continuă el povestirea, eram de nouă ani când, pe după Crăciun, prin Ianuarie, prin Februarie, că nu țin chiar bine minte luna, mă duc cu frate meu Vasile Arnăutu de 16 ani (azi, preot în Botoșani, la Bis. Sf. Gvidenia) - ne duceam să ducem de-ale mâncării lui bădia Ghiță Arnăutu, fratele nostru mai mare și care era în război, ofițer Comand. Comp. II, din Regt. 53 Inf., pe front, la Mănăstirea Cașin dar, negăsindu-l pe bădia Ghiță, mă-ntorsei, din nou, c-o coloană de aprovizionare încă până—n vale, la Siret-lângă un pod ocupat de partizani... A doua zi, m-a ajuns și fratele Vasile, care mi-a spus că-s lupte grele și că-i mai bine să ne-ntoarcem acasă. Ori, după ce-am trecut Mănăstirea Cașin, fără să ne dăm seama că eram doar copii mici, numai ce ne trezim c-am intrat în dispozitivul de luptă, al Sectorului. În dreapta, cum mergeam spre Măgura, în dreapta, spun, rămase „Dealul Porcului”... și la aproximativ - după primul pârau care l-am întâlnit -, la 200 m. înspre dreapta, am fost opriți, din nou, pentru că - ni s-a spus - „e execuția unui ofițer!”. Și mai târziu am aflat că era Lt. Ciulei” / „...l-am cunoscut, continuă bădia Costică destăinuirile sale, apoi pe Colonelul a la suite Ciulei, la București, când m-am întors din al doilea război mondial, în 1943, pe toamnă, prin Noiembrie - locuia la hot. (el) „Roma”, din Calea Griviței, stânga, vis-à-vis de hotelul „New York”, unde ședeam eu...”. Totodată, fratele Costică își mai amintește că, pe când era student, în anul II, la Teologie,

în București, prin 1931..., tot un Ciulei, Ing. Ciulei, fratele Lt.-ului Ciulei, acuzat de-o crimă, pentru că-și prinsese nevastă-sa într-un flagrant-delict de adulter, la proces a scăpat numai printr-o simplă vorbă a avocatului său: „Onorată Curte, să nu se-nîmple ca Justiția să rămâie oarbă și de această dată, cum a rămas și-n cazul Lt.-ului Ciulei, și-ar fi o mare rușine pentru neamul nostru!...”. / Și ing. Ciulei a fost achitat după o oarecare reținere... / Când în cele din urmă, îl întreb: „Bine, bădiță Costică, să presupunem că toate cele povestite de mata, mai sus, s-or fi petrecut așa deși mata spui, văd că n-ai asistat la această dramă ca martor de vârstă, cu îndatoriri de front, pe-atunci, în perigrinările matală, cu fratele Vasile, să dați de „bădia Ghiță”, ofițer de luptă pe front, întâmplător auziți de „executarea unui ofițer” și oamenii v-ar fi spus că-l chema... „Căpt. Ciulei...”, atât... Ori, mata mai adaugi în povestire c-ar fi fost, de pildă, Căpt. Emil Diaconescu, care a fost, cum spui mata, în Comisia de Judecată a Curții Marțiale și-ar fi scos strigătul acela de conștiință, pentru eroarea săvârșită cu Lt. Ciulei - poți să-mi spui cine era acest Căpt. Emil Diaconescu? „Cum să susțin, răspunse interlocutorul nostru... când el era frate cu Costică Diaconescu, mort în iarna asta, la Iași!”. Întrebându-l, la 2 zile, pe prietenul nostru bun, Bițu Ficiuc, pensionarul, cu post provizoriu, anul ista, la Școala Vlăsinești, și el rămâne mirat, întrucât Costică Diaconescu - bietul - n-a avut frați care să participe la vreun război, s-au ridicat doar - cel mult - pân' la niște simpli meseriași de sat... Ori, cu Emil Diaconescu, profesorul dela Universitatea din Iași, m-am întâlnit eu însumi cu el, la București, unde pătrusesem împreună, ca deputați, în Marea Adunare Națională, de după alegerile generale din 19 Noiem. 1946... Și acum, dedu și mata, mult stimată bădiță, cronicar al vremurilor apuse, dedu, te rog și mata posibilele concluzii pe care le bănuiești din toate aceste mărturisiri ale fratelui Costică Arnăutu... În fața confuziei lui „Emil Diaconescu”, c-un frate, al lui Costică Diaconescu, mă-ndoiesc de unele mărturii... În sarcina matală, ca atare, socot că rămâne răspunderea verificării și a prelucrării, apoi, a întregului material cules de mine, dela fratele Costică, în chestia Lt. Ciulei. Părerea mea, mult stimată bădie Eugen, ar fi - cât se poate de rapid - să faci un drum - eventual - pân' la „bădia Ghiță”, la Roman, pentru cele mai complete informații, dacă-i adevărat cele ce ni mărturisește fratele nostru Costică de la

Mândrești... Căci, dacă se adeverește faptul că bădia Ghiță Arnăutu ar fi avut sector alături de compania Lt. Ciulei, e cea mai bună mărturie în problema care te interesează pe mata, în problema dramei lui Ciulei! (Va urma).

Comentând, trebuie subliniat că această nouă corespondență Al. D. Faliboga - Eugen D. Neculau dezvăluie culisele unui caz dramatic din participarea României în Primul Război Mondial, care a făcut obiectul mai multor referiri în cărți și periodice trimițătoare la Prima Mare Conflagrație Mondială, la participarea României și a Armatei sale. Dincolo de bătălii crâncene, la cote de vârf, de momente de eroism și triumf, au fost să fie și erori, momente nefaste, între ele situându-se „Cazul Ciulei”.

PE URMELE LUI MIHAI EMINESCU - XXX

Nicolae Iosub

MIHAI EMINESCU LA ORAVIȚA

Oravița este un oraș mic, situat pe drumul ce leagă Aradul cu orașul Baziaș, port la Dunăre și important centru minier.

În anul 1718, la Oravița s-a construit pentru prima dată în țară un furnal de fontă, funcționând cu mangal (cărbone de lemn), de către un grup de meseriași, emigranți olteni. Pentru pregătirea lucrătorilor la furnalul de fontă, în anul 1729, se deschide aici o Școală de mine și metalurgie care, în anul 1789, este mutată la Reșița.

Pentru transportul cărbunelui și minereurilor în Imperiul Austro- Ungar, sub stăpânirea căruia se afla Ardealul, în perioada 1846- 1854 se construiește prima linie ferată din țară ce leagă Oravița de Baziaș, cu o lungime de 52 km. Linia ferată era necesară pentru transportul cărbunelui de la Anina la Baziaș și de aici pe Dunăre până în Austria.

În perioada 1860- 63 se construiește și calea ferată Oravița- Anina, cu o lungime de 34 km, ce cuprindea 15 tuneluri și 30 de viaducte, necesitând lucrări complexe pentru acea perioadă, dar importanța ei economică depășea cu mult cheltuielile de construcție.

Tot pentru prima dată în țară se construiește la Oravița, în perioada 1789- 1817, un teatru modern cu două rânduri de balcoane, teatru ce a stat de model și pentru teatrul din Iași. Acest teatru există și astăzi la Oravița și aici a poposit poetul Mihai Eminescu însoțind trupa de teatru Pascaly ca sufleur, în luna august a anului 1868.

Oravița este un oraș situat pe Valea Carașului, într-o vale presărată cu multe sate românești, cu oameni gospodari și o bogată tradiție românească, ceea ce a făcut ca trupa de teatru a lui Pascaly să poposească și pe aceste meleaguri.

Turneul trupei de teatru a lui Mihai Pascaly în Ardeal început în luna mai 1868, se desfășoară în contextul introducerii în Transilvania a Legii naționalităților, prin care nu se recunoștea pe teritoriul Ungariei, deci și Ardealului, decât o singură națiune și o singură limbă- maghiara. Pascaly pornește acest turneu cu piese de teatru în limba română pentru a veni în sprijinul românilor de aici, despre care spune: „Cel mai dulce suvenir, și ca om, și ca artist, care mă va însoți până la mormânt, este acea iubire nedescrisă ce am gustat de la toți românii de peste Carpați”.

Trupa de teatru Pascaly ajunge la Oravița în ziua de duminică 18/30 august 1868, venind cu trenul de la Arad, fiind întâmpinată la gară de mulți orșoveni, fiind așteptați și transportați cu 12 trăsură prin centrul orașului, într-un entuziasm de nedescris, până la hanul unde au fost cazați.

Iată ce scria revista *Familia* despre sosirea trupei la Oravița: „În spațiul din spatele gării, mult coborât sub nivelul peronului, îi așteaptă un conduct de 12 trăsură, dintre care una, cea din frunte, are înhămați patru cai albi. În această

trăsură iau loc soții Mihail și Matilda Pascaly. Convoiul o ia spre centrul orașului, pe strada lungă de aproape 7 kilometri. Într-una din trăsură se află Mihai Eminescu, fermecat desigur de mulțimea care-i așteptase la gară, de mulțimea care sta înșirată pe ambele trotuare ale străzii până în centru. Sute de oameni sânt îmbrăcați în costume naționale, țărani veniți din satele învecinate: Comoriște, Măidan, Cârnecea, Ciclova, Cacova, Ciuchici”. Trăsura în care era Pascaly cu soția era a lui Sallassowitz, a cărui nepot se lăuda cu această ispravă, în perioada interbelică.

La Oravița s-au dat două spectacole (luni și marți) în teatrul din oraș, spectacole la care au participat în afară de locuitorii orașului și mulți locuitori din satele de români de pe valea Ciclovei. S-au jucat piesele: *Mihai Vitezul*, de Dimitrie Bolintineanu, *Ștrengarul din Paris*, de Bayard și Vanderbourg și *Doi profesori procopsiți*, de E. Scribe. Matilda Pascaly a declamat *Copila română* de Iosif Vulcan, care l-a făcut pe Ilie Trăilă să scrie: „O ploaie de flori și ghirlande căzu pe scenă îndată ce cortina se ridică. Ivindu-se în port național, Doamna Pascaly a fost acoperită de flori. Și aici un număr frumos de plugari se iviră în sală. Și aici se dete un banchet, la *Coroană*, în 1 septembrie. În 2 septembrie trupa plecă spre Baziaș și de aici spre Țară”.

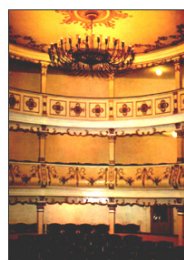
La Oravița s-au desfășurat spectacole, pe 31 august și pe 1 septembrie 1868. Sala era arhiplină încât era imposibil de făcut vre-o mișcare. Au venit și țărani din satele din jur. Când se ivi Pascaly pe scenă, în rolul lui Mihai Viteazul, s-a produs o profundă emoție: „Naționalismul românesc a reînviat în Oravița, la 1868, prin turneul trupei lui Pascaly și poezia lui Eminescu”.

Gara din Oravița unde a sosit Eminescu cu trupa de teatru, în august 1868

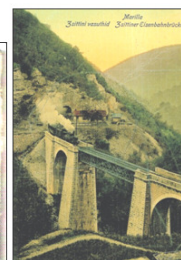
Teatrul vechi din Oravița unde a jucat trupa lui Mihail Pascali în 1868.

Interiorul teatrului din Oravița

Primul afiș al celui mai vechi teatru

Viaduct la Oravița

În ziarul *Familia* din 7 septembrie 1868 se spunea: „N-a mai văzut teatrul nostru atâta gloată de om în volumul său, dar nici nu au rasunat altădată atâtea aplause, buchetele și cununile de flori zburau pe scenă ca o mulțime de flăcări, artiștii jucau care de care mai bine, ei ne fac nu numai desfătare, ci și onoare multă artei noastre”.

Correspondentul *Familiei*, Sofronie Pascu, scria aceste rânduri: „De pe bină răsuna o limbă dulce ca farmecul, încântătoare ca cântecul de sirenă. Am auzit adese că limba noastră e sonoră, suavă și armonioasă; am crezut... credeam însă cu modestie; acum însă ni-a trecut, trecut toată dubietatea, căci am simțit puterea magică, am auzit și văzut ceea ce până acum numai cugeta și ofta am putut, am cunoscut sublimitatea limbii noastre”.

Din cușca strâmtă și incomodă a sufleurului veghea Eminescu, venind în ajutorul actorilor și putea fi văzut de spectatori când ieșea pe scenă pentru o replică sau două a vreunui personaj. După spectacol s-a dat un banchet la hotelul *Coroana* în cinstea tuturor actorilor la care participă și poetul.

Actorii au fost găzduiți la Hotelul *Coroana*, proprietatea familiilor Gabriel Miletici, prieten cu Iosif Vulcan și Pascaly, Alexa Munteanu și fiul său Balthasar, intelectual cu studii la Budapesta. Unii dintre actori au fost găzduiți pe la localnici.

Pe 2 septembrie 1868, trupa de teatru condusă de Mihail Pascali se deplasă cu trenul de persoane care circula la Baziaș, pe calea ferată construită în 1854. De aici, trupa s-a îmbarcat pe un vapor de linie ce venea de la Budapesta și au navigat pe la Cazane, pe la Gherdapuri până la Giurgiu.

Alegerea orașului Oravița pentru prezentarea ultimelor spectacole de teatru nu a fost deloc întâmplătoare. Aici exista cel mai frumos teatru din Ardeal, Oravița era un centru economic puternic și de aici exista posibilitatea deplasării trupei cu trenul până la Baziaș, de unde se putea îmbarca pe un vapor care circula regulat spre Giurgiu.

Oravița sărbătorește în fiecare an trecerea poetului M. Eminescu cu trupa de teatru, prin organizarea unor simpozioane și expoziții, desfășurate în sala teatrului unde au jucat actorii în anul 1868.

Pe scena teatrului din Oravița, unde a jucat și Eminescu, se află în zilele ce-l aniversează pe poet, un portret în ulei realizat de pictorul Ion Călin, iar în holul teatrului se realizează o mică expoziție de fotografii, afișe, medalii, volume omagiale editate cu prilejul manifestărilor eminesciene de la Oravița.

Pe clădirea teatrului se află o placă memorială ce amintește de poet: „**Acest teatru a găzduit pe marele poet Mihail Eminescu în vara anului 1868, când trupa de artiști Pascaly din care făcea parte, a prezentat spectacole la Oravița. Oravița- 15 iunie 1964**”. Vizitatorii Teatrului din Oravița li se arată acea cușcă în care stătuse poetul, ba chiar se afirmă că pe una din scânduri se păstrase semnătura poetului.

În parcul orașului se află astăzi un bust realizat de sculptorul Romulus Ladea, inaugurat la 3 iunie 1933, împreună cu bustul regelui Ferdinand și a istoricului Damaschin Bojincă, eveniment ce a prilejuit vizita regelui Carol II-lea și a voievodului Mihai. Protopopul Virgil Musta sublinia în cuvântul său: „La 18/30 august 1868, Oravița bufenilor a primit cu cinste și bucurie mare trupa

binevestitoare a fericitelor noastre zile, călăuzită de artistul Mihail Pascaly și însoțită de elevul lui Aron Pumnul, zburdalnicul în fire, Mihail Eminescu”.

O stradă umbră de tei și castani poartă astăzi numele poetului.

Și astăzi, după atâția ani de la trecerea poetului prin aceste locuri, putem admira orașul pe care l-a văzut și poetul. Centrul orașului mai păstrează clădiri din timpul vizitei lui Eminescu, teatrul unde poetul a dat spectacole are aceeași înfățișare, fiind cel mai vechi teatru din țară.

Gara din Oravița, unde a venit de la Arad și de unde a plecat la Baziaș trupa lui Pascaly, există și astăzi. Aceste edificii sunt reprezentate pe cărți poștale ilustrate realizate de responsabilii orașului.

Trecerea poetului Mihai Eminescu prin aceste locuri a fost reprezentată de către filateliștii și numismații din Caraș - Severin prin realizarea unor frumoase materiale filatelice, de numismatică și cartofilie.

Astfel, teatrul din Oravița este reprezentat pe o C.P.I. realizată în anul 1920, având pe față inscripția: „Salutare din Oravița - Teatrul”. Același teatru este reprezentat pe două plicuri speciale, unul din 1987 realizat cu prilejul expoziției filatelice omagiale „170 de ani de teatru la Oravița”, obliterat cu o ștampilă specială dedicată aceluiași eveniment și altul realizat în anul 1999 cu ocazia împlinirii a 110 ani de la moartea poetului și a 131 de ani de la prezența sa în acest teatru.

Statuia poetului din parcul orașului realizată de Romulus Ladea în 1930 este reprezentată pe o carte poștală ilustrată cu care s-a realizat o ilustrație maximă.

Dunărea la Cazane pe unde a trecut Eminescu cu vaporul, în 1868, în drum spre Giurgiu

Statuia lui Eminescu din Oravița
Sculptor Romulus Ladea

Strada centrală din Oravița

Gara CFR din Baziaș

BIBLIOGRAFIE :

1. George Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Ed. Junimea, Iași, 1977.
2. Nicolae Danciu Petniceanu, *Voievodul Mihail*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2011.
3. Victor Crăciun, *Ei l-au văzut pe Eminescu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989.
4. Ioan Massof, *Eminescu și teatrul*, Editura pentru literatură, 1964.
5. Augustin Z.N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, Editura Sport -Turism, București, 1978.
6. Gellu Dorian și Emil Iordache, *Pașii poetului*, Ed. Timpul, Iași, 2000.
7. Ionel Bota, *Eminescu la Oravița*, 2008.

SURSE ISTORICE PENTRU STUDIAREA TRECUTULUI OMENIRII

Dan Prodan

În lunile august-septembrie 2011 principalele periodice istorice de popularizare au inclus noi contribuții tematice în cadrul dosarelor: „70 de ani de la trecerea Prutului (1941-2011)” și „Ion Antonescu și Războiul din Est (1941-1944)”. Astfel, *Historia*, XI, nr. 116 / august 2011, prezintă condițiile în care s-a desfășurat „Evacuarea Legației sovietice din București”, după începutul Operațiunii Barbarossa (pp. 40-43), pe baza documentelor din Arhiva Istorică a MAE al României antonesciene. În continuare, Dragoș Carciga explică de ce au fost antrenați «Preoții militari români în „Cruciada împotriva bolșevismului”»: pentru a oferi consultanță și servicii religioase, pentru a întări moralul trupelor și de a propaga legitimitatea „Războiului sfânt” românesc împotriva sovietismului stalinist cotropitor al provinciilor nord-estice moldovenești (pp. 44-49). Florentina Țone a prezentat secvențe ale războiului românesc antisovietic prin ochii ofițerului genist Vladimir K. Kirîțescu (pp. 50-55). Tot la o carte de memorii (*Molotov Remembers. Inside Kremlin Politics*, Ivan R. Dee Publishing House, Chicago Ill., USA, 1993, 438 p.) a apelat și Michael Nicholas Blaga pentru a prezenta „Cum ne-a luat Molotov Bucovina și Ținutul Herța”, în vara fierbinte a anului 1940, veritabil *casus belli* pentru români, începând cu 22 iunie 1941 (pp. 66-68).

Nr. următor al *Historiei*, XI, 117 / septembrie 2011, include considerațiile lui Adrian Cioroianu despre o provocare incitantă: „Mannerheim-Antonescu: asemănări de carieră, diferențe de destin” (pp. 12-14). Pe de altă parte, Florentina Țone a alcătuit un grupaj foto-documentar despre „Răniții care se întorc acasă” din războiul din Răsărit (pp. 42-47), completat cu câteva scrisori emoționante, tragice, ale soldaților români de pe frontul anti-sovietic trimise familiilor din România (pp. 50-55). Dragoș Carciga a prezentat cartea lui Jean Lopez și Lasha Otkhmezuri, *Grandoarea și mizeria Armatei Roșii. Mărturii idedite. 1941-1945*, Edit. Seuil, Paris, 2011, care a demitizat armata sovietică, prezentând-o exact așa cum a fost în perioada 1941-1945, inclusiv pe teritoriul României, august 1944-iunie 1945 (pp. 48-49). „Dosarul Odessa”, din *Historia*, XI, nr. 118 / octombrie 2011, conține mai multe file și prezintă diverse probleme-abordări: cauzele cuceririi Odesei (autor: Manuel Stănescu, pp. 12-17), mărturii despre atacarea orașului (selecate de Florentina Țone, pp. 18-19), bilanțul uman, tragic totuși prin cifre, al cuceririi localității (realizat de Ioan I. Scafeș, pp. 20-23), un foto-reportaj de la Odessa (pp. 26-29),

apărarea orașului de către ruși (pp. 30-33), aruncarea în aer de către geniștii ruși a clădirii Comandamentului militar român de la Odessa (prezentare de Igor Niculcea, pp. 34-37), evacuarea localității de către ruși (pp. 38-39), mandatul lui Gherman Pântea ca primar al Odesei (prezentat de Igor Cașu, pp. 40-43).

Un alt periodic de popularizare a istoriei, cunoscutul *Magazin Istoric*, a inclus în paginile sale diverse contribuții circumscrise temelor enumerate la începutul acestei prezentări. Astfel, în nr. 8 (533) - august 2011, Ioan Bolovan și Sorina Paula Bolovan, „Căutând dreptate prin arhive”, au prezentat eforturile autorităților antonesciene de realipire a Transilvaniei de Nord-Est la România și de anulare a hotărârilor samavolnice ale Diktatului de la Viena (30 august

1940), derulate în perioada 1940-1942 (pp. 53-56). Nicolae Mareș a prezentat principalele coordonate spațio-temporale ale „Acțiunii Continentale”: mediurile poloneze pentru înlesnirea ieșirii României din războiul anti-sovietic, cu acordul tacit al mareșalului Ion Antonescu (1943-1944) - (în nr. 8 (533) - august 2011, pp. 12-15; nr. 9 (534) - septembrie 2011, București, pp. 47-51). Comandor dr. Marian Moșneagu a descris «Prima și ultima luptă a distrugătorului „Moskva”», răspunzând la întrebarea incitantă: „Cine a scufundat distrugătorul?” - o mină marină din barajul de protecție al portului Constanța (pp. 36-40). La aceste contribuții tematice se mai adaugă și altele: Petre Țurlea, *Regele Mihai și Mareșalul Antonescu [1940-1944-1946]*, Editura SemnE, București, 2011, 447 p.; Ion Constantin, *Gherman Pântea, între mit și realitate*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2010, 384 p.; Grigore Gafencu, *Préliminaires de la Guerre a l'Est*, Editura Curtea Veche, București, 2011, 591 p.

Sursele istorice și contribuțiile istoriografice prezentate în paragrafele anterioare introduc în circuitul științific o nouă lucrare în domeniu, semnată de Dumitrescu Doru, Manea Mihai, Popescu Mirela, *Culegere de surse istorice*, vol. I, *Antichitatea. Lumea Medievală*, vol. II, *Lumea modernă. Lumea contemporană*, Editura Nomina, București, 2011, 240 + 391 p. În *Cuvânt înainte*, autorii au precizat că amintita culegere de izvoare și fragmente de lucrări istoriografice este destinată uzului profesional al elevilor, studenților, cadrelor didactice, persoanelor interesate de cunoașterea trecutului. Izvoarele istorice reunite în culegere aparțin diverselor categorii de surse istorice: arheologice, epigrafice, cronistice, literare, epistolare, descrieri de călătorie, diplomatice, de

presă, testamentare, parlamentare. La acestea se adaugă fragmente reprezentative selectate din diverse lucrări istoriografice, juridice, filosofice, religioase, culturale, militare etc. reprezentative, elaborate începând cu secolul VIII î.Hr. și până astăzi. Sursele istorice (izvoare și opere specifice) sunt folosite zilnic la lecții și autorii explică principalele coordonate ale unei activități didactice reușite: proiectarea, alegerea sursei istorice adecvate, interpretarea și integrarea acesteia în demersul instructiv-educativ, evaluare și / sau auto-evaluare punctuală, fixarea cunoștințelor (vol. I, pp. 7-14).

Sursele istorice sunt grupate tematic după schema clasică, arhicunoscută: epoci istorice, statul, societatea, oamenii, relațiile interpersonale și / sau inter-statale, cultura, civilizația unei perioade istorice, în formulele: *Lumea antică*, *Lumea medievală*, *Lumea modernă*, *Lumea contemporană*. Fiecare sursă istorică include: un scurt *preambul* cu sumare lămuriri despre izvorul istoric și subiectul de referință; *sursa istorică* propriu-zisă, prezentată integral sau fragmentar; *sugestii metodologice* de utilizare la lecții; teme, evaluări, activități suplimentare, proiecte etc. Vol. I include surse istorice referitoare la epoca antică (95 de cazuri) și la epoca medievală (39 de cazuri), începând cu *Biblia*, *Geneza* / *Facerea*, I, 1-31 și terminând cu *relatarea* cuceririi Constantinopolului de către otomani (în 1453), preluată din *Istoria turco-bizantină* a lui Ducas, ediția Vasile Grecu. Deja se observă o influență a periodizării occidentale, în care sfârșitul epocii medievale ar coincide cu dispariția Imperiului Bizantin de pe harta politică a Europei de Sud-Est. Argumente și periodizări discutabile istoriografic, dar

acceptate tacit didactico-metodologic.

Vol. II, *Lumea modernă. Lumea contemporană* (110 surse), debutează cu un *comentariu* al domniei împăratului Maximilian I de Habsburg (1486-1519) și sfârșește cu observațiile la *Apelul de la Beijing* (1995). Numărul mai mare de surse istorice ale vol. II, 226 față de 134 ale vol. I, se explică prin: accesibilitatea surselor istorice, numărul superior al faptelor istorice moderne și contemporane avute în vedere, mediatizarea mult mai intensă a acestora, orizontul mediatic mult mai vast, comparativ cu epocile antică și medie. Ambele volume includ la sfârșit *bibliografia* lucrărilor / contribuțiilor-sursă utilizate. Trebuie să atrag atenția totuși asupra unor discrepanțe între sursa precizată în text și cea din bibliografie: un singur exemplu: la p. 17 este amintită *Biblia*, ediția 1968, iar în *Bibliografie* cea din 1921. Deci, care ediție a *Cărții Sfinte* a fost utilizată: cea din 1921 sau din 1968? Apoi, o citare greșită: „*Facerea*, BOR, 1968”!!! *Cărțile Vechiului Testament* nu au apărut în fascicule, ci într-un corpus unitar! Lipsește necesarul *indice* antroponimic, geografic etc., care ar fi ușurat foarte mult utilizarea lucrării de către elevi și studenți.

În *concluzie*, un corpus de surse istorice util, practic, utilizabil pentru elevi, studenți, profesori, persoanele interesate de istorie, cu sentimentul național încă activ și energic. Lucrare utilizabilă, evident, pentru studiul istoriei universale cât și pentru trecutul românesc. Trebuie subliniat, în încheiere, că autorii sunt datori moral cu un corpus de surse istorice pentru studiul *istoriei românilor, epocile antică, medie, modernă, contemporană*.

ADRIAN PĂUNESCU – UN AN DE ABSENȚĂ

Gruia Cojocaru

Dacă oportunismul economic cu aviditate se hrănește dintr-un sistem economic ori financiar ce colapsează, notorietatea postmodernistă se alimentează, adeseori, din defăimare și calomnie. M-am întrebat, uneori, dacă succesul obținut prin defăimarea aproapelui are legătură cu nevoia de violență din sângele nostru, sau cu experiența huliganică, revelată de Eliade. Și într-un caz și în celălalt spargi ceva – o imagine, o idee, o stare de lucruri ori un mecanism oarecare –, însă dacă în evocarea lui Eliade, din „*Huliganii*”, cel care-și asumă distrugerile dorește să compenseze pierderile prin amprenta personală – pe care o dezvoltă, mai apoi, dacă-i reușește lovitura – în cazul defăimării, dacă autorul său nu propune nimic în loc, dar culege cu strășnicie roadele survenite din desconsiderarea în cauză, ne găsim în fața unui *caz* cu săgeata orientată spre psihiatrie...

Când poetul Adrian Păunescu, însoțit de un imens cortegiu, călătorea pe ultimul drum de pe Pământ – 7 noiembrie 2010 – în studioul Național de Televiziune, într-o manieră surprinzătoare, se *producea* un personaj care, din acel moment, luni în șir, avea să devină o prezență nelipsită a top-show-urilor. Își închipuie cineva că pentru valoarea *tezelor* sale era atât de curtat de TVR? Nici pomeneală, ci pentru că, pe parcursul derulării procesiunii, individul de la revista „22” a fost plin de virulență la adresa memoriei lui Adrian Păunescu. A reproduce modul în care personajul în cauză a căutat să-l desființeze pe Păunescu, chiar în momentul înmormântării sale, înseamnă a-i spori o notorietate de care responsabilă – alături de tatăl său – este Televiziunea Națională. Pot doar să *felicit* modul în care întâia televiziune a statului român și-a petrecut unul dintre românii săi pe ultimul drum. Am evitat, intenționat, termenul

de valoare, nu pentru că nu aş crede cu toată fiinţa mea că Adrian Păunescu a fost una dintre marile conştiinţe ale Neamului Românesc, ci pentru că nu doar în faţa unei somităţi, ci în faţa oricărui om trecut în moarte, chiar dacă ţi-a fost neînduplecat adversar, trebuie să ai decenţa de a-ţi cenzura bucuria sălbatică, instinctivă, malefică ce te-ar putea invada! Fireşte, TVR n-ar fi fost atât de generoasă, dacă individul care a lătrat spre mormântul lui Adrian Păunescu ar fi fost român. Cum însă provine din acea seminţie care face jocurile peste tot în lume, cu excepţia Chinei, se înţelege servilismul de care instituţia a dat dovadă, slugărnice pe care a cultivat-o, după reţeta balcanică, în lunile care au urmat, însă caracteristica în cauză ţine de alte metehne, pe care le-am şlefuit cu mîgală în spaţiul carpato-danubian...

Şi totuşi, dacă ar fi să sintetizăm imaginile proiectate înspre Adrian Păunescu, observăm două poziţii diametral opuse: geniu şi mediocrul! Iar dacă asupra celor care-l consideră geniu n-are sens să îngădui, asupra celorlalţi – între care Andrei Cornea ocupă, graţie TVR, locul central – am avut ceva nedumeriri, care totuşi s-au limpezit. Am ajuns să le înţeleg ura la adresa lui Păunescu, şi, privind cu detaşare, această ură, băloasă pe alocuri, mi se pare justificată! De ce? Pentru că nu e uşor să vezi că, prin cuvânt, cel de lângă tine s-a bucurat de recunoaştere, atât în vremurile roşii, cât şi în cele din lacurile cameleonice; nu e comod să digeri că acelaşi om însufleteşte masele şi transformă conştiinţe! Iar în tot acest timp, cuvintele tale s-au stafidit, virgine, într-o librărie... Acumulezi din acest motiv o sumedenie de frustrări, şi, în timp, obţii echilibrare mentală doar din satisfacţia – uşor macabră – generată de regresia biologică a celui preferat de zei, satisfacţie ce dobândeşte însemnătatea orgasmului când respectivul intră în neant...

Iată că, la un an de la despărţirea lui Adrian Păunescu de cele lumeşti, gestul primitiv al TVR şi al invitatului său a căpătat, în ceea ce mă priveşte, o nouă semnificaţie. Şi, dacă ţinem cont că, în postmodernism ambiguitatea morală e în zodia normalităţii, de ce ne-ar mai mira, indiferent de context, o atitudine sau alta?!

Văd astăzi, în cenacluri literare, care adună privitori ce nu sparg bariera unei singure cifre, cum din spatele unor ochelari imobili, Păunescu este mângâiat pe creştet şi catalogat „versificator obișnuit, banal, mediocrul”. Zâmbesc, am învăţat să-mi transform în zâmbet revolta! Ce să le ceri?! Şi-au creat o lume a lor, în care poate cred – dacă nu e așa, sunt jalnici – şi atât... că în *economia* literaturii sunt inexistenţi!

Păunescu a reuşit un lucru pe care, poate, doar Grigore Vieru, bunul său prieten, l-a obţinut în vremurile noastre: să se întoarcă la Eminescu, pentru a zămisi o creaţie de excepţie. De aici vine sentimentul evident al vieţii, pentru că poezia sa e un urlet prin care autorul îşi asumă totalitatea existenţială.

Personalitate complexă, Adrian Păunescu a avut un cusur pe care, probabil, nici măcar posteritatea nu îl va ierta: succesul halucinant în timpul vieţii! Odată cu primele

volume de poezii, din anii '60 ai secolului trecut, continuând, în paralel cu opera literară, cu înfiinţarea Cenaclului „Flacăra”, în 1973, şi până la suprimarea sa, în 1985, milioane de oameni şi-au încărcat spiritul cu versurile şi cântecele sale; nimeni până la el şi nici după n-a livrat românilor atâta bucurie şi emoţie, iar asta nu se poate ierta... s-a văzut şi în duminica *trecerii* sale! Cărţile lui se volatilizau din librării mai repede decât aurul din Apuseni, iar după '89

succesul său s-a menţinut la cote înalte şi în literatură, mass-media, dar şi în politică; până şi ratarea alegerilor parlamentare din anul 2008 i-a sporit, dacă mai era nevoie, forţa imaginii, pentru că, eliminat fiind de pe locul I, a demonstrat vulnerabilitatea unui sistem de vot, care, în unele cazuri, ignora opţiunea majorităţii.

Ca modest consumator de poezie, care, între altele, îşi face timp pentru opera lui Adrian Păunescu, dar şi pentru cea a lui Nichita Stănescu – minus caravanele sale de epigoni! – observ un aspect banal: oamenii

citesc puţin din poezia actuală, deoarece poezii (nu toţi!) au început să se mintă pe sine, în disperata lor încercare de a comprima în cuvinte un strop de filozofie, o bucată de psihologie, ceva psihanaliză, simbolism, orfism şi alte găselniţe întru atingerea doritei originalităţi; poetul însă se goleşte pe sine, pentru că, dorind să-şi frapeze cititorul, ajunge să rupă legăturile cu viaţa. De aici şi zidul de necomunicare dintre poet şi cititor, asupra căruia, cu altă ocazie, mai multe voi spune. (În faţa poetului care însă exprimă simplu, viu şi curat adevărul fiinţei sale, mă înclin cu respect!)

La început de noiembrie 2011, la un an de la moartea lui Adrian Păunescu, m-am cufundat în volumul „*Poezii cenzurate*”. Cei care ridică piatra cu seninătate, sunt sigur că lovesc în legenda intrată în pământ abia după parcurgerea respectivelor poezii... Ei ştiu! așa că doar pentru ceilalţi am selectat câteva strofe din „*Calendar*”, poezie scrisă în 1982: „*Nu m-am tocmit argat la voievozi/dar nici n-am să suport analfabeţii, /ce vor să stingă neamul românesc/bisericilor decojind pereţii. //De starea Putnei sîntem vinovaţi/de starea Albei fi-va întrebare,/acestea toate neamul le-a făcut/şi tot pe el mizeria îl doare. //Nu are dreptul nici un troglodit/ să remorcheze laşitatea noastră/şi să lipsească steagul tricolor/ pe partea galbenă şi cea albastră.*”

Nu pot să închei fără un amănunt: aflându-mă la sfârşit de noiembrie 2010 la Chişinău, oameni din elita intelectualităţii româneşti, deplăngeau sincer pierderea lui Adrian Păunescu, iar la Cernăuţi, în aceeaşi lună, omul de spirit Vasile Băcu, la o lansare de carte a istoricului Gică Manole, a cerut un moment de reculegere în memoria poetului Adrian Păunescu. În acelaşi noiembrie, unul dintre puternicii zilei, mi-a spus: „*ci oi, o-nceput sî vă moară poezii?!!!*”

Îl las pe Poet să răspundă, făcând trimitere la „*Rezervist*”, 1984 – : „*Încolo, somn uşor şi toate bune/ C-un ultim verb datornic vă mai sînt/Să ştiţi că v-am iubit ca pe-o minune/...Şi-acum zvîrliţi în mine cu pămînt.*”

Dumitru Lavric

EPISTOLARUL ROMÂNESC

V. REVOLUȚIE ȘI MOARTE

Între exilații revoluției pașoptiste, Nicu Bălcescu cunoaște un destin în care dramatismul se desăvârșește în tragic: se neglijează total pe sine punându-și toate resursele și întreaga ființă în slujba Idealului și Operei, visează permanent la trecut și viitor – instanțe ce îi impun o exigență și autoexigență ce au caracterizat doar pe capii revoluției franceze, cultivă un romantism byronian fiind fascinat de ideea sacrificiului și a măreției istoriei pe care o slujește la modul hugolian, reprezintă *exilatul absolut*, amantul patriei, la care visează fără a o mai putea revedea, plătește cu propria sa viață angajarea în revoluție și se sfințește printr-o moarte de martir. Corespondența sa – așa cum aprecia încă din 1876 V. Alecsandri - „poate într-o zi completa biografia unui om a cărui memorie onorează nația română”. Își scrie corespondența între 1838-1852, expediind epistolele din cele mai diverse localități ale României (București, Buzău, Focșani, Giurgiu, Mehadia, Sibiu) sau Europei (Paris, Londra, Toulon, Belgrad, Pesta, Seghedin, Triest, Atena, Constantinopol, Malta, Meapole, Palermo) către prieteni și comilitoni (I. Ghica, V. Alecsandri, frații Goleescu, Al. Russo, C. A. Rosetti...) sau către oameni politici străini – francezi, englezi, maghiari... Ca principal mijloc de comunicare și informare, corespondența epocii – nu de puține ori secretizată și cifrată – răspândește idei și menține legăturile personale, devenind document și martor mărturisitor, extinzându-și interesul cu mult dincolo de numele destinatarului. „Unele din scrisorile emise de reprezentanții acestei epoci – observă G. Zane- , în plină revoluție sau în emigrație, se citesc în comun și se discută, circulă în copii, în aceeași localitate sau de la un oraș la altul, din țară în țară, pline de speranțe, de decepții sau de incriminări.”

Preponderent politică, supusă barometrului unor tulburi ceasuri ale unei istorii aflate la punctul de fierbere, corespondența Bălcescului transgresează limitele genului spre jurnal și document politic, semnatarul avânt acută conștiința că interesul ei depășește persoana și epoca, ceea ce însuși mărturisește în multele-i scrisori către Ion Ghica în care înglobează *instrucțiuni de folosire* a respectivului material epistolar:

„Scrisorile mele se urmează așa, cât una se ține și completează pe cealaltă, astfel cât mi-e teamă că pierzându-se una vei pierde firul și anevoie vei înțelege pe cealaltă.”

„Vezi că scrisorile mele sunt un jurnal, în care, însemnez novelile de toată ziua și de tot ceasul.”

„Eu îi împărtășesc toate aceste documente, pe care te rog să le păstrezi împreună cu scrisorile mele, căci doresc să scriu ceva pe urmă într-acesta. De n-o voi putea eu, apoi vei face-o tu sau Goleescu Negru, căruia mă rog a-i comunica toate.”

„Aș vrea ca să păstrezi toate aceste scrisori, ele ne pot fi trebuincioase mai târziu când patrioții ne-ar acuza că

am vrut să vindem țara sau nația la unguri...”

„Aș vrea să scrii lui Goleescu Negru toate câte îți scriu, să-i spui ce am făcut și ce n-am făcut, cum și opiniile mele asupra oamenilor și lucrurilor, și să-i împărtășești hârtiile și actele ce ți-am trimis. Ele vor sluji să arate într-o zi că în toate aceste momente critice pentru libertatea lumii, noi n-am stat în nelucrare și că vina nu e a noastră, nici a românilor.”

Reflectând atât iluzii cât și deziluzii, aceeași corespondență este pusă sub semnul urgenței, violentează canonul chiar prin violența limbajului care este a unui insurgent interesat de scop și mai puțin de noblețea mijlocului folosit pentru atingerea acestuia. Multe din ele ultimative, scrisorile se resimt puternic de regimul urgenței în care sunt redactate („Scrisoarea mea se resimte de graba cu care am scris-o. N-am avut timpul să o revăd pentru a o corecta și copia. Încearcă să o descifrezi.”) și de nevoia imperioasă a interconectării imediate a dialogului epistolar către care este insistent somat același Ion Ghica:

„Ce te faci? De la plecarea ta de la Viena nu mai am nici o știre despre tine. (...) Te rog, Ghica, scrie-mi când poți. Binevoiești a nu fi leneș, după pilda mea, o dată măcar pe lună, și scrie-mi. Alecsandrescu este unul din care am scris și nu mi-a răspuns. Fă o muștrare cum se cade.”

„N-am ce-ți scrie și nici nu voi a-ți scri mai multe, până nu mi-i face cinste a-mi spune pentru ce nu-mi scrii de loc.”

Îngrijorarea generată de întârzieri în *co-răspundere* îi este comunicată și lui A. G. Goleescu („Sunt trist și foarte îngrijorat. Este atâta vreme de când n-am priimit scrisori din țeară, precum și din Transilvania. Auzii aci că rușii ar fi intrat în Transilvania. Aceea ce mă neliniștește pentru bieții noștri compatrioți emigrați acolo.”) uneori în texte redactate urgent și telegrafic:

„Negrule,

De trei zile te dau dracului, seamănului tău, căci ți-am scris să vii până la mine, că am trebuință de tine și n-ai mai venit.

Scoală dar, îndată, și vino.”

Se mai remarcă la epistolierul Bălcescu postura de *carbonar* incitat ce își țintește cu necruțare destinatarul („Pentru tine numai.”), îi cultivă îngrijorări de con-jurat („Ar trebui să îngrijești ca să arzi acele scrisori ale mele care vorbesc de comitetul de la Londra”), după care se desparte prin formule finale ce codifică apartenența la grupul subversiv („Salutare și frăție.”) sau parafrazează latinescul ultim salut, *vale et me amo* devenit *Adio Golescule, iubeste-mă* după care urmează doar inițiala numelui: *Al tău, B.* Rareori, formulele introductive îi permit să sublinieze o legătură afectivă nealterată: *Iubitul meu, d-le Docsachi* (Endoxiu Hurmuzaki), *Al tău frate și prieten* (V. Alecsandri).

Cel care era convins că fericirea intimă „e singura

adevărată și pentru care însă nu mă simț menit” oferă în scrisori foarte puține amănunte despre sine – și acestea cu referire specială la opera vieții sale, la *Sfânta carte* pentru care se ostenește documentându-se în marile biblioteci ale capitalelor europene, așa cum îi mărturisește în mai multe rânduri lui Alecsandri:

„Nu fii supărat pe mine, iubite Basile, căci întârziez a-ți răspunde la ambele tale din urmă scrisori. Am fost mult ocupat în zilele trecute și aceasta m-a împiedicat. Întârzierea răspunsului, dar crez că o vei ierta pentru mulțămirea ce vei afla văzându-mă ocupat, adică tot activ, mai puțin leneș. Viteazul Mihai, ce l-ai chemat în ajutorul meu, a început a se lupta cu lenea mea.”

„Am făcut aci, cum și la Roma, descoperiri interesante. Am găsit între altele, aci, la Biblioteca regală, și adevăratul portret al lui Mihai V.V. de pe care o să fac îndată o frumoasă gravură.

Ideea lucrării ce voi să fac mă hrănește acum și în dă viață. Aș dori să te văz și pe tine amorezat de o idee așa măreață, de pildă de ideea ce aveai d-a face o poemă epică asupra cuprinderii Daciei.”

Aceleași preocupări le împărtășește și lui Ion Ghica („Voi să sfârșesc o scriere asupra lui Mihai - vv. Viteazul și să pui piatra de temelie a unității naționale. (...) Pricina de nu ți-am scris mai mult a fost d-o parte vremea, care mi-a lipsit, fiind acuma până în urechi îngropat în niște în folio grozave, de unde culeg vitejiile strămoșilor, de vreme ce pe contemporanii mișei i-am dat dracului.”), presărate acestea cu scurte explicitări privitoare la *timpul care nu mai avea răbdare*: „N-am vreme a-ți scri mult și puțin am să-ți zic. (...) îți scriu pe scurt, căci vremea îmi lipsește.”

Dacă în confruntarea necruțătoare cu *timpul*, Bălcescu izbândește prin *concentrare*, vitregiile *vremii* – materializate într-o istorie brutală – le întâmpină precum un erou plin de inițiativă, așa cum a dovedit în aventuroasa călătorie din Ardeal spre Belgrad:

„În două zile de ostenitoare călătorie prin munți, ajunserăm la Câmpeni. Iancu, pe care îl înștiințasem de sosirea mea, îmi găsise o colibă într-o pădure în preajma Câmpenilor, unde șăzii ascuns o lună de zile. Rușii și nemții mă căta de moarte și Iancu a fost chemat de două ori la Sibii și cercetat despre mine. Din norocire, acturile care ar fi putut compromite pe Iancu, nu erau cunoscute nemților și rușilor, și el putu a se desvinovăți și a zice că nu știe unde sunt eu. Românii d-acolo mi-a arătat multă dragoste și jertfire.(...)”

Am luat trei țerani sau moți, cum se numesc acolo, am încărcat trei care mari cu doniți, ne-am spoiat cât am putut și ne-am îmbrăcat în zdrențe, ca să semănăm a moți, și am pornit la drum prin țeara ungurească, de la Buteni la Arad. Loaserăm încă de la Iancu, afară de revașale de donițari, niște atestaturi supt nume schimbate că sîntem din Țeara Românească și că ne-am bătut pentru împăratul împotriva rebelilor maghiari și că mergem de la Semlin la Belgrad să ne căutăm familia. (...)”

Am făcut această călătorie în zece zile, vînzând la doniți din sat în sat și din oraș în oraș. Am trăit rău, dormind tot mereu pe iarbă umedă, în ploae, fără foc, hrănit rău. Viața mea ciînească m-a făcut sănătos (...). Așa, de exemplu, la Panciova am petrecut o zi întreagă în piață, pe o ploae strașnică, vînzând ciubăre și certându-mă cu babele, cîte un ceas, pentru un crăițar. Am lăsat căruțele cu marfă la Dunăre și noi am intrat pe seară în Semlin. Am petrecut noaptea

într-o cărciumă, unde am fost primiți de pomană. A doa zi dis de dimineață am alergat pe la cunoscuții noștri, căutând mijloc d-a trece la Belgrad și i-am găsit pe toți speriați de tirania nemților, zicându-ne să fugim cît mai curînd, că e peste putință să trecem la Belgrad, că e un loc bănuît.”

Astfel de *accidente* verifică chiar concepția eroică a revoluționarului Bălcescu, concepție exprimată ca un adevărat *crez* în mai multe din scrisorile anului 1849, crez de impune ideea morții ca o *con-sfințire* a sacrificiului:

„Ți-am spus și altă dată că voi să mor sau să fac vro faptă mare.”

„Vreau să-mi încerc norocul și destinul.”

„Am alergat timp de o lună printre atâtea pericole și cu atâtea osteneli spre a găsi pe Bem și câmpul de luptă, dar fatalitatea mi-a refuzat fericirea la care atîta am ținut să mor pe un câmp de bătaie.”

În 1851, perspectiva *dez-eroizării* îl întristează profund, căci se simte destituit din tripla ipostază în care proiectează eroismul: bărbat de arme, mînuitor al cuvîntului, înaintemergător pe tărîm politic: „Mi se rupe inima cînd gîndesc că vor veni poate vremurile dorite, fără ca să fiu eu de nici un folos țerii, nici cu sabie, nici cu condeiu, nici cu gura. Să stau să privesc ca un idiot.” Prin astfel de destăinuirii, precum și prin experiența propriei vieți, Bălcescu impune ideea generoasă conform căreia cărturarul poate și trebuie să fie, arghezian, și *om al faptei* angajate, țel spre care îl îndemna în 1844 și pe Ion Ghica aflat pe atunci în capitala Moldovei: „... moldovenilor le plac mai mult speculația ideilor, iar muntenilor acția. Tu, om d-acție, om de viitor, de ce nu dai mișcare acolo, fii pîrghiul moldovenilor.” Aflat la rîndu-i în capitala Franței („Paris, 24 februarie 1848 I-a zi a Republicei”) îi scrie plin de entuziasm lui Alecsandri căruia i se adresează cu *Iubite cetățene și amic*: „Află că nația cea mare s-a ridicat și că libertatea lumii s-a mîntuit. Minunata Revoluție, ce te căiesc amarnic că n-ai văzut-o cu ochii, va schimba fața lumii. Regele a fugit. Republica e proclamată de toți. ” Pe același îl îmbărbăta pentru *faptă* în 1847, convins fiind că loviturile dureroase și nedrepte ale destinului pot fi transformate în reversul lor, în numele celor ce ne-au iubit și ne-au părăsit prin moarte:

„Cînd mă întorceam azi spre casă gîndeam la tine, la prietenia noastră, la viața noastră în Italia, suvenire mult drage mie! Îmi aduceam aminte de rîsurile ce îmi pricinuia cîțirea vestitelor poezii și ziceam în sine-mi: iată șapte luni de cînd nu am rîs, de cînd n-am avut mulțămire. Cîț de mare dar, a trebuit să fie mulțămirea mea, cînd intrînd acasă, găsii pe masă-mi o scrisoare de la tine.

Te plîngi cu mult cuvînt, iubite, că nu-ți scriu. (...)”

Știam și știu că rana unei asemenea pierderi este adîncă și înveninată și nu se poate lesne vindeca. Crez însă că n-ar trebui să ne lăsăm a fi biruiți de durere, dar păstrînd necurmat în noi viu aducerea aminte a prietenii ce plîngem, să căutăm a ne purta bărbătește, a trăi astfel ca cum ea ar fi de față a ne privi. Eu crez că pre o ființă de rînd este ertat a o regreta ca oamenii de rînd, iar pe Elena Negri trebuie s-o regretăm hrînindu-ne de spiritul ce o insufla, făcînd fapte mărețe și laudate după inima sa. (...) Dar tu știi, poate, că eu crez tare în nemurirea sufletelor și în păstrarea personalității omenești și după moarte, fără de care nemurirea nu se poate înțelege și mi se pare absurdă. ”

Este de înțeles deci de ce, *retragerea* bardului de la Mircești în postura de arendaș îl dezamăgește profund pe

Bălcescu: după ce îi reproșează *tăcerea epistolară* („Hola! Hei! Basilică! Ce dracu te-ai făcut! Atâta vreme de când nu mi-a scris. Pentru ce nu ești mai de treabă de cât mine?”), cel aflat la Paris declară deschis că refuză însoțirea cu cel care nu-și mai slujește idealul: „Tu, Basile, poetul cel mai poetic, tu care zburai pe fantezie în spațiile mult împodobite ale imaginației; tu care până acum ai trăit în lumea inimii și a ideilor, să cazi așa de jos, într-o stare atât de prozaică, atât de materială! Să te faci ce, arendaș! O profanație. Să lași ceriul ca să măsură păpușoiu și să ei socoteala boieresului! Ce cădere grozavă! Mă leapăd de tine, prietene! Nu mai cunosc în tine pe poetul meu și nu te mai primesc de soțul meu, câtă vreme vei rămâne lângă banița de păpușoi.” Profund dezamăgit a fost Bălcescu și de conflictul care a opus pe unguri și români în perioada revoluției pașoptiste, ridicând vocea rațiunii împotriva unor rățaciri ce au dezavantajat ambele tabere: „Războiul între unguri și români este un război barbar, și astfel cum nici în secolul de mijloc nu s-a urmat. (...) Eu aș fi dorit ca ungurii să se fi purtat altfel, să nu fi provocat pre români și să se fi înfrățit cu dâșii, căci lucrurile ar fi luat o față cu totul alta; și imperiul austriac se dezmadăla.”

Cu durere înregistrează Bălcescu și dezbinarea între pașoptiștii români exilați, sintetizând această atmosferă înveninată într-o primă scrisoare din 1849 către A. G. Golescu: „Brătianul, din contră, e un maniac furios care nu pricepe nici locul unde se află, nici poziția politică și morală a poporului și a Țerii noastre. (...) Acum Ghica este cu totul deziluzionat de Câmpineanu, mărturisește că s-a purtat tare rău și că nu mai e bun de nimic. (...) Tel. ținându-se de coada lui Eliad *comme une âme damnée*, n-a făcut nimic în toată revoluția. (...) Eliad și Tel au mințit că n-au fost aleși în Transilvania de capi a emigrației.” Divergențele, uneori nemotivate dar acute, îl afectează direct, punându-l în situația să se justifice către Comisia pentru cercetarea banilor publici („Dd. Eliad și Tel mint dar când afirmă că n-am vrut a da nici o socoteală la emigrația din Constantinopol.”) și crede că va reface unitatea în *cuget și simțiri* prin alegerea lui C. Negri ca șef al emigrației: „Cer încă de la tine ca să te silești să îndupleci pe Negri a priimi. Eu cunosc spiritul celor mai mulți emigranți și știu că e peste putință a-i face să primească a mai lucra ceva supt direcția locotenenților și că mai bine s-ar despărți în două tabere.”

Scrisorile anului 1850 către Ion Ghica nu demonstrează îndreptările așteptate („Russet este tot cam bătut cu leoca. Brătienii s-a făcut mai raționabili. (...) Sistema lui Eliad este ca să arate intrigi mari ale Rusiei în toate părțile, ca să conclue că numai el le-a putut pricepe, ca să-și dea laude nemăsurate.”), mai mult, este amenințată chiar prietenia dintre cei doi, ceea ce îi dictează un ton violent („Văd că ai arțag și când îți vine pofta de gâlceavă, cazi pe cine îți ese înainte, și astfel pici în greșală de-a fi nedrept și d-a te îndoi de cei mai buni ai tăi prieteni.”) și o hotărâre drastică: „Ți-am spus că am hotărât să trântim cu toții un manifest, care să arate că suntem uniți, cei de aci toți, lăsând numai pe Eliad singur d-o parte.” Sfârșitul anului înregistrează însă o atmosferă și mai încărcată de fulgere și ... înjurături („Aicea s-au adunat duminecă căuzașii, s-au înjurat și s-au despărțit mai învierșunați cum n-au fost niciodată. Bolintineanu însuși s-a purtat foarte mișelește. Intriga dezunirii acesteia a venit de la Boliak, Rosset, Voinesco, Teulescu și Ionescu. Acum mă înjură pe mine că de ce mi-am dat demisia. Eu m-am tras

cu toții de d-lor toți și sunt hotărât a nu mă mai amesteca întru nimic. (...) Pe când tu te plângi de mine, căuzașii mă înjură și mă învinovătesc aci că lucrez ca să te faci domn.”), colorată inclusiv de un duel aproape caricatural: „N-am multe să-ți scriu, căci nu știu nimic, nici fac nimic. Eri a fost aci un duel între Mălinescu și Bolintineanu. Acest din urmă dedese de față un angajament secret, loat între vro câțiva de aci, de sint acum mai multe luni. Era o faptă necinstită, și Mălinescu a calificat-o astfel. D-aci duel. Bolintineanu n-a meruit și Mălinescu a slobozit în vânt, zicându-i Bolintineanu că numai cu o purtare cinstită va șterge acea pată ce s-a făcut. Astfel nu s-a vărsat sânge.”

Caricatural până la grotesc este și portretul de megaloman pe care i-l realizează lui Heliade într-o scrisoare către Alexandrina Ghica: „A propos de Eliade, știți că e nebun: ca Lamartine, a cărei copie este, a urmat soarta originalului. Închipuiți-vă că se plimbă pe bulevard, că oprește oamenii la intersecții, pe oricine, ca să le spună că el este autorul unei revoluții, care se află acum trădată în 16 puncte de Ghica și în 20 de puncte de mine. O puternică dovadă că eu sint trădător e că sint prietenul lui I. Ghica și că acesta este prietenul meu etc. El și marele general Tell se tem într-una să nu fie asasinați.”

În iulie 1851, lui Bălcescu îi dispar și ultimele iluzii, constatând că se află față în față cu ... Reacțiunea: „N-am ce-ți spune d-aci. Parisul e plin de reacționari români; dar totii spun că sint revoluționari.”

Sufletul clocotitor al istoricului pașoptist a fost găzduit de un trup fragil măcinat de o boală incurabilă în acea epocă, scrisorile dezvăluind deprimarea celui ce se știa condamnat. În 1850 strecoară către Ion Ghica o primă informație alarmantă („Sint bolnav, de aceea nu-ți poci scrie mai mult.”) dar în 1851 epistolarul devine un veritabil jurnal privind agravarea bolii și scrisorile se termină cu desperate formule ale despărțirii definitive – *Adieu, Adieu, ton ami, Adio, prieten, Adio N.B.*:

„Eu, iubite Ghica, sufer mult de piept și poate oi da ortul popei. Doftorii mă asigură însă că am numai plămînele stâng atacat și că cu îngrijiri multe mă pot doftori. Am intrat într-o cură. Domnul știe ce rezultat o eși.” – februarie;

„Am fost rău bolnav câteva zile în casă.” – martie;

„Sint de trei zile din nou bolnav în pat. Îți voi scrie, dar mai puțin decât altă dată, de se poate. (...) Dar văd că sufer greu, și primăvara în loc să-mi facă bine, cum nădăjduiam, mă aruncă de două ori în pat până acum. (...) Sint hotărât a nu mă ocupa decât de sănătatea mea. Pentru aceea ți -am spus că las pentru câteva săptămâni Parisul.” – aprilie;

„Eu sint tot bolnav și foarte îngrijorat. Doctorii mă omoară cu doctorii. (...) Aș dori să te hotărâști a veni aci, căci apoi multă vreme nu ne mai vedem, căci, cum ți-am spus, trebuie să mă duc a mă așeza în Italia.” – mai;

„Sint tot șubred și cred că oi pleca la băi. Nu știu de mă voi putea întoarce la Paris, poate pentru puține zile, și-apoi mă așez pentru mai multe luni în Italia. Cu toți doctorii și doctoriile nu simt nici o ușurare la boala mea. Îmi pare rău că nu faci nimic, ca să ne vedem, că te doresc. Încăi vino să petreci iarna în Italia. Ne vom da rendez-vous la Pisa ori la Roma.” – iunie;

„Sint tot bolnav, din zi în zi mai mult. Aștept pe soră-mea să vie să mă vază în zilele astea, apoi, pe la sfârșitul lunii viitoare voi căuta a pleca spre Italia.” – iulie;

„M-ai uitat cu totul. Sint atâtea luni de când nu mi-ai

scris. Adevăr că și eu nu ți-am scris cam de mult; dar apoi știi poate că am fost tot bolnav și destul de rău. Vărsături dese de sânge, m-au slăbit cu totul, deosebit de tuse ce tot mereu crește. Sănătatea mea s-a dus cu totul și nu cred să o mai redobândesc.” – octombrie;

„Eu nu mai știu nimic de politică, nu sînt în corispundență, adevă nimeni din politici nu mi-a mai scris demult. Mă ocup căutându-mi de boală. (...) În primăvară, adevă în aprilie, aș vrea să însoțesc pe soră-mea până la hotarul țerii, ca să văd într-aceeași vreme și pe mumă-mea și să fac o călătorie pe mare, care mi-ar completa cura.” – noiembrie.

În 1852 epistolarul se sleiește, epistolierul se simte prigonit de un monstru nemilos („Astăzi a venit doctorul la mine și m-a povățnit să nu mai stau aci, unde nu-mi prieste aerul, și să plec îndată în Italia...”), speranța nu mai renaște din propria-i cenușă și în locul ei se instalează așteptarea întâlnirii cu ultima Thule: „Eu scriu puțin, căci puterile îmi sînt slabe, tu ai dreptul a face ca mine.”

Pe drumurile exilului l-a însoțit pe Bălcescu nu numai boala ci și sărăcia. În 1849 își semnalează condiția materială precară în două scrisori expediate din Constantinopol către A. G. Golescu:

„Pricina pentru care a întârziat mumă-mea cu trimiterea banilor, mi-a scris că a fost boala ei. Biata mumă-mea, singură, bătrână, este silită să alerge într-o parte și într-alta, ca să caute a se împrumuta ca să poată atât a trimite la trei frați bani de cheltuială, cât și a îndeplini suma de bani ce lipsesc din cei ce voiesc a-ți trimite ție pentru Jurnal. Aceea ce e mai greu, e că banii sînt rari acum în țeară.”

„Eu încă n-am primit parale aci. Sînt trist, tare supărat, trăiesc în mare singurătate, lipsit de toate, fără bani de loc, fără chef, fără sănătate și fără cărți să mai citesc și să lucrez. Îmi pare rău că n-am venit la Paris, decât în acest loc sălbatec.”

Nici la Paris însă nu scapă din ghearele sărăciei – handicap teribil în calea documentării pentru opera sa de căpetenie – , ceea ce confirmă către Ion Ghica în 1850: „Aș vrea să mai șad până în primăvară aci, ca să sfârșesc o scriere și toată nădejdea de trai se mărginește în vro 500 fr. ce mi s-a făgăduit de mumă-mea. Apoi banii ăștia d-abia să-mi ajungă două luni.”

S-a observat că este evocată insistent în aceste scrisori imaginea *mumii* despărțită brutal de fiul iubit și iubitor – dramă pe care o va evoca și Coșbuc într-o celebră poezie. Încă din 1846, Bălcescu se arată dureros preocupat de cea care i-a dat viață, într-o scrisoare interogativ-imperativă către fratele său Costache („Care este pricina că nu-mi scrieți? (...) Eu sînt sănătos. Sărută din parte-mi mîna mumă-mi.”) iar în 1850 instanța maternă este evocată cu accente mistice parcă desprinse din A. Russo: „Biata mumă-mea, singura dragoste și adorație a mea, e așa nenorocită. Totdeauna am sacrificat-o datorinții mele către țeară. De 10 ani de când o fac se suferă pe dînsa, care nu poate găsi mângâiere în convicții puternice ca ale noastre. Imaginea mumă-mii, bătrână, bolnavă, nenorocită, ea care e așa de bună, care a jertfit atîta pentru noi și care acum suferă atîta, e neîncetat înaintea ochilor mei.” Aceeași imagine stăruie și în scrisorile referitoare la fratele său: „Mă rog îngrijește de frate-meu cevași, cheamă-l și fă-l să înțeleagă de nebunia ce am auzit că voește a face, a se însura cu o fată săracă când și el e sărac. Eu sînt așa de supărat asupra-i încât nu-i poci scrie; să se gîndească la biata mumă-mea atît de necăjită și cât o să

sufere când va afla.”

Bolnav, sărac și singur, N. Bălcescu ajunge la Palermo la 17 octombrie 1852 și e găzduit la hotelul Alla Trinacria unde mai trăiește 44 de zile; de aici mai expediază puține scrisori și pentru cei care îi răspund indică adresa *Palermo, Sicile, Poste restante*. Moare la 29 noiembrie; cu o oră înaintea morții își redactează testamentul în care se consemnează că *subscrisul* posedă un geamantan din piele cu haine uzate, un joc de șah din fildeș chinezesc, cărți, pachete cu manuscrise și că are datorii către hotelier, doctor și servitor. Datoriile consemnate vor fi achitate de consulul turc la Palermo.

În 1859, Cuza hotărăște prin decret domnesc aducerea în țară a rămășițelor pămîntești și publicarea operelor; delegatul guvernului român raportează însă către Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice că îndeplinirea misiunii e imposibilă: „Durerea mea, domnule ministru, este adîncă și neexprimată. Îndată-și, ieri, m-am dus la Capucini: nici n-au vrut călugerul să-mi arate acea hîdoasă groapă publică, zicînd că totdeauna ese dintr-însa nesuferită putoare.” N. Ionescu anexează la raportul său declarația hotelierului care își amintește că „răposatul Nicolae Bălcescu a sosit în casa mea în ziua de 17 octombrie 1852, în stare foarte critică a sănătății și văzînd că mergea din rău în mai rău, și avînd a-mi plăti diferite conturi de săptămîni de hotel, cât și pentru medicamente și vizitele doctorului, l-am întreat dacă era în măsură a regula acele conturi. D-l îmi răspunse că așteaptă o poliță și că nu-mi putea plăti mai înainte de primirea ei.”

Concomitent, Consiliul municipal din Palermo preciza într-o adresă oficială: „Osemintele numitului Bălcescu fiind în aceeași groapă amestecate cu multe altele este peste puțină de a avea asupra lor vreun indiciu oarecare și de a le identifica.”

Spre noi nu mai vine decât umbra sa – *un oaspe calcă palid, din Sicilii!*

Privitor la corespondența lui Bălcescu, Al. Săndulescu nota că: „Printre rîndurile ei telegrafice palpită același vizionalism și patriotism, aceleași idei ale revoluției care însuflețesc opera istoricului și gânditorului, dar transmise aici cu o tușă spontană în termenii unei existențe ce se consumă febril, de la speranță până la extaz și de la îndoială până la suferință și prăbușire.” A avut conștiința că este un erou tragic și într-o scrisoare făcea elogiul morții eroice, pentru care aveau întregul atașament străbunii daci: „...și ca să-ți spun drept și din fundul inimii, ție, Ghico, ca mai bun pieten al meu, doresc să mor, și de aceea să merg să mă bat. Nu mă întreba pricina acestei hotărâri, căci n-o știu nici eu.” A supraviețuit patosul său mesianic și romantic pe care îl transmitea într-o vibrantă adresare către emigranții români din Paris: „Popoară și guverne simpatizează acum la nenorocirile noastre și voiesc a ne protege. Astăzi poate sîntem în ajunul când cauza română este menită a giuca o mare rolă politică, a sluji de pretext unui înfricoșat război universal, care va hotărî viața și libertatea lumii. Astăzi dar e vreme ca, moldoveni și munteni, să ne aducem aminte că sîntem români, să ne strîngem împreună inimă lângă inimă, să ne organizăm, să ne concentrăm toate puterile, toate voințele într-o singură putere, într-o singură voință.”

Bibliografie:

N. Bălcescu – *Opere, IV – Corespondență – Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Note și materiale*. Ediție critică de G. Zane, Editura Academiei, București – 1964.

ZECE ÎNTREBĂRI PENTRU ... LEON ȘIMANSCHI (*)

Georgică Manole

*„În motivațiile actului ctitoricesc
la Ștefan cel Mare au fost minuțios disecate „rațiunile”
demersului constructiv ștefanian,
în afară de una singură, cea sufletească”.*

Georgică Manole: *În opera dumneavoastră ați
relevat, domnule Șimanschi, dimensiunea europeană și cea
împărătească a domnului Moldovei. Credeți că acestea sunt
suficiente pentru a-i justifica atribuțiile de „MARE” și
„SFÂNT”?*

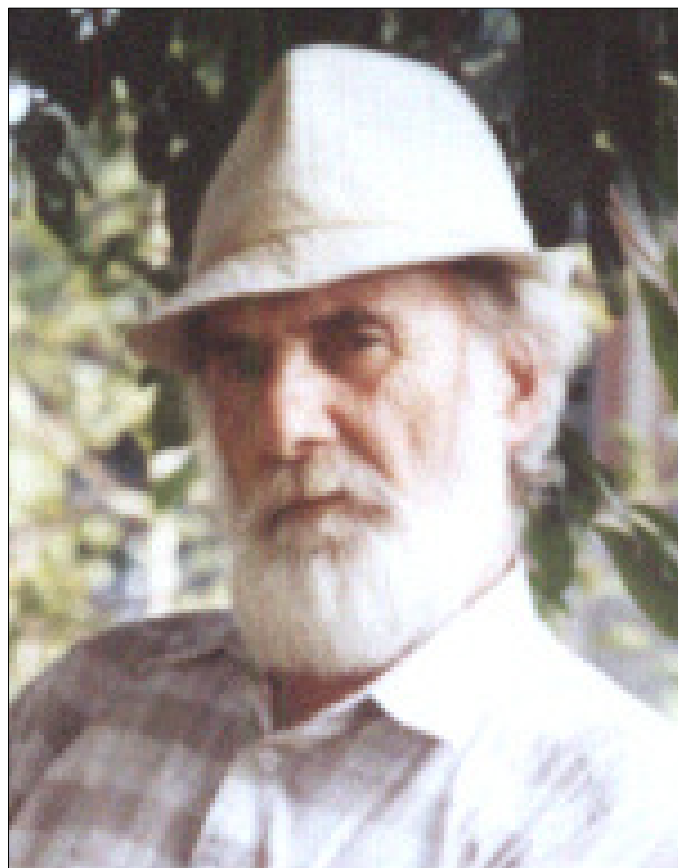
Leon Șimanschi: Evident că amploarea operei
diplomatice realizată de Ștefan, să nu uităm că el a intrat în
relații până și cu Uzun Hassan, șahul Persiei, aflat în conflict
cu Mehmet al II-lea), dar mai ales efectul benefic pentru
civilizația europeană a efortului său militar, îndreptătesc
atribuirea calificativului de „marele european”. La fel de
evident este că preluarea „ideii imperiale” (în anumite
limite, desigur), prin patronajul pe care a ajuns să-l exercite
asupra Sfântului Munte, ca și preluarea ideii de cruciadă, la
fel cum făcuse și „mentorul” său din tinerețe, lăncu de
Hunedoara, reprezintă tot atâtea temeiuri de a-l considera pe
Ștefan ca având sădit în el harul sfințeniei.

G. M.: *Acestea ar fi argumentele care-i susțin cele
două atribuții?*

L. Ș.: Nu numai ele! Ambele ipostaze comportă însă
adăugiri și nuanțări. Așa, de exemplu, în motivațiile actului
ctitoricesc la Ștefan cel Mare au fost minuțios disecate toate
„rațiunile” demersului constructiv ștefanian, în afară de una
singură, cea sufletească.

G. M.: *Fiiți, vă rog, mai explicit.*

L. Ș.: Cele aproximativ 25 de biserici ridicate din
porunca lui Ștefan, în Moldova (majoritatea), Transilvania
(două) și Țara Românească (una), se supun, fiecare în parte,
unor motivații logice, dar pragmatice. Nu s-a luat însă până
acum în considerare relația existentă, iar eu cred că a existat
chiar, între sfârșitul războiului terestru cu păgânitatea și
transformarea lui pe plan spiritual. O dovedește reprezentarea
„Cavalcadei arhanghelului Mihail și a împăratului Constantin
cel Mare” în pictura bisericii „Sfânta Cruce” de la Pătrăuți
fondată împreună cu cea de la Milișăuți, în anul de debut al
formidabilei sale opere ctitoricești (1487). Ce minunat se
assemblează această imagine cu cea transmisă de legenda
icoanei făcătoare de minuni a Sfântului Gheorghe, icoană

trimisă de Ștefan la mănăstirea Zograf, a cărei biserică o
rezidise, tocmai pentru că Sfântul, mergând înaintea oștilor
sale, l-a ajutat să iasă biruitor într-o luptă cu turcii! Dar nu
numai construcțiile ca atare, ci întreaga munificență acordată
bisericii (odoare, cărți, venituri și, nu în ultimul rând,
importanță în administrarea țării) îl proiectează pe Ștefan în
plan transcendent al „dialogului” cu Divinitatea.

G. M.: *Și totuși au existat, iar la nivelul degradatei
noastre conștiințe populare încă mai există serioase rețineri
cu privire la „sfințenia” lui Ștefan, pe motiv că a avut mai
multe soții și fiitoare. Credeți că sanctificarea domnului
Moldovei a încălcat normele eticii umane și canoanele
moralei creștine?*

L. Ș.: Nici una, nici alta. Ștefan a avut trei soții
legitime: Evdochia de Kiev, Maria de Mangop și Maria
Despina. Toate cele trei căsătorii au fost motivate politic și

(*) Interviu luat în iulie 2003

au îmbrăcat caracterul unor alianțe dinastice, care urmăreau obținerea unor avantaje sau garanții pentru tron și țară. Cea dintâi a urmărit asigurarea bunăvoinței Poloniei, care trebuia să țină cont de interesele Marelui Ducat al Lituaniei în zona nipro – nistreană. Cea de-a doua a avut în vedere obținerea ajutorului „occidental” în proiectatul război cu Semiluna. În sfârșit, cea de-a treia, cu fiica lui Radu cel Frumos, a avut drept scop realizarea unei uniuni dinastice între Basarabi și Bogdănești, intenție probată de numele dublu de botez al ultimului fiu domnesc: Bogdan – Vlad (nume caracteristice celor două case domnitoare!). Adaug la aceasta și informația „letopisețului cantacuzinesc” conform căreia Ștefan a devenit, tocmai atunci, și domn al Țării Românești, așa cum îl indică și „Cronica moldo – germană”: „*Stephan, Dei gracia Voyvoda Terrarum Moldonens(ium) necnon Valachyen(ium)*”

G. M.: *Vă rog să și traduceți acest ultim citat.*

L. Ș.: În traducere: „*Ștefan, din grația / mila lui Dumnezeu, voievod al țărilor Moldovei și Valahiei*”.

G. M.: *Am putea înțelege că el a domnit efectiv și în Țara Românească?*

L. Ș.: Nicidecum! A fost însă suveranul domnilor pe care i-a înscăunat. În cazul ultimului, Vlad Călugărul, raportul de vasalitate este clar, întrucât cronicarul vremii, relatând despre ajutorul dat de acesta turcilor, în 1484, îl înfierează cu epitetul de „blestat”, specificând că „a făptuit trădare față de domn”, adică față de cel căruia îi datora ascultare.

G. M.: *V-am provocat la o divagație, deși cred că precizarea dumneavoastră, extrem de interesantă, ar merita o detaliere specială. Să revenim totuși la cele trei căsătorii!*

L. Ș.: Este chiar necesar, pentru că, în afară de caracterul lor convențional, de care au fost marcate și mariajele strămoșului său Alexandru cel Bun, trebuie avut în vedere și moartea prematură a primelor două soții, ca și starea de sănătate a copiilor celei dintâi (Petru, Bogdan și Ilie), care s-au săvârșit la vârste relativ fragede.

G. M.: *Deducem că cea de-a treia căsătorie a fost perfect îndreptățită din acest punct de vedere și a urmărit un scop politic precis. Se vorbește însă de raporturile extraconjugale ale domnului și de fiii săi nelegitimi...*

L. Ș.: Mă văd din nou nevoit să încep prin a sublinia specificitatea mentalității medievale comparativ cu cea a epocii moderne. Pedepsa cu moartea era, de exemplu, recunoscută ca un drept firesc al celui care își exercita puterea pământească „din mila” Creatorului, iar documentele atestă că Ștefan a decapitat poate mai mulți dușmani sau „hicleni” decât vărul său Vlad Țepeș. De ce nu se „clevește” și despre această asprime a guvernării lui Ștefan,

care, „de multe ori, la ospete, omora fără județu”, cum a spus marele boier cronicar Grigore Ureche. Dar, de data aceasta, eu am alunecat pe lângă întrebarea dumneavoastră, deși cred că și acest aspect merită o abordare aparte. Revenind la observația dumneavoastră, îndrăznesc să afirm că cei doi fii ai domnului, rezultați în afara căsătoriilor oficiale, Alexandrel și Petru Rareș, nu-i întinează etica umană și nici pe cea de domn. Și iată de ce! Dacă Alexandrel nu a fost întâiul fiu al Evdochiei, așa cum s-ar părea, ci al acelei Marusci, rămasă în amintirea istorică vulgară, atunci el este rodul unei legături firești a domnului cu o fată de boier, care nu putea accede însă la calitatea de Doamnă a țării. Pe fiul ei l-a desemnat totuși ca moștenitor al tronului, chiar dacă rangul l-a obligat să contracteze ulterior o căsătorie „politică”. În cazul lui Rareș, explicația mi se pare la fel de simplă. Maria de Mangop nu i-a dăruit domnului nici un copil. Nu știm din ce cauză, dar moartea ei în 1477 poate că ascunde o deslușire, cea mai probabilă fiind precaritatea sănătății. Și chiar dacă trecem peste aspectul biologic pe care îl comportă o astfel de relație, trebuie luat în considerație și cel mintal al epocii.

G. M.: *Vreți să spuneți că astfel de relații erau „acceptate” atunci de, hai să-i zicem, opinia publică?*

L. Ș.: Nu neapărat! Citindu-l însă pe Boccaccio constatăm aceeași larghețe în înțelegerea relațiilor sexuale, într-o perioadă de vârf a Renașterii italiene. Desigur, nu era aceeași atmosferă și la noi, dar se poate afirma că o relație întâmplătoare a unei cneaghine (așa erau numite soțiile marilor boieri) cu un os domnesc, era chiar apreciată. Și așa mai adăuga încă un argument, cel al necesității unor astfel de legături, în urma cărora s-au născut poate cele mai remarcabile personalități ale evului mediu propriu-zis din Moldova: Ștefan cel Mare însuși, Petru Rareș și Bogdan Lăpușneanu.

G. M.: *Domnule Șimanschi, cel puțin pe mine m-ați convins de autenticitatea acestei „dimensiuni” a spiritului ștefanian. Cum vă explicați însă că valorile superioare ale operei lui Ștefan cel Mare au ajuns să fie puse în cumpănă de judecăți ca acelea pe care le-am amintit?*

L. Ș.: Din pricina inculturii sau a unei pseudoculturi, care a condus la pierderea memoriei istorice tradiționale. În folclorul apărut în veacurile care au urmat morții domnului nu întâlnim nici o reținere cu privire la însușirile acestuia. Dimpotrivă! Este înfățișat cu puteri supranaturale. Se arătase astfel, de mic copil a fi „ursit să ajungă voinic și frumos, cum rar se vede”. Creștea iute, „ca din apă”, iar „la 15 ani împliniți, când și-a exprimat pretendența, a ucis un urs fără să aibă ceva în mână”. Mai târziu, ajungând „împărat”, ce coincidență cu ceea ce am vrut să acredităm și noi în discuția avută., se luă la trântă cu „împăratul leșilor”, pe care, firește, îl birui în „luptă dreaptă, voinicească”. Iată doar câteva mostre ale icoanei pe care i-au făurit-o înaintașii înaintașilor noștri și care cred, nu mai are nevoie de nici un comentariu.

OAMENI POLITICI BOTOȘĂNENI DIN PERIOADA INTERBELICĂ

Paul Ungureanu

Datorită profundelor mutații social-economice de după Marea Unire de la 1 decembrie 1918, sistemul formațiunilor politice s-a remarcat, în perioada interbelică, printr-o mare complexitate, exprimând interesele unor grupuri și forțe sociale. Rolul cel mai important l-au jucat Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc. În această perioadă au apărut un număr mare de partide și s-au succedat 38 de guverne (1918-1940). În perioada de stabilitate economică – 1922-1928 și 1934-1938 – s-au produs importante reggrupări de forțe politice. După 1918, partidele conservatoare au dispărut de pe scena istoriei, lovitura decisivă fiindu-le dată de reforma agrară din 1921 și de introducerea votului universal.

Extremele – atât cea dreaptă, cât și cea stângă – și-au aflat modelele, de cele mai multe ori, în străinătate, fără o aderență socială largă în țară, cu excepția unor elemente compromise din punct de vedere politic și defavorizate economic.

Comuniștii români au adoptat și susținut teza cominternistă dezvoltată de Buharin, privind dreptul popoarelor la autodeterminare, mergând până la despărțirea de stat.

România era considerată „un stat multinațional”, creație a „imperialismului apusean”. Astfel se preconiza dezmembrarea statului național unitar român. Majoritatea conducătorilor erau străini, impuși de Moscova.

În perioada 1933-1938, pe scena vieții politice românești au activat 33 de partide politice. În unele dintre acestea s-au aflat și botoșăneni, personalități ce au desfășurat o intensă activitate politică și au deținut funcții de răspundere în partidele respective sau în guvern. Iată câțiva dintre aceștia:

Partidul Național Liberal

Alexandru Alexandrin, născut la 2 mai 1902, la Botoșani. Studii: doctor în drept, șef de cabinet și secretar al lui I. Gh. Duca. Deputat de Severin din 1933 din partea PNL.

Ion Pillat, născut la 31 martie 1891, la București. Tatăl poetului, Ion N. Pilat, intră în anul 1883, în posesia moșiei din Miorcani, din fostul județ Dorohoi. Ion Pillat a fost președintele organizației PNL și al consiliului județean Dorohoi. Între anii 1923-1938 reprezintă județul Dorohoi în Parlamentul României. La Miorcani și-a petrecut vacanțele, dar a și scris.

Mihail Negură, născut la 1890, la Dumbrăveni, județul Botoșani. Licențiat în drept la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Subsecretar de stat și apoi ministru la Ministerul Agriculturii. Deputat al județului Vaslui din 1920 și până în 1938.

Ion Sân Georgiu, născut la 1893, la Botoșani. Licențiat în litere la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Doctoratul și l-a dat la Universitatea din Basel (Elveția). A fost unul din membrii serviciului de informații al regelui Carol al II-lea.

Partidul Național Țărănesc

Victor Irimescu, născut la 25 septembrie 1893, la Stâncești, județul Botoșani. Studii – la Facultatea de drept din București. Șef al Organizației Județene PNT Botoșani.

Partidul Național Creștin s-a format la 14 iulie 1935, prin fuziunea Partidului Național Agrar, condus de Octavian Goga și Liga Apărării Național Creștine, condusă de prof. univ. A.C.Cuza.

Dimitrie Iov, născut la 22 martie 1888, la Flămânzi. Membru al Societății Scriitorilor Români. Vicepreședinte al Federației generale a presei române. Președinte al Asociației Scriitorilor Români din Basarabia. Deputat în 1926. Senator în 1931. Prefect de Soroca în 1921 și 1926, președinte al Organizației Județene Soroca a PNC.

Partidul Național Democrat, condus de Nicolae Iorga, a continuat să activeze și după 1918. Tribuna sa de presă era „Neamul Românesc”. Partidul a grupat mica burghezie și, în general, intelectualitatea democratică fascinată de personalitatea lui Iorga, ceea ce a făcut posibil ca PND să se mențină pe scena vieții politice fără întrerupere aproape trei decenii.

Nicu Ciornei, născut la 5 aprilie 1881, la Botoșani. Licențiat în drept la Facultatea din București. Șef al Organizației Județene Dâmbovița. Prefect al județului Dâmbovița între anii 1931-1932.

Dimitrie Pompeiu, născut la 22 septembrie 1873, la Broscăuți, județul Dorohoi. A obținut doctoratul în științe matematice la Sorbona, în anul 1915. Doctor Honoris Causa al Universității din Varșovia. Profesor la Universitatea din Iași, Inspector General al Învățământului secundar și liceal. Profesor la Universitatea din București, admis la Universitatea din Paris. Membru al Academiei Române. Deputat în anii 1931-1932. Președinte al Camerei Deputaților (1931-1932). Director al Institutului de matematică al Academiei (1949-1954).

Partidul Poporului, creat în aprilie 1920, având ca președinte pe generalul Alexandru Averescu (1859-1938). Printre personalitățile care au activat în fruntea Partidului Poporului, dar și în organizațiile județene, s-au aflat numeroși ofițeri, avocați și cadre didactice, atrași cu toții de personalitatea mareșalului Al. Averescu, mai ales în anii ce au urmat fărâșirii statului național unitar român.

Ioan Darie, născut la 15 aprilie 1869, la Stăniilești, județul Fălciu. A absolvit Facultatea de litere a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Din anul 1894 este profesor la Liceul „A.T. Laurian” din Botoșani. Din anul 1907 este director al „Gazetei Botoșanilor”. După Primul Război Mondial, este primar și prefect al județului Botoșani și președintele Comitetului Județean al Partidului Poporului.

În încheiere, îndrăznesc să lansez următoarea întrebare: ce diferență există pe plan politic și chiar profesional, între parlamentarii botoșăneni din perioada interbelică și unii din cei din zilele noastre?

TEATRUL POPULAR BOTOȘĂNEAN

I. VALORI ALE FOLCLORULUI ȘI ARTEI POPULARE BOTOȘĂNENE

Dumitru Lavric

Sub bolta senină a nordului moldav, pământul nu a zămislit numai bogate holde foșnitoare și întinse vii și livezi - ci, același pământ - a fost leagănul, din vremi imemorabile - a unei intense creații folclorice semnatară, în plan spiritual - a unui autentic act de permanență românească. Acesta e sensul în care ne îndeamnă să le descifrăm culorile portului popular, cadența jocului, melodia doinei și baladei. Desigur, asemenea valori pure nu pot fi străine de înălțarea spre universal - de pe aceste locuri - a celor pe care îi numim Eminescu sau Luchian.

Referirea eminesciană e clară în acest sens:

*„Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri,
Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nțelese, pline de-nțelesuri.”*

Să ne reamintim, așadar, de cronicarul polonez din secolul al XVII-lea care nota că, la trecerea sa prin Moldava, a fost martorul anticului și gloriosului obicei de a se celebra prin cântec faptele oamenilor renumiți.

Sau de spusese lui Dimitrie Cantemir:

„Jocurile sînt la moldoveni cu totul altfel decît la celelalte neamuri. Ei nu joacă doi sau patru inși laolaltă, ca la franjuși și leși, ci mai mulți roată sau într-un șir lung. Altminteri, ei nu joacă prea lesne decît la nunți. Cînd se prind unul de altul de mîna și joacă roată, mergînd de la dreapta spre stînga cu aceiași pași potriviți, atunci zice că joacă hora; cînd stau însă într-un șir lung și se țin de mîini așa fel că fruntea și coada șirului rămîn slobode și merg împrejur făcînd felurite întorsături, atunci aceasta se numește, cu un cuvînt luat de la leși «danț»”.

În legătură cu folclorul muzical să amintim doar că în biblioteca familiei avocatului și muzicianului Petre Nicolescu, fost președinte al societății „Armonia” din Botoșani s-a găsit un manuscris muzical datat din 1871 și cuprinzînd 185 melodii. În 1899 T. T. Burada publica în „Curierul românesc” un studiu în care se ocupa de colinde, plugușoare și cântecul caprei iar în 1919 revista „Junimea Moldovei de nord” lansa un concurs pentru cea mai bună culegere de melodii populare.

Din culegerile mai importante care au ilustrat repertoriul folcloric al zonei se pot menționa: „Cîntece populare de pe valea Prutului” tipărite în 1872 de N.S. Caramfil, „Cîntece moldovenești” - volum întocmit de Elena Sevastos și apărut în 1888, „Datinile și credințele poporului român” (1903) și „Studii de folclor” (1912) realizate de Elena Niculiță Voronca.

Demnă de interes este și colecția „Poezii populare române” tipărită la Botoșani în 1869 de Simeon Florea Marian chiar dacă reflectă mai puțin realitatea folclorică a Botoșanilor.

Între 1912-1927 Dumitru Furtună publică volumele „Izvodiri din bătrîni”, „Vremi înțelepte”, „Cuvinte scumpe”, „Firicele de iarbă”, „Cîntece bătrînești” - iar între 1923 - 1928 editează revista de limbă, literatură și artă populară „Tudor Pamfile”. Cîte culegeri folclorice vor fi fost în cele 72 lăzi de arhivă pierdute de D. Furtună în împrejurările dramatice ale războiului nu știm dar bogăția folclorului e probată în continuare de apariția unor noi culegeri editate în special după înființarea județului: „Folclor din județul Botoșani” - 1969, „Bună dimineața, lină fîntînă” - 1969; „Cîte mama mi le-a spus” - 1971; „Teatru popular” - 1976; „Poezia epică” - 1977; „Folclor poetic” - 1980.

Chiar dacă folcloristica română contemporană consideră zona folclorică a Botoșanilor ca nerepresentativă (cu excepția obiceiurilor de Anul Nou, foarte bine păstrate), culegerile amintite par să indice că realitatea este alta. În același sens pledează și alte mărturii. Eminescu, de exemplu, își amintește de acei „moși bătrîni care, pe cînd eram mic, îmi povesteau în timp de iarnă, ținîndu-mă în tremurîndele lor brațe, povești fantastice despre zîne îmbrăcate în aur și lumină, cari cîntă senina lor viață în palate de cristal. Au trecut ani de atunci și parc-a fost ieri - ieri pare-că-mi încălceam degetele în barba lor cea albă și ascultam la graiul lor cel înțelept și șoptitor - la înțelepciunea trecutului, la acele vești din bătrîni...”.

După terminarea studiilor la Paris, George Enescu își petrece cîteva luni pe meleagurile natale „Vin la el o seamă de lăutari de prin părțile Dorohoiului pe care Enescu îi pune să-și desfășoare întreg repertoriul. Dintre aceștia se detașează mai ales figura lui Costache Ciolac. Nu mai puțin îl atrag cîntările țaranilor. Doinile, baladele, jocurile se gravează adînc în conștiința sa muzicală. E martorul horelor de duminică și adesea pârtaș al lor. Mult de tot îl impresiona arta unei cîntărețe populare, vestită prin partea locului, Marița Hriboica. De la ea învață Enescu să cînte din solz de pește. Între cei doi ajung să aibă loc adevărate întreceri; Enescu, în plus, se acompania în pizzicato cu vioara. Mai era de asemenea și o altă cîntăreță, Domnica Ferbei, de la care compozitorul a învățat o seamă de melodii populare” (George Bălan - „George Enescu”, 1963, pag. 56-57).

Să mai amintim doar că revista „Șezătoarea” apărută la Fălțiceni în 1892 publica și folclor din satele Botoșanilor,

că în culegerea „Legende - tradiții și amintiri istorice” tipărită de C. Rădulescu - Codin în 1910 sunt materiale și din județul Botoșani, că studiile de folclor muzical rețin numele unui vestit cântăreț din nai, botoșăneanul Năstase Muscalagiul.

Folclorul literar este bine reprezentat în județul Botoșani prin poezia lirică - capitol deosebit de viguros - basm și poveste (valorificate și în volumele semnate de Al. Bardieru și Mihai Lupu), ghicitori, proverbe și zicători (literatura gnostică fiind mai bine păstrată de către cei vîrstnici), descîntece (adesea neîntrecute sub raportul plasticității și păstrînd, ca într-un rezervor, urme ale unei vechi gândiri în imagini).

Melodiile populare vădesc o incontestabilă varietate, doina, cîntecul epic, cîntecul propriu-zis (stilul tradițional cît și cel nou) fiind prezente, ca și strigăturile, în petrecerile colective (hora, nunta, cumetria) care sunt mai rezistente decît cele cu un pronunțat caracter individual. Repertoriul deosebit de bogat al unor cunoscuți rapsozi și cântăreți populari (Alecru Crudu, Gheorghe Dascălu, Ecaterina Oboroceanu, Gheorghită Sandu, Toader Țintă, Todiriță Vulpe) a păstrat viu atît vechiul repertoriu vocal cît și pe cel instrumental (instrumentele specifice zonei fiind fluierul, vioara, cobza) - fapt dovedit și de formațiile de fluierași din Vorniceni, Călărași sau Ililișeu.

Chiar dacă delimitarea genurilor este mai slabă, lirica, în special cîntecul de dragoste și dor, poate afirma o individualitate aparte. „*Lirica din această parte a țării oglindește o deosebit de largă suprafață a vieții sufletești a omului din popor exprimînd în același timp și profunzimea trăirilor sale, atît în poezia de neliniști și suferințe stăpînite de melancolie și de nostalgii chinuitoare, a dragostei și a dorului, cît și în tonurile grave, stînte, ale cîntecului de jale și ale bocetelor, sau în mișcările concise, tăioase, ale poeziei satirice*” (Stelian Cîrsteian, „Cîntecul de dragoste și de dor - Moldova de Nord” - în *Limbă și literatură*, vol. XIX, București, 1968).

Văzută ca o permanență spirituală a omenirii, dragostea angajează întregul fond uman și este uneori atît de puternică încît depășește limitele omenescului:

„Ia-mă, bade, cu mata
Că la cald ți-oi fi umbra.
De ți-e rușine cu mine,
Fă-mă brîu pe lîngă tine,
Că la greu ți-oi prinde bine.
De ți-e rușine și-așa,
Fă-mă nasturi la manta
Să mă mîngîi cu mîna...”

Dragostea și suferința se presupun și se completează ca în această poezie culeasă din Tudora și publicată în revista „Tudor Pamfile” din septembrie - decembrie, 1925:

„-Ia-mă, bădiță, călare
La spatele dumitale

Că la drum dac-om porni
De mare folos ți-o fi
Odată ce-i priponi
Cosița mi-oi despleti
Murgul ți l-oi priponi.
-Te-aș lua, mîndruță dragă,
Și te-aș purta lumea-n treagă
Dar mi-i murgul dintr-o marți
Nu duce decît bărbați
Iară șaua-i dintr-o joi
Și nu pot încăpea doi.
-Să te duci, bădiță, duci
Ziua albă să n-apuci
Unde-a fi drumul mai greu
Să te-ajungă dorul meu
Unde-a fi calea mai grea
Să te-ajungă jalea mea”.

Nu lipsește nici motivul dragostei interzise:

„Foaie verde undelemn
Ce fel de dragoste-avem
Numai din ochi ne vedem
C-altă putere n-avem”.

Costum femeiesc frumos ornamentat
Foto:

<http://rememberbotosani.blogspot.com>

În zona Botoșanilor textele cîntecelor sunt mai scurte fiind însă prezentă preocuparea de șlefuire a versurilor. Baladele, chiar dacă sub aspect funcțional nu se deosebesc de lirica propriu-zisă, sunt prezente în zona satelor Vlăsinești, Sîrbi, Știubieni, Hănești. Culegerile de pînă acum dovedesc că cilurile antiotoman, antifeudal și familial sunt bine reprezentate prin piese epice ca: *Ilincuța Șandruului, Corbea, Țăranul și ciocoiul, Iancu Jianu, Bujor, Vălean, Nevasta vîndută, Nevasta fugită*.

Jocurile populare botoșănene formează un repertoriu deosebit de bogat și variat, mișcările elegante, gama largă a ritmurilor, formele de prezentare reflectînd trăsăturile caracteristice ale temperamentului oamenilor de pe aceste locuri. Ca în tot dialectul carpatic și folclorul coregrafic din județul Botoșani se caracterizează prin prezența jocurilor de grup (jucate în cerc sau în semicerc), a celor de perechi (care au o proveniență mai apropiată de zilele noastre), lipsind însă jocurile bătrînești de femei. Ocaziile de joc sunt cele tradiționale: hora duminicală, sărbătorile de peste an, petrecerile familiale. Dinamica vioaie și viguroasă se asociază cu sobrietatea - exteriorizarea participării

afective făcîndu-se prin strigătură - care are un conținut deosebit de bogat - satiric, erotic, descriptiv - reprezentînd de fapt versuri din creația folclorică lirică și satirică care colorează plăcut jocul.

Vechile jocuri populare se păstrează încă vii în întinse zone ale județului, printre dansurile locale autentice putînd enumera *Galopul, Căpriorii* (Concești), *Mușamaua, Merișorul, Șapte săptămîni în post* (Avrămeni), *Bătrîneasca, Cumătrița, Trei neveste* (Ibănești), *Cărășelul, Ciobăneasca, Bucherul, Jocul zestrei* (Dobîrceni), *Corăgheasca, Mărgineanca, Bătaia* (Flămînzii), *Bătuta, Rața, Boghii,*

Batista (Corni) etc.

Dintre manifestările folclorice colective două atrag în mod deosebit atenția: nunta și Anul Nou. Nunta - cu atât de cunoscuta orăție, cu *Cîntecul miresei și al mirelui*, cu prezența horei „De trei ori pe după masă” - rămîne unul din cele mai nimerite prilejuri de producere a folclorului muzical și coregrafic iar sărbătoarea Anului Nou se înscrie - cel puțin în prezent - ca una din cele mai fastuoase manifestări folclorice de tradiție. Ambele momente au comună prezența cunoscutei ceremonii a „ritului de trecere” - de la un moment la altul al vieții sau de la un an la altul. Sărbătoarea Anului Nou este un „festum incipiens” prilejuind, de veacuri, practicarea a numeroase datini și obiceiuri trecute cu grijă de la o generație la alte. Bogăția deosebită a teatrului de haiduci (banda lui Jianu e cunoscută în cvasitotalitatea localităților, unde circula alături și împreună cu variantele Bujor și Codreanu) și a jocurilor cu măști (căiuți, capre, urși) asigură sărbătorii o adevărată paradă a fanteziei populare. Demne de menționat sunt și colindele - materiale lirice de mare frumusețe care reușesc să echilibreze perfect mijloacele de expresie muzicală cu conținutul poetic al textelor.

Explicația bogăției deosebite a jocurilor de iarnă trebuie desigur căutată în condițiile istorice deosebite ale dezvoltării ținuturilor dintre Siret și Prut unde deseale năvăliri sileau populația la tot atâtea deplasări doar iernatecul - moment important al transhumantei, perioadă în care ținutul nu se mai pustia, favorizînd aceste spectacole folclorice de mare amploare. Aceeași instabilitate a locuitorilor a dus și la construcția de locuințe mai puțin pretențioase răsfrîngîndu-se implicit și asupra meșteșugului cioplitului în lemn. Obiectele

de uz casnic sunt simple, funcționale fără acea migăloasă „broderie” realizată în alte zone cu dalta și cuțitul. Totuși, în decorarea caselor țărănești o notă de bun gust este dată de acea dantelărie de pe fațade (realizată prin traforaj) ca și cunoscutele decorații ale acoperișurilor realizate prin tăierea unor desene în scîndură sau tablă. Olăritul - străveche îndeletnicire practică încă din neolitic - a fost păstrat în măsura unei stricte funcționalități a obiectelor casnice, dezvoltarea unor centre manufacturiere la Botoșani și Mihăileni înlesnind părăsirea acestei îndeletniciri în gospodăria proprie. O înflorire deosebită au cunoscut însă cusăturile și țesăturile, domeniu în care mîna măiastră a țărancilor a creat piese de decorație interioară de o rară frumusețe. În acest sens subliniem că zona Botoșanilor cuprinde în limitele sale unele din cele mai valoroase scoarțe românești - de o valoare artistică deosebită atât prin gama coloristică cît și prin concepția decorativă. Nu la același nivel se situează, în prezent, costumele populare intrat în disoluție - sub presiunea comerțului cu materiale mai ieftine - încă din secolul trecut. Așa cum a fost reconstituit și cum se mai păstrează încă în anumite zone - costumele populare botoșănean se caracterizează prin sobrietate, cromatică caldă, preferința pentru motivele florale și geometrice, îmbogățirea tiparelor tradiționale prin introducerea unor culori vii. Costumele femeiesc, de exemplu, cuprinde o piesă de o deosebită valoare - cămașa de tip „pancho” socotită una dintre cele mai vechi piese de port, aparținînd epocii bronzului; cunoscută sub denumirea de „cămășoi” sau „cămășă slobodă” nu are flori ci doar găurele pe la mîneci.

FONDUL SILVIC LITERAR...

Motto: „Adevăratele poezii încep acolo unde se sfîrșesc pe hîrtie.” (Octavian Goga)
Parodie-pamflet-fabulă, subspecie literară complexă... inexistentă, cu accente polemice amintind de *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul* de Dimitrie Cantemir.
Cu dedicație domnilor acad. **MIHAI CIMPOI** și prof. univ. dr. **FLORIAN COPCEA**...

Dorel Mihai Gaftoneanu

(I) Poezia, încotro? (Quo vadis, poema?)

Frunzăresc prin anuarul **Fondul silvic literar**,
„Almanah enciclopedic cu expresii din popor,
Pentru inimă și minte”. Scos în **Țara Fagilor**.
Editat de **Arboroasa**, club trecut de centenar.

Un bilanț-raport, o «foaie» ce opune antitetic,
Pomii (scribii) din vechime celor care astăzi scriu...
Cei de ieri- pierdut trecutul. Cei de azi- prezentul viu.
Un grupaj complex de scrieri- un tablou frumos, sintetic.

Cu un **motto** fără milă- cum erau odinioară:
„Să alegem cheresteaua dintre așchii și surcele-
Cele bune, să se-adune, cele rele să se spele,
Pleava dintre noi să piară și neghina din ogoară!”

Publicație selectă prin ținută și discurs,
Da, admit cu nonșalanță- o citesc întâia dată-
Își respectă eticheta- la costum și la cravată-
M-a surprins plăcut revista cu un inedit concurs.

...Dând un premiu pe măsură- cum erau demult, odată,
Oscarul literaturii, denumit **Creanga de aur**,
Inspirat după romanul unui clasic... Minotaur,
Din pădurea... cea cu lațuri și dumbrava minunată.

Un trofeu râvnit, desigur, de mai toți participanții,
Ca și banul sau averea, gloria- o știm- corupe,
Cât mai sus, o treaptă bună își doresc ca să ocupe
Consacrații, cei cu firmă... de ce nu, și debutanții!

Juriul- fagi cu tâmpale albe- având multă experiență,
Critici cu cerbicea tare și priviri inamicale,
Titluri multe și distincții, atitudini verticale,
Nume grele- unicate, ce impun prin competență.

Îi citesc pe frontispiciu- colectivul de redactori...
Umbre stând în jurul mesei- un eliptic univers-
Precum aștrii, reci fantome în tăcutul lor demers.
Niște **primi** (comuni?... nici vorbă!) printre hoardele de factori!

Tema de concurs e simplă- **poezia încotro?**
Explicită, cu adresă- iubitorii de cultură-
Texte îndelung lucrate sau banală scriitură,
Dans pe sârmă, pantomimă, vals, tango sau bolero?

Strofe clar delimitate sau... noroiul greu al prozei, (*)
Prozodia- o dilemă... emistihuri și cezură,
Versuri cu sau fără sare, fără rimă și măsură,
Respirația lejeră sau năduful... silicozei?

Spicuiesc printre discursuri și luări de atitudine
Unii, oratori, cu faimă și idei deosebite,
Alții-cozi... pentru topoare- cu păreri nedefinite,
Niște veșnice speranțe- visători de certitudini...

Bradul, pus la patru ace, erudit manierat :
Clasici, poezii decente- la acestea eu rămân-
Un răboj pe bradul verde... S-a tăiat un brad bătrân...
Bradul strâmb... povestioare, poate, unii le-ați uitat !

Cu parfum inconfundabil, **teiul**, plin cu flori de mai,
Precum raiul cu albine...(chiar și pupeze, mai rar):
...**Muște, viespi, bondari- la muncă!... nu pe margini de pahar,**
Iubitori de poezie, sunteți invitați la ceai...

Am zis ceaiuri, apă, sucuri – fără «grade»...staliniste,
E o modă-tragedie... panslavismul ne cuprinde,
Până când, din rădăcină, rău de tot ne vom desprinde!
(Unii... hohote amare, alții, zâmbete cam triste...)

I s-au raliat arțarul și castanul... și gorunul.
...După ce –pe drept, zic unii- au fost aspru criticați,
Prunul, vișinul și via au ieșit cam șifonați...
Puși la colț...pe coji de nucă, s-au dus unul câte unul...

A urmat la rând **stejarul**, cu coroana-i mare, deasă:
Mă mândresc, doar am cu cine- cu strămoșul din Borzești...
În păduri “trăsnesc” stejarii...născociri vânătoarești,
Mă atrage vechi tiparul... «iarba verde de acasă!»

Cu...bun gust a fost cuvântul **mărului**...de lângă drum :
Văd cum ramuri bat în geamuri, dar sunt goale,fără...struguri,
Pomi bătrâni (dar și puietii!) își ard mugurii... pe ruguri,
Iar din freamătul de codru se alege praf și scrum...

Susținut a fost de **piersic**, de **mesteacăn** și **alun**,
Paltin, ulm, cireș și alții, cu opinii mai aparte,
De **magnolie** și **frasin**- veri primari...mai de departe,
Și de **păr**, se înțelege- asta trebuie s-o spun...

Scriu din zori –cu ghimpi, o tufă- până seara se îngână...
(Textele- un... semn de carte nu mai mare decât palma,
Harcea-parcea din sintaxă- toate-s vraște, stau de-a valma...)
Dacă vreau, eu duc la capăt un volum pe săptămână!

Vrând să pară om de arte- **plopul**, unul mai cu moț,
Ce mereu încurcă lumea, destinația și ruta,
Scurt, i-a fost tăiat cuvântul și trimis...să facă pluta,
La galere...la plimbare, printre plopii fără soț.

Cam acid, **salcâmul nostru**, având vocea înțepată:
Să se schimbe... doar prin titluri, basta, Sara- sus, pe deal,
Ia să punem... niște E-uri (cu sămânță de scandal!),
Spinii mei vor fi la modă... și acum și altădată!

Eu sunt fan Marquez Garcia, Țuțea, Noica și Cioran,
Zice salcia-se știe- verișoară cu răchita...
Am trei rânduri dedicate... chiar de Marele Nichita,
Nu mai spun- lansări de carte... zece- douăzeci pe an!
.....

(II) Sunt povești la gura sobei...?

Președintele de juriu...privind peste ochelari :
Bradul, teiul și stejarul, mențione pentru măr.
Din respect pentru valoare, intelect și adevăr
Îi trimit, spre validare, sus, la centru, la cei mari.

Când citesc comunicatul rambursat de uniune,
Am rămas un gură-cască, **tufa** e pe primul loc...
Nu se poate, e o glumă, vreți să spuneți...e un joc?
Plopul-doi, pe trei- **salcâmul, salcia-** la mențione.

Către unul dintre lideri, mi-am permis o întrebare...
“Asta e, deocamdată, nu au... studii în domeniu!”
Îmi răspunde, de îndată, cu sclipirea unui geniu...
Intrigantă cacealmaua... ce surpriză, ce stupeare!

Mai vedem destui ca dânsul... ca berbecul cu talanga,
Cuvântând pe la serate cu pseudo-recitaluri,
Pe la “zile de cultură”, așa-zise festivaluri...
Una e să paști o turmă, alta e să umbli creanga!

Încântați că le surâde...reazemul și perspectiva,
Fără cârmă și busolă, “grauri”, “pițigoi” și “mierle”,
Animați de “afirmare”, ajung vânători de perle...
Ies pe bandă noi volume...se învârtte rotativa!

...Iedere, ciulini, ienuperi, pălămide, scai și jnepeni,
Buni amici la cataramă...reciproc își fac concesii,
Lauri, diplome și premii- tuturor le sunt obsesii,
E o pierdere de vreme...să-i înșiri și să îi depeni!

Concurând cu heirupismul comunistului îndemn,
Mulți din turma de condeie- de unelte literare,
Unele, esență moale, altele, esență tare
Umplu munții...de hârtie cu limbajul lor de lemn!

(*) Mihai Eminescu: “Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozei...”

...Replici, Dunăre, vor curge... Ca păduchele în frunte,
...Te-ai împăunat ca bardul ridicat la **Copăceni**,
Via **Ipothești**- din **Bîrca**- **Butimanu**... **Bursuceni**!
...Vrabia mălai visează... mușuroiul se vrea munte!

Cui îi adresez **satira** cu final... incandescent?
Sper că totuși veți pricepe- fără să o spun din gură-
Cum ne pricopsim cu tomuri- poezii maculatură...
Sunt povești la gura sobei sau clișee din prezent?

(III) Ați dat vrabia din mână...!

Drept la replică decentă la **Subiecte de impact**.
«Compoziții neofite cu idei după ureche».
(**Arboroasa**, nordul țării... almanah de modă veche,
Cu un spirit- ca pe vremuri- fără compromis, intact.)

... Amuzat, citesc mesajul de la grangurul cel mare-
Scuturat de fulgi și pene în satira **Fondul silvic**,
Cu o limbă păsărească ce frizează... genul liric
Și accente iritate printre vorbele sprintare...

.....
Ce tot publicați pamflete- astea nu ne prind pe noi,
Texte- cioate, scorburi goale, vreascuri bune pentru foc...
(Cum poți compara stiloul cu penița de la toc?)
Timpul merge înainte, voi vă duceți înapoi!

Puncte de vedere retro care țin de preistorii...
E alarmă «gradul zero»- elefanți străvechi, mamuți,
Dinozauri- modă veche- vă credeam demult pierduți-
Au trecut milenii multe... se învâрте roata morii!

Sfatul meu- unul de bine- faceți pasul îndărăt!
Vremea voastră- printre cronici!...Dosofoi, Antim, Ureche,
...Reverii fosilizate, căutați-vă pereche
Cu Miron Costin, Neculce și Tăutu-logofăt!

.....
Fagii albi. Prezenți în juriu. Literați cu greutate.
Siderați de... tufe, sălcii, de salcâmi, de plop, răchite
Și de câte și mai câte... «diamante șlefuite»!
... Publicația. Răspunsul. Scurt, tăios, cu fermitate.

.....
«Bun semnalul de alarmă- precum Roaită (mă înșel ?)
(Ce erou! O **rara avis**- una dintr-un miliard!
Una, marca... **piei de cloșcă** printre... **piei de leopard**!)
Vă felicit- e o cinste- să vă comparăm cu el!

Promotor de «nou» în artă, impunând la modă ...»nouă!«
Ați erupt precum vulcanul... e un merit personal!
...Modernismul... piroclastic- ne inundă noul val,
Nori de zgură și cenușă ce sting boabele de rouă...

Către cerul poeziei urcă stele... căzătoare,
Artificii și fitile... se trag sfori printre... andree,
...Niște «ii» cu flori...uscate printre aburii de «iele»
Cercuri strâmte, incomode... non-talente creatoare...

S-a umplut literatura cu mlădițe și **ne... (p) oate**,
(Ar fi mers un «t» acolo- ideal pentru un... (p) ont!)
...Muze altora- se vede- fără nici un orizont,
Năluci...ri- fete morgane într-un dric...cu roți pătrate!

Versuri, stiluri, forme, vorbe precum gloanțele **dum-dum**,
Două rânduri- niște scame- le-ai citit și le-ai uitat !
Urmărind îndeaproape **monoversul lui Pillat**,
Noi și noi itinerarii- gropi și fundături de drum!

Strofe...rânduri «dezlegate», cărmizi ce se vor sparge,
Și din coadă or să sune... precum buciul cu... jale,
Încându-se la maluri, printre sute de catarge...
Chiar maestrul Eminescu le numea... cuvinte goale!

.....
Metricul perfect și **neo**- un regent și un bastard,
Unul «intro», altul «extra»... universului tematic,
Punctul nostru de vedere- elegant și... emblematic:
Ați dat vrabia din mână pentru cioara de pe gard!

(IV) ...Nu e nou nimic sub soare!

Mai întorc încă o filă din războiul...stelelor,
Unul între generații, cea de ieri și cea de azi,
Prima- pomii fructiferi, stejarii, fagii albi...și tei și brazi,
Cea de-a doua- niște umbre din hârjoana ielelor...

Public nouă scurte gânduri... «Rubrică de cititor»...
Coacăzul, măceșul, murul, socul și o **azalee**,
Zmeurul, agrișul, socul...dracila- proastă idee!
Opt cu gusturi...vegetale și un monstru... carnivor!

Specii vechi cu bun renume- de arbuști... cu pasiune,
Viața lor - colecții, rafturi, librării, biblioteci,
Căutând cu lumânarea precum niște lilieci,
Flori- metafore prin scrieri... Ce ingrată misiune!

Le redau precum urmează, după șirul de mai sus,
Cu păreri sofisticate despre cei ce astăzi scriu,
(M-au inclus cumva pe mine? Asta, sincer, nu o știu!)
Mai ades cu semnul minus, rareori cu semnul plus!

...«Lebede» ce trec pe ape- evident, pseudonime,
Cai rebeli de cursă... scurtă fără șea peste valtrap,
Urmărindu-le parcursul, își rămân dureri de cap,
Gânditori- statui din ceară cu profiluri anonime!

...Palmieri printre deșerturi ? Poate, unu-doi la sută,
Cei mai mulți, precum se vede, și-au cam încurcat chemarea,
Căutând expresii-neo, drumuri noi cu lumânarea,
Opere de trei parale- la ce bun și cui ajută ?

...Totuși văd lumina zilei. Altele, având valoare,
Teme limpezi, compoziții cu mesaje-ligamente,
Scrieri- rânduri așternute peste pașiști- pergamente,
Fără speze și propte, vor rămâne în sertare...

*...Anonimi pierduți în beznă... promotori de plus-valoare,
Creatori cu pasiune? Literați sensibili?... Turme.
La tot pasul, cu migală, vor lăsa în urmă...urme-
Îi notăm, după ce "pleacă"... debutanți la "promovare"!*

*...Drumul celor ce vor scrie e al frunzelor în vânt...
Cele cu noroc vor prinde niște pagini de clasoare,
Cele fără...în grămadă, se vor ofili în soare,
Neștiute, se vor pierde, risipite pe pământ...*

*...Ne vorbea demult Poetul de...irozi și saltimbanci,
Cu pretenții de cultură...Grâu? De unde! Paie, pleavă!
Vipere cu limba plină de venin și de otravă...
Tină dusă pe condeie, caractere și bocanci.*

*...Certuri, gelozii, scandaluri, vorbe grele și noroi...
Uneori, din an în Paște, se întâmplă și minuni,
Sunt aduși... la suprafață, unii dintre cei mai buni...
Mă întreb, retoric: Astea se întâmplă doar la noi?*

*...Curg cununi...cu mână largă...desfrunziți rămân măslinii!
Resemnați, privesc la haos, așteptând...să îl încheie,
Omul providenței, forte cu o... mână de femeie,
Marii promotori de carte, greii lideri de opinii!*

*... Ai dat iama cu năvală și o faci pe-a scriitorul-
Necunoașterea răzbate din cuvintele...plesnite-
Să le spun neinspirate? Le numesc nepotrivite.
"Te întreabă, te socoate"... cum îți sună viitorul!*

*Concurența neloială pentru titlul de Cel Mare,
Stilul vechi, cel nou, travaliul, adaptările din mers,
Confruntările deschise despre zbuciumatul vers,
Toate-s vechi... de când e lumea, nu e nou nimic sub soare!*

(V) Uscături, vă paște focul!

*Alt fragment din frământarea zbuciumatului concurs,
Cu atacuri la persoană, critici, unele- severe,
Prezentări de compoziții-declarații de avere.
...Preș-ul de la uniune... intervenții pe parcurs...*

*Cu mult tact și toleranță la diversele păreri-
Printre vorbe, strecurate, văd «imagini» pertinente,
Monolog cu gust și formă, conținut și condimente.
Cei vizați : arca lui Noe...pomi sălbatici, fructiferi...*

*Toți mă întrebați pe mine: Unde mergem, Nicolae?
(Un citat din Moromeții, undeva mai la final)...
... «Piramide» sau «bilete»...faraon sau papagal,
Rug și flacăra- ca temă, sau un simplu foc de paie?*

*...Vieți și cărți. Poeți romantici. Dreptul la normalitate.
... Și cititul dar și scrisul, grave stări- metamorfoze?
...Trandafiri superbi în strofe sau sensibile mimoze?
...Pe Bacovia (și... Botta!) l-am făcut o somitate!*

*Poate i-am uitat pe unii. (Nu doresc să mă justific.)
Devotați, cu contradicții...infidelilor lecturi,
Citiitori de cursă lungă- police cu bătăture...
Mai am mulți trecuți pe listă. Un întreg... discurs politic.*

*...Poezia... socială, din istorii sau natură?
...Versul românesc- subiectul pentru teze și eseuri.
...Non-valoare, impostură, plagiate și falseuri.
...Jos cu cei ce... taie frunze, vreau doar pomii de cultură!*

*...Kitsch-uri, "flash-uri", "crisalide"- unele canonizate(!),
...Sadoveanu- un utopic? Monograf lui Odobescu...
...I-am găsit în lună pete chiar lui Titu Maiorescu!
...Cum de, astăzi, vă sunt lider? N-am știut că nu se poate!*

*...Cu ceilalți, vă știu părerea, nu prea sunteți de acord...
...Replici fine, cu nuanțe- unui "tânăr"debutant,
Candidat la nemurire, cu statut de ignora(n)t...
Dacă v-aș lua în seamă, mă aruncă peste bord!*

*Am aflat-o de la...Donici?... Era altul, cum îi spune?
Ienăchișă? Sigur, dragă, el era, îți mulțumesc,
Avea "limba alintată", după cum îmi amintesc,
Cel cu floarea din grădină și dilema lui minune.*

*Să o taie, să o lase?... Oricum, era pe ducă!
Cum zicea, îi dau dreptate, niciodată nu e bine,
Fie albă, fie neagră... ascultați-mă pe mine,
Și talentul și valoarea... ori le pierzi, ori se usucă!*

*"Floarea cea vestită" piere- între bozii când o lași...
Între noi, să fie vorba, nu vreau să îmi ard cojocul,
Pentru unul...de pe frunte, m-ar cam părași norocul!
Îi "urmezi" lui Eminescu? Parcă nu avea urmași...*

*...Rânduri prea puțin muncite, vă așteaptă zile grele,
Nu prea văd fotosinteză, nu există clorofilă!
Cât voi sta, precum un rege, voi fi aspru, fără milă!
Vă aștept, ținând în mână legătura de nuiiele...*

*...Pasiunea de a scrie? S-a pierdut, e o poveste,
Creaturi nevertebrate... presa, poezia, proza,
Conifere și foioase, vă lipsește... celuloza!
Iarăși, mă întorc la Preda: "Dacă dragoste nu este..."*

*...Nu o dată, mă frământă: Care este rostul meu?
Supărat profund pe viață, mă gândeam ca să renunț.
Totuși, nu voi face asta. Ba chiar vreau să vă anunț:
Uscături, vă paște focul! Semnătura:Prometeu!*

octombrie 2011

GEORGE BACOVIA - POLIFONIA MONOTONIEI

Dumitru Lavric

„Ciudată „figură” repetiția! Se recomandă ca o modalitate a insistenței ilustrând fenomenul redundanței ca soluție la pierderile de informație, se acomodează la context, impune uneori repetarea semnificațiilor dar nu și semnificațiilor, își apropie sensurile ascunse de cele ale superlativului și hiperbolei... Pentru noi însă repetiția pare că nu există în termenii definiției generale!

Este mai întâi o imposibilitate psihologică a trăirii repetițiilor: „... experiența unui eveniment repetat este diferită de experiența evenimentului original, și de aceea experiența unei repetiții este ceva nou. Repetarea evenimentelor observate poate corespunde apariției noilor experiențe ale unui observator. Pentru că produce noi obișnuințe, repetiția creează noi condiții habituale. De aceea, totalul condițiilor interne și externe în care repetam un anumit experiment în același organism nu poate fi suficient de asemănătoare pentru a putea vorbi de o repetiție autentică.” (Karl R. Popper - *Mizeria istoricismului*, pg. 4).

Repetiția bacoviană a alimentat critica literară cu false argumente pentru a caracteriza poezia în cauză ca fiind reflexul morbidului, al obsesiei exasperante, al nevrozei și halucinației amenințând să transfere „dosarul Bacovia” în perimetrul psihozei, uitându-se prea ușor câteva fine și pertinente observații călinesciene: „Bacovia *simulează* (s.n.) în genere pierderea șirului ideilor...”, „Această *simulație* (s.n.) dă naștere unui soi de hermetism...”, adică, parafrazând pe Caragiale, are sinceritatea patologicului, fără ca poezia să fie patologică. Înțelegerea greșită a valorilor repetiției și simbolului (expresia cea mai adecvată pentru un conținut bănuț dar necunoscut) în lirica bacoviană ar putea explica aceste „blocări” ale criticii literare...

Să ne explicăm la rândul-ne prin câteva referiri la poezia *Plumb* - fără a „repetă” elementele analizei „clasice” (*classicus* = în clasă). Putem afirma, cu argumente, că primul catren dezvoltă o „realitate exterioară” ce va deveni un reflex, o *expresie* a planului „realității interioare” ce s-ar reflecta, chipurile, în strofa a doua? *Mimesis-ul* teoretizat de poezia stăgirită ar trebui poate părăsit când ne apropiem de textele liricii moderne și postmoderne care, deseori, *crează* un univers și nu se limitează doar la a *reflecta*.

Plumbul bacovian este semnul lui Saturn, al Timpului care nu poate fi conceput decât prin evenimentele care îl ritmează: vidat de evenimente, timpul moare „-și-ntinde trupul și devine veșnicie”; veșnicia este similară morții, care la rândul ei este o *inițiere ratată* ce se opune ascensiunii către cunoaștere, căci „eliberarea” de memorie anulează opera timpului.

Universul primei strofe bacoviene este unul din care lipsește orice „eveniment” observabil: somnul adânc al sicriilor de plumb se opune oricărei transformări, florile de

plumb devin schelete exterioare ale vieții stinse, vântul nu produce decât o pașă artificială a intenției de mișcare într-un univers anchilozat definitiv. În plan sufletesc (strofa a doua), aceeași încremenire a sentimentului fundamental omenesc: amorul de plumb... mort... frig... aripi de plumb...

Nu subconștientul e dezvăluit aici în limbaj ca manifestare a unei patologii latente și a unei *nebulii programate*, ci avem în față o „țesătură” perfectă în care organizarea semnificațiilor corespunde întocmai semnificațiilor; fantezia poetică își poate reprezenta și „obiecte” pe care nu le-a cunoscut, referentului imaginar (aici, moartea timpului) corespunzându-i o tehnică poetică impecabilă: chiar textul e lipsit de *evenimente*, previzibil, circular, părțile componente fiind intersanjabile; economia - în sens propriu - în întrebuințarea semnelor lingvistice prin *repetarea* materialului expresiv e în funcție de conținutul logico-emoțional: universul lipsit de evenimente e sugerat prin varianta stilistică cea mai potrivită, aleasă lucid. „Omul comun, sublinia T. Vianu, poate exprima același lucru în chipuri diferite; artistul - într-un chip unic și de neînlocuit”.

Pe *covorul* bacovian ne întâmpină Nimicul, golul, care are, totuși, o însușire, singura: se însoțește de sunetele care sugerează neființa; „niciodată golul n-a sunat mai tare” ca în poezia bacoviană; muzica aceasta nu este decât epifania nonexistenței: vâlul Mayiei refuză să se desfășoare... Polifonia textului liric valorifică repetiția fonologică, lexicală și gramaticală, obsesii precum necroerotica, ipsofobia și thanatofilia fiind aduse în stare discursivă; doar simbolul rămâne un semn al precogniției. „... viața omului modern freamătă de mituri pe jumătate uitate, de hierofanii decăzute, de simboluri defazectate. Desacralizarea neîntreruptă a omului modern a alterat conținutul vieții sale spirituale, nu i-a sfarmat însă matricile imaginației: un întreg deșeu mitologic dăinuie în zonele slab supuse controlului”. (M. Eliade - *Imagini și simboluri*, Humanitas, 1994, pag. 22). Din acest „deșeu mitologic” își alege Bacovia simbolurile.

Simbolul revelează realitatea totală, inaccesibilă celorlalte mijloace de cunoaștere, nici experienței nemijlocite, nici gândirii logice. Care sunt sensurile adânci ale simbolului acvatic din *Lacustră*? În perspectivă mitologică, apa (*fons et orgico*) reprezintă suma universală a virtualităților, rezervorul posibilităților de existență, disoluția formelor, regresivitatea în preformal; este adevărat că apa are efect lustral, „spală păcatele”, purifică și regenerează, iar desprinderea de apă semnifică căderea în Timp, participarea la devenirea universală; apelul bacovian la acest simbol semnifică refuzul devenirii căci, ontologic, existența în timp este o irealitate; indirect, *Lacustră* trimite spre barbianul *Ou dogmatic*, „că vinovat e tot făcutul / și sfânt doar nunta, începutul”. Groaza de moarte determină sufletul la o retragere în preexistentă, înaintea momentului când Duhul Sfânt plutea peste ape...

Structura poeziei, modelul ei de *operă închisă* sugerează motivul *covorului destrămat* în preexistentă ne aflăm mereu... la început; Penelopa nu mai există demult; mecanic, războiul de țesut destramă singur chiar în clipa când pare a fi terminat...

DEPARTE DE CREANGA DE AUR A ROSTIRII SADOVENIENE

Alina Cojocaru

Motto: „*Limba o vorbește poporul și o scriu scriitorii. Dacă scriitorii au înțeles structura ei particulară, atunci toate merg bine. Neologismele și îndrăznelile lor pot îmbogăți patrimoniul comun; îl pot îmbogăți printr-o sforțare originală, nici într-un caz imitând servil o mecanică străină...*” Mihail Sadoveanu

La 131 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu și la jumătate de secol de la intrarea sa în eternitate, ne putem întreba dacă opera scriitorului român prezintă interes pentru publicul larg, sau rămâne un material de studiu/analiză doar pentru cei care, ignorând trepidăția vremurilor, doresc să pătrundă în templul inițiaților. Răspunsul oferit de elevii din școala mea, dar și de la o serie de licee în care am pășit, a dezvăluit ideea că, dacă totuși ar fi să citească un scriitor, Sadoveanu nu s-ar afla printre preferați; aceeași idee am regăsit-o și la cei mai în vârstă, care nu s-au oprit la nivelul basmului popular.

Gusturile în materie de orice nu se comentează, cu atât mai mult preferințele literare. Nu poți impune cuiva să-l citească pe X doar pentru că *dă bine*, deoarece ar interveni snobismul și ipocrizia. Totuși, pentru cine dorește să-și dirijeze timpul liber și spre lectură, Mihail Sadoveanu este piatra de încercare, proba de foc în drumul inițiativ propus, deoarece a valorizat ca nimeni altul limba populară, graiurile și folclorul românesc. Mulți abandonează *drumul* în opera sadoveniană, pentru că autorul, adept al frumuseții limbii și al puterii exprimate de imagini, se întoarce în creația anonimă a folclorului, pentru a îmbogăți mijloacele expresive ale limbii. Din acest motiv, răbdarea cititorului este greu încercată, pentru că adesea fraza prozatorului e înveșmântată de un lirism al percepției artistice întoarse spre arhaic, spre o armonie ce te proiectează în zona irealului, a idealului și a mitului, a începutului de lume, iar omul contemporan a uitat să viseze...

Arta literară dezvăluită de creația sadoveniană s-a focalizat, în esență, pe perfecționarea limbii literare prin concizie, claritate, exactitate și, mai ales, expresivitate. Sadoveanu face în permanență apel la conservarea și valorificarea resurselor limbii vechi, încurajând pătrunderea neologismelor doar în măsura trebuinței dictate de transformările vieții curente, nu în exces. Referindu-se la problemele limbii, vorbite și scrise, în revista „*Contemporanul*”, Mihail Sadoveanu exprimă un adevăr frust, *coborând* înspre personalitatea pleneră a culturii noastre, Mihai Eminescu: „*Eminescu ne-a învățat să îmbinăm armonios cuvintele. Cea mai tristă situație poate fi descrisă elegant de un povestitor care se supraveghează. Tindeți către un vocabular și un stil, care să puie în valoare tot ce e frumos, precis și simplu în limba noastră.*”

La jumătate de veac de la urcarea la stele a Ceahlăului literaturii române, sugestia nu s-a depreciat, ci a devenit o necesitate de care, cu fin discernământ, ne-am cam detașat.

Ne detașăm și de creația lui Sadoveanu, fără să ne punem problema că, într-o altă cultură, povestitorul, nuvelistul și romancierul care a lăsat lumii o uriașă creație literară, ar fi fost probabil laureat al Premiului Nobel pentru Literatură; comparația creației sadoveniene cu opera lui Henryk Sienkiewicz nu e în favoarea polonezului, distins în 1905 cu trofeul suprem.

Dar, ce mai contează, de vreme ce din grila noastră de valori am scos programul asimilării prozei sadoveniene, din motive de igienă spirituală??? Bine că am încorsetat în betoane răchita din „*Dumbrava minunată*” – simbolul ocrotirii inocenței copilăriei. Nici nu ne mai trebuie copilărie, când optica occidentală ne încurajează să-i familiarizăm, încă din scutece, pe cei mici cu limbile străine... ca să priceapă indicațiile de pe plantații...

Cum ar privi această lume Mihail Sadoveanu, dacă printr-un miracol ar naviga până-n vremea noastră? O întrebare la care poate n-ar fi rău, fiecare, să-și răspundă!

UN GENIU...

Mihaela-Maria Vieru

Când stelele obosite apun
Înc-o poveste aș vrea să v-o spun.
E despre cineva criticat de societate,
Despre unul care nu știa ce-i aia dreptate.

Fruntea îngândurată, lângă călimară,
Ochii melancolici se uitau afară.
Iubea patria, o iubea cu foc,
Natura îi dădea versuri pe loc.

Îl chema Eminescu, chip de împărat,
Pe foaie își cânta gândul curat...
Îmi imaginez îngerii jucându-se cu el Sus,
Șoapte aud, privind ce a spus.

Nu s-a înțeles și poate nici acum
Că a avut în viață numai un drum.
El stătea pe prispă și vorbea cu luna,
Se uita cum natura își făcea cununa.

Și acum gândind la maestru mă-ntorc în timp
Să-l aud, să-l ascult, nu doar să-l presimt.
Nu l-am văzut și nici nu l-am cunoscut, dar e trist-
Că tot ce scriu acum e numai un vis...

E trist și faptul că pe-o potecă-n grădină, unde-i totul curat,
Nu mai stă poetul nostru - îngândurat.

LAUDATIO

DAN LUNGU, CHEVALIER DE L'ORDRE
DES ARTS ET DES LETTRES

Al. D. Funduianu

Faptul că scriitorul și sociologul, conf. univ. dr. *Dan Lungu*, se numără printre românii de succes și face parte din elita intelectualității naționale nu mai constituie demult o noutate. În anul 2010, *Dan Lungu* a fost declarat/ recunoscut drept „*Personalitatea Culturală a Iașilor*”, iar în 2009 era cel mai tradus autor român din tânăra generație. Cărțile sale au fost traduse în peste zece limbi și au fost citite în Franța, Germania, Polonia, Italia, Bulgaria, Spania, Turcia etc.

Conform unui anunț, făcut de conducerea Editurii POLIROM, *Dan Lungu* intră anul acesta în galeria selectă a artiștilor și scriitorilor decorați de Statul francez cu titlul de „*Cavaler al Ordinului Artelor și Literelor*”. Recunoscut ca parte a Ordinului Național al Meritului de către Charles de Gaulle în 1965, acesta recompensează cele mai importante personalități culturale ale lumii franceze, dar se acordă și artiștilor de alte naționalități, pentru contribuții excepționale la îmbogățirea patrimoniului cultural francez.

Trei dintre cărțile lui *Dan Lungu* au apărut la prestigioasa editură pariziană „*Jacqueline Chambon*”, parte a grupului editorial *Actes Sud*: *Raiul găinilor*, *Sunt o babă comunistă* și *Cum să uiți o femeie*, în traducerea lui *Laure*

Hinckel.

Publicații celebre, precum *Le Figaro Littéraire*, *La quinzaine littéraire*, *L'Humanité*, *Livres hebdo* sau *Lire*, au dedicat literaturii lui *Dan Lungu* spații generoase. „*Dan Lungu trebuie citit de urgență*”, scrie *Lire*.

La aflarea fericitei vești, scriitorul *Dan Lungu* face o declarație memorabilă – preluată de mass-media națională. O preluăm și noi, din „*Observatorul Cultural*”, nr. 339 (597) din 20-26 octombrie: „*Sînt luat prin surprindere. Am senzația că Franța mi-a pus gînd bun. După ce mi-a publicat prima carte*

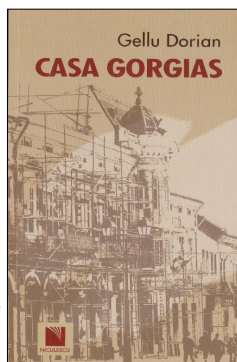
tradusă într-o limbă străină și m-a invitat la «Les belles étrangères», deschizîndu-mi drumul spre Europa, acum, fără nici un avertisment, mă onorează cu un Ordin atît de prestigios. Nu am avut norocul unui unchi bogat în America, dar iată că am șansa unei mătuși generoase în Europa. Mulțumesc!”.

Este un privilegiu pentru mine să consemnez în paginile „*Luceafărului*” un asemenea eveniment. După cum, cu ani în urmă, am fost onorat să-l cunosc și să lucrez împreună cu *Dan Lungu* (și *Dana Iurescu*, desigur!) la un proiect literar, în favoarea mea. *Mulțumesc, cu recunoștință și respect! Felicitări sincere și Onoare, Cavaler!*...

APARIȚII EDITORIALE

Al. D. Funduianu

GELLU DORIAN: „CASA GORGAS” (ROMAN),
EDITURA NICULESCU,
BUCUREȘTI, 2011

Cu o cană cu vin pusă la fiert, spre a se mai încălzi, „(...) Își făcea planuri, în acea zi de iarnă, *George Dorn*, cînd frigul din apartament îi aduse în memorie vremurile nu demult apuse și, odată cu acestea, tot felul de întâmplări pe care le trăise împreună cu doi buni amici cu care răscoliseră trecutul orașului în care locuiau, trecut sortit uitării”. Așa începe noul roman, „*Casa Gorgias*”, al scriitorului *Gellu Dorian*. Într-un sfert de

oră (!), interval cuprins între aprinderea focului și „*ultima gură de vin fiert din cana pe care o ținea în mână*”, naratorul - *George Dorn* - reconstituie viața romanțată a unui oraș (pardon, a Orașului!), *de acum două secole*. Și de-a lungul a două secole.

...Un personaj, *Johann Gorgias*, sosește în oraș, își construiește o casă („*cea mai impunătoare clădire din Oraș*”), reușind să învingă toate obstacolele/greutățile. Nu însă și comunismul!

Criticul literar, *Mircea A. Diaconu*, consideră „*Casa Gorgias*” un „*roman – cronică*” și afirma – la lansare – că în noianul de personaje, deloc lipsite de farmec și pitoresc, ce apar în paginile cărții, „*personajul principal este chiar... Orașul*”. Iar, în completare, poetul *Dumitru Țiganiuc* găsește că romanul lui *Gellu Dorian* este „*un fel de arheologie a*

Botoșanilor”.

Subscriu acestor opinii, ... dar alături și precizările autorului: „Chiar dacă numele unor personaje, din trecut ori din prezent, precum și fapte ori întâmplări povestite de autor sunt reale, orice asemănare cu realitatea este cu totul și cu totul întâmplătoare. În scrierea acestei cărți, autorul s-a folosit de foarte multe informații reale, de documente de arhivă, menționate în diverse cărți și reviste, precum și de evenimente trăite de el în orașul în care locuiește, pe toate topindu-le într-o ficțiune al cărei scop este unul pur beletristic”.

Las în seama naratorului, ceea ce aș fi dorit să notez în loc de „concluzie”: „(...) cea mai frumoasă libertate a omului este aceea de a-și putea imagina și trăi viețile unor timpuri uitate din care să recompună destinele care s-au pierdut tocmai în descoperirea acestei libertăți”. Lectură plăcută!...

GELLU DORIAN:
„ZECE POEME DIN
TÎRGUL ÎN CARE, CÎCĂ,
NU SE ÎNTÎMPLĂ NIMIC”,
EDITURA TRACUS ARTE,
BUCUREȘTI, 2011

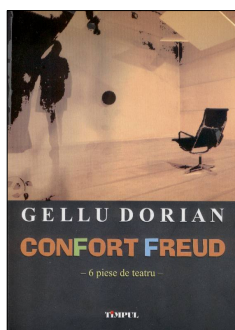
„N-o să fie la fel, zic cei doi care privesc de la Grădina cu Flori/ forfota buldozerelor de pe Strada Mare (...)”, iar „după șase vodci și zece beri (...)” „cînd o să ne trezim,/ vom locui într-un tîrg ca acum o sută de ani,/ vom începe să stricăm casele, să desfundăm străzile,/ să risipim totul,/ ca peste o altă sută de ani/ să privim iarăși cum alți oameni se străduiesc din răpuzeri/ să refacă centrul vechi așa cum a fost cu o sută de ani în urmă:/ dar nu, n-o să fie la fel niciodată...” (1. Centrul Vechi).

Celelalte poeme: 2. Nu e nimic de făcut; 3. Biblioteca Roșie; 4. Afrodita; 5. Eleonora; 6. O zi ca toate celelalte, 7. Tihna; 8. O sută de femei într-un pat, 9. Zăbava; 10. Jucării stricate.

Cele zece poeme fac parte din chiar structura cărții și au fost scrise în timpul documentării la „Casa Gorgias” – precizează autorul. Iar noi îl credem. Pe cuvânt! Și pe cuvinte...

La realizarea cărții au mai contribuit: Cosmin Perța – redactor, Ioan Cristescu – editor, Gelu Iordache – tehnoredactare și Corneliu Dumitriu – ilustrația copertei și a interiorului.

GELLU DORIAN:
„CONFORT FREUD” –
6 PIESE DE TEATRU - ,
EDITURA TIMPUL,
IAȘI, 2011 (COPERTĂ ȘI
PREPRINT:
DOINA BUCIULEAC)

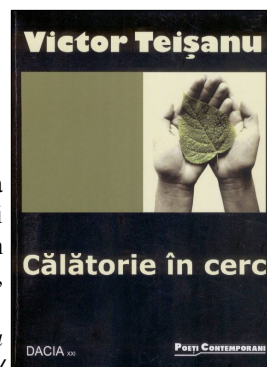
Apărută cu sprijinul Administrației Fondului Cultural Național, cartea cuprinde, pe lângă piesa care dă titlul volumului „Confort Freud”, și: „În așteptarea celui de-al treisprezecelea as”, „Noaptea pisicilor negre”, „O poveste

de pe vremea epocii de aur”, „Astă seară nu se joacă Shakespeare”, „Balaurul”.

„După Cațavencii (2001), volum nominalizat la premiile USR, Gellu Dorian publică, iată, după zece ani, o nouă carte de teatru. Șase piese în căutarea unor regizori și a unor actori care să dea viață situațiilor dramatice pe care Gellu Dorian le construiește atent, fără spectaculozitate, preocupat să fixeze trasee sufletești, identități afective. Într-un spațiu al figurativului, căci dialogurile au coerența vieții și nu a textului, personajele lui Gellu Dorian au viață (...)” – scrie, pe coperta a IV-a, criticul, profesor universitar doctor Mircea A. Diaconu.

...Cum gheața a fost spartă (noua stagiune la Teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani deschizându-se cu premiera absolută a piesei „Cu limbă de moarte”, scrisă de Gellu Dorian, în regia lui Ion Sapdaru), să sperăm că piesele din noua carte își vor găsi lectori pricepuți nu doar printre amatorii de literatură, ci și în rândul profesioniștilor din teatru: secretari literari, regizori, manageri, actori etc.

VICTOR TEIȘANU:
„CĂLĂTORIE ÎN CERC”,
EDITURA „DACIA XXI”,
CLUJ-NAPOCA, 2011

Cartea a apărut în Colecția „Poezii contemporane” a editurii clujene; colecție coordonată de Ion Vădan, redactor – Andreia Precub, coperta – Andrei Cete).

„Avînd/ forma ochiului fix/ a fost/ o călătorie în cerc// dovadă/ rămîne/ corpul de pămînt/ împărțit în două// jumătate/ cu semnul frunzei/ cealaltă/ pregătită pentru orice”. (Călătorie în cerc)

Din generoasele referințe critice care înnobilează cartea, reținem și prezentăm câteva extrase: „(...)Victor Teișanu cultivă o poezie de meditație, poetul fiind un neobosit căutător de sensuri, cel care se întrebă mereu, rostește și se rostește.” – scrie Maria Baciuc. Iar Dumitru Țiganiuc adaugă: „Un talent șlefuit cu asiduitatea giuvaergului; totul ar trebui să fie perfect, poate de aceea spațiul iubirii la Victor Teișanu se configurează într-o sferă simbolică unde timpul trăirii cu al absenței se întrepătrund... Totul pare a fi subordonat stringentei dorințe de depășire a barierelor deja cunoscutului, avînd culori și ecouri vizibile post-moderniste”.

...101 poeme, aproximativ la fel structurate, degajând lumină/ claritate/ curățenie/ puritate, între coperțile unei cărți care arată bine, către superlativ (ca, dealtfel, întreaga colecție!). Nu-mi rămîne decât să vă recomand – cu căldură – o „Călătorie în cerc”, alături/ împreună cu un poet autentic: Victor Teișanu!

O SĂRBĂTOARE A CĂRȚII LA DARABANI

Dinu Zvorișteanu

El mai nordic oraș al țării, Darabani, a găzduit vineri, 4 noiembrie 2011, o manifestare literară deosebită. În această zi, în sala de festivități a Primăriei, poetul Victor Teișanu, directorul bibliotecii orașului, membru al Uniunii Scriitorilor, cel care de-a lungul timpului a atras atenția unor comentatori avizați ai fenomenului poetic național asupra cărților sale, și-a lansat două cărți publicate în acest an. Intitulate: *Călătorie în cerc*, editura Dacia XXI, colecția „Poeți contemporani” și *Mizez pe tăcere*, editura Limes, cărțile, apărute la edituri clujene, au fost mai întâi lansate cu succes în orașul de apariție iar acum iubitorii de literatură din Darabani au avut prilejul de a se întâlni cu noile apariții și cu autorul lor.

Manifestarea a avut caracterul unui adevărat spectacol cultural în primul rând datorită numărului mare de spectatori care au umplut sala la refuz, dovedind atașamentul localnicilor, mari și mici, față de această personalitate a orașului lor. Nu în ultimul rând, se cuvine relevat faptul că primarul orașului, Ghiorghi Burlacu, a prefătat întâmplarea culturală, felicitând și urând succes pe mai departe poetului căruia, de altfel, primăria i-a subvenționat una dintre aceste cărți. În continuare, autorul, îmbrăcat într-o ținută cu adevărat festivă, și-a exersat dexteritatea sa de animator cultural care i-a ajutat odinioară să conducă cu mult succes un cenaclu literar artistic și a făcut, practic, introducerea în atmosfera unui eveniment antrenant. El și-a prezentat cu multă deferență personalitățile invitate: prof. dr. Lucia Olaru Nenati, scriitoare, publicistă, autoare a zeci de cărți remarcabile, relevând contribuția culturală majoră a acesteia, în special cele din aria eminescologiei, dar și în propagarea culturii botoșănene în alte zări; poetul și publicistul cultural ieșean Valentin Talpalaru, totodată redactor la Radio Iași, recent încununat cu un premiu literar prestigios și maestrul instrumentist Constatin Lupu care este și autorul unor apreciate lucrări de folclor muzical din zona noastră.

Preluând ștafeta și misiunea de a suscita interesul publicului pentru performanțele poetice ale autorului prezentat, dr. Lucia Olaru Nenati a susținut un expozeu substanțial prin care a ținut să contureze mai întâi portretul cuprinzător al personalității acestuia, subliniindu-i evoluția culturală, educația, formația literară, rolul întâlnirilor sale cu mentorul de odinioară, poetul Lucian Valea, activitatea profesională ca om al bibliotecii și meritele civice printre care acela de inițiator și realizator al așezământului dedicat marelui medic de renume internațional, academicianul Leon Dănăilă. A urmat apoi o incursiune hermeneutică în zona poetică, vorbitoarea deslușind pe înțelesul tuturor particularitățile generale ale limbajului poetic, apoi ale profilului liric al lui Victor Teișanu. Remarcând caracterul neostentativ al evoluției sale literare, faptul că acesta nu a promovat în chip insistent relațiile culturale interesate și nu a urmărit popularitatea și gloria, a relevat că, totuși, ori de câte ori poezia lui a ajuns sub ochii unor cunoscători, el a fost remarcat și apreciat. Drept dovadă au fost amintite aprecieri ale unor nume de prestigiu din critica românească,

dar au fost citate și afirmații ale unor confrăți botoșăneni de condei care s-au pronunțat despre poetul din Darabani, începând cu regretații Horațiu Ioan Lașcu și Constatin Draxin și continuând cu toți ceilalți botoșăneni pe care, evocându-i în acest fel, poeta a făcut ca și aceștia să fie, în chip simbolic, participanți ai acestui eveniment literar.

A urmat apoi reliefaarea liniilor de forță ale creației de până în prezent a lui Victor Teișanu, cu accent pe prezentarea recentelor cărți, subliniindu-le simbolistica personală și tendința de esențializare a discursului poetic. Vorbitorii și-a încheiat ampla alocuțiune relevând importanța unei astfel de personalități pentru comunitatea din care face parte, solicitând și din partea acesteia atenția și prețuirea pe care o binemerită.

Urmând la cuvânt, poetul Valentin Talpalaru din Iași, bun cunoscător al vieții literare a județului Botoșani, pe care a frecventat-o asiduă în anii săi tineri, a evocat acele vremuri, din care s-a detașat personalitatea lui Lucian Valea; prietenia cu Corneliu Popel și Victor Teișanu, atrăgând atenția asupra particularităților deosebite ale limbajului poetic al epocii noastre și punând în valoare cărțile semnate de poetul lansat cu acel prilej, în contextul acestui timp creație.

Acestor aprecieri și considerații le-a mulțumit poetul gazdă și a adâncit tema prin relevarea confesivă a concepțiilor și modalităților sale creative, ilustrându-le apoi concret prin recitarea inspirată a câtorva poeme. Potpuriul muzical susținut la vioară cu știuta virtuozitate de către maestrul Constatin Lupu a venit în prelungirea prestațiilor literare de până atunci, prelungindu-le la același nivel dar prin limbajul altei arte, muzica.

Aplauzele entuziaste ale publicului, florile, autografele, fotografiile ș.a., au încununat cu semnele sărbătorești acest eveniment cultural de excepție petrecut la Darabani prilejuit de lansarea noilor cărți ale poetului Victor Teișanu.

RĂSPŁATA DEVOTAMENTULUI FAȚĂ DE DULCINEEA POEZIEI

Lucia Olaru Nenati

Scrisul poetic al lui Dumitru Petraș mărturisește asimilarea unei atmosfere poetice botoșănene constante și îndelung dăinuitoare. Se vede, așadar, că el a inhalat cu nesaț și curiozitate serioasă și interesată tot ce s-a scris, s-a spus, s-a evaluat și statuat literalmente prin preajmă (și, slavă Domnului, s-au petrecut multe fapte de acest fel!) și că știe să se raporteze echilibrat la acest standard, chiar dacă nu a prea fost răsfățat de această breaslă și nici el nu a produs mari străluciri până acum. El este un *ouvrier*, la propriu și la figurat, un tânăr (deja a încărunit de când tot e tânăr aspirant la gloria poetică!) pe care soarta nu l-a prea dăruit cu o viață confortabilă, nici măcar cu părinți ocrotitori, aceștia fiind supliți doar de o bună atoeîmplinătoare. A trebuit să ia singur muntele existenței în piept și să-și cucerească (câștige) pieptul zi de zi dreptul de -a locui în ținutul vieții. Trudind din greu în arșiță și ger pentru agonisirea pâinii, el n-a lepădat cu toate acestea, nici o clipă din zenitul său sufletesc, precum un Don Quijote vânzător de mărunțișuri, o stea de lumină: *Dulcinea poeziei*. Dumitru Petraș practică așadar mereu, cu osândie și tenacitate neștrămutată, această plăcută zăbavă a poeziei devenită azi aproape ezoterică precum jocul cu mărgelile de sticlă. De fapt, nu-i nici o mirare sau n-ar trebui să fie, aici în ținutul lui Eminescu unde, prin extenso, n-ar trebui să uimească dacă toți locuitorii ar începe deodată să se exprime în versuri.

Acest volum de acum, izvodit dintr-un preaplin sufletesc nesuspınat altminteri, ar trebui poate, cu toate posibilele cărcotiri ale nărilor subțiri, să-i fie ca un fel de recunoaștere și răsplătire meritată a acestui rar și temeinic devotament neștrămutat pentru Idealul Poeziei azi, când cu totul alți zei însuflețesc mulțimile.

Poezia lui Petraș are o anume curgere melodică, parcă naturală și nu știu dacă această fluentă poetică sonoră în stanțe metrice armonice vine din adâncul sinelui său ca un dar al zeilor care nu i-au prea dat alte daruri în viață, sau și-a format, pur și simplu, un fel de auz poetic specializat pentru metrica „muzicală”; destul că această dexteritate există și se manifestă, mai mult sau mai puțin, în toate cele peste 100 de poeme ale acestui volum și nu o dată ea conține și imagini proaspete și inspirate. Iată o mostră precum sunt încă multe prin aceste pagini:

„Mi-e foame de fructul căzut
De vântul durerii mi-e sete
De drumul cu fața de lut
De timpul din ceasuri perfecte.” (Pasul iubirii)

Găsim în versurile sale o tindere existențială către un „acasă” mereu refuzat care generează o anume tensiune notabilă în planul literar. Ca o prelungire apare obsesia drumului, doar-doar s-o afla o destinație la capătul său. Fereastra timpului e un poem care nu-și mai supraveghează încifrarea poetică modernă, scapă de sub rigoarea stilistică autoimpusă, din prea multul durut ce -și cere exprimarea, dar paradoxal, el atinge astfel simplitatea unei vibrări omenești profunde. De fapt, s-ar putea spune că autorul prezintă un caz întârziat de reminiscență interbelică a tânjirii către sat devenit paradisul pierdut, obsesia care a acordat odinioară atâtea lire în sunetul refrenului „De ce m-ați dus de lângă voi?”.

Așa încât, dacă timpul atât de materialist al zilelor noastre mai lasă cuiva un răgaz de respirație, socotesc că n-ar fi chiar o pierdere de vreme să întârzie citind câteva poeme din această carte. În orice caz, cu mult mai mult folos, decât citirea tabloidelor imunde care exacerbează frenetic lutul din om pe câtă vreme aceste poezii ale lui Dumitru Petraș, tind mereu, chiar dacă uneori cu stângăcie, să celebreze raza noastră de duh.

SĂ TE GĂSESC

Dumitru Petraș

Opresc ecoul să mai stea
La umbra glasului de mânăie
De poți veni, e rugăminte mea
Cu rugăminte deloc puține

Se sparge timpul în amurg de vânt,
Răstorn o lacrimă ce-mi iese-n cale,
Alerg prin viață cât mai sunt
Dureri, iubiri egale

Și ninge-n rugăciunea vieții mele.
Pe drumul zării azi a nins,
Când noaptea doarme între stele
Și visul vieții m-a cuprins.

Să mai stau măcar o noapte,
Îmi spui de parcă aș pleca.
Secunda ceasului se zbate,
Când ceasul cade peste ea.

PETRU CARAMAN

CONCEPTUL FRUMUSEȚII UMANE
REFLECTAT ÎN ANTROPONIMIE LA
ROMÂNI ȘI ÎN SUD-ESTUL EUROPEI

Gheorghe Burac

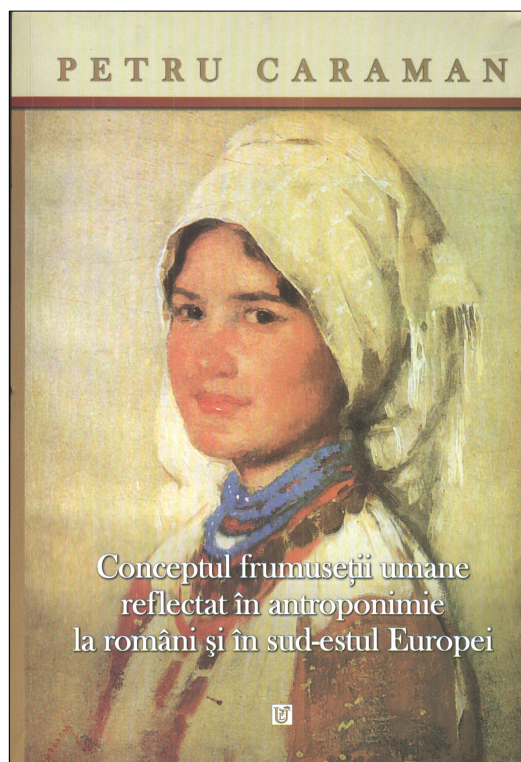
„Sunt cărți ... care ocupă în viața noastră
același loc cu părinții, cu cei dragi
și experiențele mari” (R. EMERSON, S. B.)

Recent, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași a scos de sub tipar cartea care încheie publicarea operei postume a profesorului Petru Caraman, o lucrare monumentală: **„Conceptul frumuseții umane reflectat în antroponimie la români și în sud-estul Europei”**, ediție îngrijită, indice și bibliografie de cercet. pr. dr. Silvia Ciubotaru, introducere de prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru, ISBN 978-973-640-644-7, acesta reprezentând *„un studiu original – unic în literatura noastră de specialitate și în cea europeană, după cum unice sunt și ideile pe care se întemeiază -, predestinat parcă să încunune o viață dedicată cunoașterii”*. Am citat din introducerea cărții, intitulată **„Viziunea lui Petru Caraman asupra antroponimiei”**, care, împreună cu **„Notă asupra ediției”**, mi-au servit drept suport pentru prezentarea volumului.

După cele două texte preambulare, primul de 18 pagini și celălalt de 4 pagini, urmează cartea propriu-zisă, pe o întindere de 717 pagini, care, conform precizării editorului, *„respectă întru totul manuscrisele olografe ale autorului, redactate în perioade diferite. Cele mai multe (aprox. 700 de pagini)... datează din anii premergători celui de al Doilea Război Mondial... Alte manuscrise – privitoare, îndeosebi, la cap. 4 și 5 -..., numărând aproximativ 100 de pagini, datează de la mijlocul deceniului 7 al veacului trecut. Singura redactare recentă, pe care am putea-o situa chiar în ultimii ani ai vieții autorului, este cea intitulată „Considerații preliminare”. Structura lucrării, succesiunea capitolelor și denumirile acestora aparțin autorului”*:

PARTEA I, intitulată **„În antroponimia română”**, dezvoltă primele șapte capitole: 1. *„Frumosul – Frumoasa, Frumu – Fruma și derivatele lor”*; 2. *„Fundalul lingvistico – folcloric al antroponimelor cu tema frumos - ...”*; 3. *„Mușat – Mușata, Mușu – Mușa și derivatele lor”*; 4. *„Fundalul lingvistico – folcloric al antroponimelor cu radicalul mușat - ...”*; 5. *„Adevărul cu privire la dinastia Mușatinilor din perspectivă pur antroponimică”*; 6. *„Bucur – Bucura și derivatele lor”*; 7. *„Mândrul – Mândra, Drăguța – Drăguțul, Mirea, Zâna și derivatele lor...”*.

PARTEA A II-A, intitulată **„În antroponimia slavă”**, dezvoltă următoarele cinci capitole ale cărții: 8 și 9, cu referire la câteva antroponime slave (pe care nu le reproducem aici) și derivatele lor; 10. *„Influențe turcești asupra slavilor balcanici: Dilber, Guzel și derivatele lor”*; 11. *„Alte antroponime slave care ilustrează ideea de frumos*

(pe care nu le reproducem aici) și derivatele lor”; 12. *„Antroponime formate de la radicalul cmpou – și derivatele lor.*

Urmează 17 pagini de **Bibliografie (abrevieri)** și alte 5 pagini de **„Indice de nume”**, cu care se încheie volumul.

Avem în față dovada cea mai concludentă că *„cercetarea antroponomastică se numără printre puținele proiecte la care profesorul Caraman nu a renunțat niciodată. A fost tema cea mai îndrăgită, care a exercitat asupra sa o chemare irezistibilă. I s-a dedicat cu pasiune și voință exemplară, convins fiind că, în pofida tuturor greutăților care-l împresurau, planurile sale îndrăznețe aveau să triumfe”*...

Iar punctul de plecare în această direcție l-a constituit pentru el cartea lui Damian P. Bogdan, **„Pomelnicul Mănăstirii Bistrița”**, apărută în anul 1941, exponent spiritual al unei zone întinse, care cuprinde întreaga ortodoxie din sud - estul Europei și, mai presus de toate, *„una din sursele capitale ale onomasticii noastre”, ...a cărui valoare, din acest punct de vedere, este unică... „El constituie astfel cel mai de seamă document pe care-l posedăm, pentru studiul numelor vechi românești; pentru onomatolog deci, în special, acest izvor este o adevărată comoară. Fără el, nici nu poate fi conceput un studiu de ansamblu, care să privească antroponimia română în desfășurarea ei cronologică”*.

Această temă avea să-l urmărească fără întrerupere și, la numai doi ani după ce fusese scos din Universitate, primul manuscris pe care dorea să-l dezvolte era tot unul de antroponimie... Dar, nevoit să-și restrângă aria de cuprindere a problematicii urmărite, și-a concentrat atenția asupra „**Conceptului frumuseții umane**”, „sfidând parcă urâtenia suflăscă a celor ce-l prigoneau pe nedrept”.

Dorind să-și completeze informația de care avea nevoie, a întocmit câteva **chestionare onomatologice**, pe care le-a trimis directorilor de școli din mai multe localități ale țării. Unul dintre acestea conține 11 întrebări privitoare la nume de oameni și locuri, precum: Bucu, Bucur, Cășlăria, Drăguța, Mândra, Mușat, Mușetești, Sânzâiana, Stroie etc. Și s-au găsit mulți oameni inimoși, care aveau să devină colaboratorii lui constanți, trimițându-i toate datele solicitate.

Două decenii a scris studiu după studiu, fără să poată publica măcar unul. Abia „la începutul primăverii lui 1964, prin intermediul Mioarei Avram – nepoata sa de soră - intra în legătură cu academicianul Alexandru Rosetti, care îi dădea unele speranțe în această privință”. La propunerea reputatului filolog, profesorul Caraman a detașat din proiectata lucrare un mare capitol, cu titlul „**Conceptul frumuseții umane reflectat în antroponimie, la români și la alte popoare din sud-estul Europei**” din care redactase, până atunci, aproximativ 400 de pagini tipografice.

Împrejurările vitrege, care l-au urmărit mereu au făcut ca, din vastul proiect de cercetare a antroponimelor românești în context sud-est european, să poată finaliza doar compartimentul subsumat „**Conceptului frumuseții umane**”, „un studiu restrâns, cum spunea autorul, chiar dacă manuscrisul acestuia se întinde pe nu mai puțin de 1300 de pagini dactilografiate!”. Și asta se întâmpla abia în 1968, când, la invitația lui Alexandru Rosetti, a avut șansa de a participa la Al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică de la București, un adevărat eveniment pentru el, pe care însă nu a reușit să-l fructifice așa cum a sperat...

Unele dintre capitolele lucrării se constituie în adevărate micromonografii antroponimice, iar, din acest punct de vedere, la loc de frunte se situează „**Bucur – Bucura și derivatele lor**”. Urmărind evoluția acestor prenume în toate ipostazele pe care le relevă în perimetrul sud – est european, autorul scoate în evidență sorgintea lor românească, subliniind totodată unitatea spirituală a unor comunități atât de diverse, animate de aceeași viziune asupra idealului de frumusețe umană. „*Cu totul remarcabilă este evoluția celor două nume personale de la înțelesul de **frumos** la acela de **bucurie**, resimțită de părinți la nașterea unui copil*”... „*Numele personal este purtător de forță magică, incumbând esența celui care-l poartă. Mai mult decât un simplu semn de identificare, el se confundă cu destinul individual corespunzător, pe care îl prezice încă de la naștere*”. Iar „*datorită prenumelor, se pot reconstitui idealurile fiecărei epoci și cadrele de dezvoltare specifice fiecărui popor... Notând sau spunând prenumele unei persoane, o faci să trăiască, să intre în amintirea urmașilor*”.

În același timp, studiul profesorului Petru Caraman întreprinde și o subtilă investigație în domeniul esteticii. Idealul frumuseții umane de străveche tradiție, își găsește, într-o anumită categorie de antroponime, „*forma*

hiperlaconică”. „**Frumosul**, această năzuință către perfecțiune, către împlinirea de sine, devine mobilul magiei cuvântului. Părinții, botezându-și copiii în virtutea unei calități estetice dorite, sunt convinși că aceștia vor fi influențați, la modul mistic, de **numele calificativ**”. La fel de interesantă este și o altă remarcă a prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru, anume că, „*pe lângă urmărirea antroponimelor ce vizează idealul de frumos în ansamblul său, savantul Petru Caraman surprinde portretele transfigurate artistic în numeroase creații folclorice românești și sud-est europene*”, parcă spre a dovedi că „*ultima sa carte nu este doar o lucrare științifică de primă însemnătate, ci și un imn de slavă închinat frumuseții umane, bucuriei de a trăi*”.

Dar, oricât de atașat a fost autorul de subiectul acestui studiu, lucrarea vieții lui – cum afirma adesea - și oricât a vrut să nu rămână nedactilografiat, „... din păcate, nu a ajuns decât până la pagina 25, când boala necruțătoare care îl măcina l-a smuls pentru totdeauna din ambianța cabinetului său de lucru, lăsându-i un ultim și foarte scurt răgaz, pe patul de suferință”.

Fiul cărturarului, matematicianul Petru P. Caraman, și-a propus la un moment dat să ducă mai departe lucrul început de greu - încercatul său părinte ... Numai că încercând să simplifice lucrurile, le-a complicat...

Mai apoi, a încredințat manuscrisul unei dactilografe, aparent competente și cu reale calități în descifrarea grafiilor mai dificile, dar și aceasta a săvârșit câteva sute de erori...

Sub foarte multe aspecte, manuscrisul acestei lucrări s-a dovedit a fi cel mai dificil din întreaga operă a savantului. Este și motivul pentru care cei câțiva amatori de a-l pregăti pentru tipar, de îndată ce l-au răsfoit l-au abandonat. Iar încercările unor temerari de a-și asuma culegerea computerizată a întregului studiu s-a soldat cu eșecuri, după doar câteva săptămâni de lucru”.

În cele din urmă, onoranta îndatorire de a pregăti pentru tipar acest ultim volum al operei postume a neprețuitului cărturar și-au asumat-o distinși etnologi, cercet. pr. dr. Silvia Ciubotaru și prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru, aceiași care, cu 30 de ani în urmă, încheiau pregătirea pentru tipar a primei cărți a ilustrului învățat, volumul „**Colindatul la români, slavi și la alte popoare**”.

De atunci, opera postumă a savantului s-a îmbogățit an de an, ajungând să reprezinte astăzi un reper esențial în bibliografia noastră de specialitate. Și continuă să se îndeplinească dorința, cu valoare testamentară, a savantului, adresată discipolului său, eminentul etnolog Ion H. Ciubotaru de a se ocupa îndeaproape de valorificarea moștenirii științifice pe care o lăsa. „*Celor unsprezece volume tipărite în ultimele trei decenii, li se adaugă acum al doisprezecelea, și alte două tomuri masive vor rezulta din reunirea numeroaselor sale studii, tot postume, apărute în publicații de profil*”, după cum afirma editorul prezentei lucrări. Iar pentru o cât mai justă înțelegere a acestei personalități complexe a culturii române, vom alătura operei sale și ampla monografie pe care i-a consacrat-o, în anul 2008, Ion H. Ciubotaru, urmând ca volumul al XVI-lea – „**Corespondență și documente**” -, aflat în curs de pregătire, să încununeze edificiul spiritual înălțat cu demnitate de distinsul cărturar, întru cinstirea neamului românesc.”

CARTEA BOTOȘĂNENILOR

**PROF. IOAN MURARIU, DOCTOR ÎN ISTORIE,
PROF. ANGELA PAVELIUC-OLARIU, DOCTOR ÎN
ETNOGRAFIE—„MONOGRAFIA COMUNEI
CRISTINEȘTI DIN JUDEȚUL BOTOȘANI”**

Ionel Bejenaru

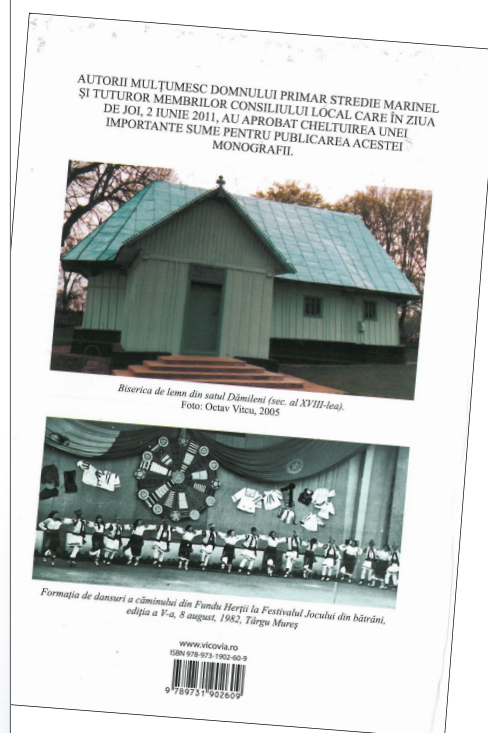
Apariție editorială de data recentă (Editura VICOVIA, Bacău, 2011), opera de față aparține unor personalități botoșănene de marcă, Prof. Dr. IOAN MURARIU (n. 20 ianuarie 1937, s. Dămileni, Cristinești, j. Botoșani - d. octombrie 2011, Bacău) și Prof. Dr. ANGELA PAVELIUC -OLARIU, autori ai unor lucrări ample, valoroase și referențiale din domeniul istoriei și al artei populare, în cazul nostru, cu trimitere la istoria Cristineștilor. O istorie pe care Prof. Dr. Ioan Murariu a mai abordat-o, cu siguranță, și din spiritul dragostei față de meleagurile natale și ale copilăriei, ca o profesiune de credință—„Istoria Comunei Cristinești - Raionul Dorohoi (1967), „Istoria Satelor Cristinești, Dămileni și Dragalina— județul Botoșani” (Editura PLUMB, Bacău, 2001), „Istoria Comunei Cristinești din județul Botoșani” (Editura Casa Scriitorilor, Bacău, 2005). La rândul său, Prof. Dr. ANGELA PAVELIUC -OLARIU probează legăturile cu Cristineștii - „La Cristinești s-a născut și soțul meu Paul Olariu, în familia Gheorghe și Raruca Olariu, socrii mei, iar la Dămileni tatăl meu Ion Paveliuc a slujit ca preot, la biserica cu hramul „Sfântul ierarhi Nicolae”, prin 1940-1942”.

Medievist, ca specializare, Prof. Dr. Ioan Murariu, în studiul istoric dedicat Comunei Cristinești, totodată primul capitol al cărții, urmând rigorile unei lucrări monografice, abordează istoria fiecărui sat component, încorporând date privitoare la dovezi arheologice, atestarea documentară, legende, evoluția civilizației materiale și spirituale, locuitori și personalitățile ridicate din rândul lor, oameni de seamă ai locurilor.

Studiul etnografic dedicat Cristineștilor, zonă cercetată ani buni, cu rigoare, de către Prof. Dr. Angela Paveliuc - Olariu, înscrisă, în final, într-un tot,

ZONA ETNOGRAFICA BOTOȘANI, scoate dintr-un aparent anonim aceste locuri, pune în evidență specificitatea lor, regăsită în mai toate - arhitectura tradițională, cu locuința țărănească, în interiorul țărănesc, în mobilierul țărănesc, în textilele de interior, în portul popular, în ceramica populară, în morile de vânt, în viața spirituală a localnicilor.

„MONOGRAFIA COMUNEI CRISTINEȘTI DIN JUDEȚUL BOTOȘANI” reprezintă, departe de a fi luată ca o includere de două studii distincte, a doi autori, fiecare semnându-și creația proprie și originală, o operă compactă, capitolele, cele două părți, legându-se simbiotic, dând unitate cărții. Anexele, date de glosare, copii xerox după vechi documente, bibliografii selective, ilustrații foto, rezumate, traduceri și, ceva mai nou, de câte un Curriculum Vitae al fiecăruia dintre autori imprimă valoare cărții în plus, pe măsura frumoasei ținute grafice în care a apărut, într-o răsplătire deplină a efortului, într-o a fi frumoasa carte de vizită și de Onoare a Comunei CRISTINEȘTI.

I. D. MARIN: PEDAGOGIA LUI CREANGĂ

Mihai Matei

Când I. D. Marin termina Școala Normală de Băieți de la Botoșani (era în anul 1930), pe diploma sa de învățător, Tiberiu Crudu nota: „Fire de moldovean isteț și mucalit, cu darul scrisului. Se va ridica iute dacă va fi mai dârz și mai puțin visător. Mereu însă trebuie să învețe și să fie la curent cu tot ce -i poate ajuta talentul înăscut.”

Înțelegând aceste aprecieri, tânărul învățător studiază, scrie, câștigă concursul literar „Simeon Labin”, îndrumat fiind și de profesorul N. Răutu, înjghebează, de pe acum, o bibliotecă, dă diferențele de studii, la Liceul Internat, din Iași, și obține diploma de bacalaureat, în 1935, și tot în acest an se înscrie la Universitatea din Cernăuți, pe care o urmează între anii 1935-1939.

Teza de licență, pentru filologie, are ca temă „Samson Bodnărescu, viața și opera sa” și este apreciată cu calificativul *Foarte Bine*. A doua licență, în pedagogie, sociologie și psihologie, o obține cu teza „Pedagogia lui Creangă”, notată cu același calificativ. În urma studiilor universitare cernăuțene, a audiat cursurile lui Lecca Moraru, I. Nistor, C. Narly și Romulus Căndea.

I s-a propus să rămână asistent, dar din motive materiale se întoarce la Stăncești. În anii 1945-1946, urmează cursurile Seminarului Pedagogic Universitar din Iași, absolvindu-l cu media 9,66. Aici audiază cursurile marilor pedagogi Șt. Bârsănescu, N. C. Enescu și Gh. Todicescu.

Începem aceste precizări, în completarea celor scrise de noi în „Luceafărul” nr. 4 (28), din aprilie 2011, mai adăugând totuși un mic fragment din ziarul „Munca” nr. 7921, din 8 mai 1973, scris de redactorul V. Bogdan, în articolul „Cărturar de Stăncești”. Iată acest fragment: „I. D. Marin nu este un intelectual în accepția curentă a cuvântului, ci este un erudit, unul din rarii oameni care știu multe, foarte multe lucruri, dar nu-și fac din aceasta o carte de vizită.”

Completând astfel portretul celui ce a fost I. D. Marin, vom înțelege și mai bine profunde și înțelepte sale aprecieri și concluzii, din studierea și interpretarea operei pedagogice a lui Creangă, înregistrate în recent-republicata carte „Pedagogia lui Creangă”. Acest lucru l-a făcut Editura 2011 Princeps Edit, în colecția „Biblioteca Ion Creangă”, coordonată de academicianul Ion Cimpoi. Cartea este, deci, teza sa de licență, publicată în anul 1941, când, cum se știe, începuse Al Doilea Război Mondial.

Noua ediție se bucură de o prefață a academicianului Mihai Cimpoi, care demonstrează actualitatea „strategiilor

narative crengiene, în contextul postmodernității noastre, dimpreună, bineînțeles, cu strategiile sale pedagogice”.

„...Scriitorul Creangă face educație cu mijloacele sale pedagogice. El nu predă lecția, ci povestește cu har de mare povestitor. Dubla ipostază institutor-scriitor îi face arta pedagogică originală, surprinzătoare prin noutate” – spune academicianul Mihai Cimpoi.

Scriitorul-pedagog crede în rânduiala providențială, având convingeri deterministe, valorizează experiența copilăriei timpurii, recunoscând, ca și adepții psihanalizei, rolul sinelui arhaic în confruntarea permanentă cu contextul social. Metodele lui Creangă, se spune în această prefață, „devansează metodologia modernă centrată pe copil și metodele activ-participative preferate de pedagogia de astăzi. Aceasta presupune o activitate personală a elevului, care e considerat agent

al propriei sale învățări, fapt care evidențiază caracterul idiosincronic al întregului proces de învățare”.

Cartea lui I. D. Marin prezintă aceste metode activ-participative, aplicate de Creangă, cu tehnicile de activare de care dispunea la vremea sa, școala acestuia fiind premergătoare școlii active românești.

I. D. Marin a dorit și a reușit ca, prin cartea sa, să pună în valoare și activitatea lui Ion Creangă, ca pedagog, deoarece fusese în această calitate mai bine de 20 de ani și prin manualele sale didactice s-a făcut cunoscut în România, înainte de a-și scrie și publica „Poveștile” și „Amintirile”.

Mărturiile contemporanilor, inclusiv ale foștilor săi elevi, cercetați și chestionați de I. D. Marin, ni-l prezintă pe Creangă nu numai ca pe un învățător de frunte, dar din amintirile tuturor „sclilesc pentru Creangă calități înăscute de pedagog ales”. Profesorul din Stăncești combate, cu argumente solide, părerile lui Garabet Ibrăileanu și ale lui George Călinescu despre faptul că, spuneau ei, deși Creangă trece drept pionier al școlii noi „ca pedagog nu simbolizează nici un principiu...”. „El e un dascăl de țară cu mult bun simț și cu talent, care întrebă în dreapta și în stânga cu multă râvnă și face tot cum îl taie capul”.

I. D. Marin, cunoscând în profunzime opera literară și activitatea didactică ale lui Creangă, afirmă că George Călinescu „situat pe o altă treaptă socială, n-a putut înțelege că «bivolul de geniu» al domniei-sale a fost un om, a fost cineva, deși nu s-a purtat elegant și a trăit în bojdeuca aceea din mahalaua Țicăului”.

În „Pedagogia lui Creangă”, I. D. Marin ne prezintă mai întâi „Viața lui Creangă”, la Humulești, începuturile

școlii cu dascălul Vasile A. Iliaiei, continuând la Broșteni, la Școala primară din Târgu Neamț, cu învățătorul Popa Duhu, mergând apoi la „fabrica de popi” din Fălticeni și continuând cu Seminarul din Socola, până ajunge diacon la biserica socrului său, „Patruzeci de Sfinți”, din Iași.

Urmează și cursurile Școlii preparandale la Trisfetitele din Iași, organizate de tânărul Titu Maiorescu. Aici, el avea deja 25 de ani și înțelegea mai bine ce se predă decât toți colegii săi. La 15 septembrie 1864, este numit titular la Școala de la Trei Ierarhi. A fost diacon și la Biserica Golia, iar în 1870 se mută la Școala din Sărărie, lucrând cu clasa I.

La 10 octombrie 1871 s-a hotărât suspendarea temporară a sa din diaconie, pentru că își tunsese barba și pletele și trăsesese și cu pușca în ciorile de pe Biserica Golia. Dând jos anteriorul și potcapul, umblă la școală și peste tot în haine de târgoveț, având pe cap o pălărie mare, cum obișnuiau preoții din Bucovina. La 1 iulie 1872, ministrul școalelor, Tell, a hotărât suspendarea lui Creangă și din învățământ.

Nemaifiind nici diacon, nici învățător, deschide un debit de tutun, având în același timp și ceva lecții de profesor privat la Liceul Nou. Se mută acum, în octombrie 1872, în locuința sa din Țicău, cumpărată de câțiva ani.

Aceste lucruri sunt prezentate detaliat de cercetătorul și pedagogul I. D. Marin în „*Pedagogia lui Creangă*”. De acum, spune profesorul din Stăncești, Creangă se va ocupa de manualele didactice care, fiind cerute, îi vor aduce venituri destul de frumoase. Căzând însă guvernul Tell și venind Maiorescu ca ministru la Instrucția Publică, Creangă este reprimat în învățământ și, la 1 septembrie 1874, este numit la Școala nr. 2 de băieți, din Păcurari. Tot acum, se împrietenește cu revizorul școlar Mihai Eminescu, care îl introduce în Societatea „Junimea”, în 1875, și dă publicității „*Poveștile*” și „*Amintirile*” care l-au ridicat între cei mai mari scriitori ai neamului românesc.

În anul 1878, pentru activitatea didactică, Creangă primește distincția „*Bene Merenti*” clasa a II-a, iar în 1883 – decorația „*Cavaler al Ordinului Coroana României*”; el însă nu le-a purtat niciodată.

Filozoful Vasile Conta, venind ministru al școlilor, între 20 iulie 1880 și 10 aprilie 1881, îl numește pe Ion Creangă membru în Consiliul Permanent al Instrucțiunii.

De pe acum încep să se îndesească atacurile de epilepsie, stând în repetate rânduri în stațiunea Slănic, dar boala se agravează mereu și în seara zilei de 31 decembrie 1889 „*când copiii umblau cu uratul, iar satele vuiau de clopote, tălânci și buhaie, Creangă își dete sufletul și scăpă de toate*” – spune frumos domnul I. D. Marin.

Cartea „*Pedagogia lui Creangă*” are două părți și mai multe capitole. În prima parte analizează **Starea culturală a sfârșitului de secol al XIX-lea, din România**, ca urmare a nevoii de a pune bazele României moderne, diferite legi de organizare a vieții de stat, dar și cu gâlceava dintre partide, toate acestea petrecându-se într-o lume dezorientată, dar dornică de transformare, inclusiv prin importarea modei din Apus, cu laturile ei bune și cu păcatele ei. Era acum vremea când Eminescu scria *Epigonii* și când Titu Maiorescu scria că „*Înainte de a avea învățători sătești, am făcut școli prin sate, și înainte de a avea profesori capabili, am deschis gimnazii și universități și am falsificat instrucția publică*” (Critice, vol. I).

Este apoi analizată **Starea școalelor primare**, cu criza de localuri și de învățători, puțini și slab pregătiți. Se oprește la Școala Preparandală din Iași și face referiri cu privire la organizarea acesteia. Sunt trecute în revistă metodele de predare, folosirea cărților, numite „*bucoavne*”, introducerea metodelor lancasteriene și sunt reliefate modificările făcute de Ion Creangă.

Sunt analizate manualele didactice folosite și se prezintă detaliat **Abecedarul** elaborat de Ion Creangă, V. Receanu și Gh. Grigorescu, toți învățători la Școala Primară „Trei Ierarhi”. Acestora li s-au adăugat Gh. Enăchescu și A. Simionescu, foști preparanți și apoi învățători în Iași, precum și N. Călinescu, normalist din județul Iași și pedagog la Școala Preparandală. Toți au pus în **Abecedar** experiența și rezultatele foarte bune obținute la clasele la care predau.

Abecedarul scos s-a intitulat „*Metoda nouă de scriere și cetire*” și a apărut în 1868, cu un preț de 43 parale sau 33 de bani, fiind cel mai ieftin abecedar pe vremea aceea. A doua ediție apare în același an (1868), iar în 1871 era ediția a V-a, fiind scoasă în 36000 de exemplare. În 1893, apare ediția 23, cu un număr de 527000 volume vândute.

În 1871, autorii pomeniți mai sus scot de sub tipar și cartea de cetire, cu titlul „**Învățătorul copiilor**”, o carte de cetire pentru celelalte clase primare. Titu Maiorescu îi cere lui Creangă să facă mai multe expuneri în fața învățătorilor din sate, pentru ca ei să înțeleagă noile metode de predare. Înțelegând acest lucru, Creangă redactează „**Povățuitorul la cetire prin scriere, după sistemul fonetic**”, aceasta fiind socotită prima „*Metodică*” din țară scrisă pentru clasa I primară.

I. D. Marin trece în revistă și se oprește cu răbdare la capitolul „**Polemici pentru apărarea manualelor didactice ale lui Creangă**”. Replici ironice, bine argumentate sunt date de Creangă lui I. Nădejde și A. Gorjan, care criticau formal aceste manuale, și acestea sunt dovada de bun pedagog a marelui povestitor.

Creangă, dându-și seama de superioritatea sa ca învățător, de superioritatea manualelor sale didactice, când abecedarele s-au înmulțit, celelalte fiind făcute mai ales din interes de câștig, făcute de oameni străini de școala primară, el propune Ministerului să pună pe fiecare autor „*la probă*”, într-o școală primară, ca să-și predea fiecare câteva lecții din abecedarul pe care pretindea că l-a făcut. „*Este o mare deosebire*”, spunea Creangă, *între a fi om învățat și a fi învățător*”.

În partea a doua a cărții, sunt analizate de autor, pe larg, ideile pedagogice ale lui Creangă, detaliind probleme ca: „*Posibilitatea și limitele educației*”, „*Idealurile educației*”, „*Mijloacele educative*”, „*Comunitatea pedagogică*” și încheie cu „*Valoarea de actualitate a pedagogiei lui Creangă*”. I. D. Marin își încheie cartea spunând: „*oricât de puțin am face zilnic (din sfaturile și recomandările lui Creangă – n.n.), va însemna o satisfacție post-mortem pentruarele noastre învățători al neamului, care ne observă tot mai mult din lumea umbrelor.*”

Această carte merită citită de oamenii școlii, mai întâi, ea fiind opera unui tânăr învățător și profesor din această parte de țară. De fapt, viața și opera lui I. D. Marin sunt dovada unui spirit înflăcărat, dornic de cunoaștere, devenit enciclopedist și un apostol în adevăratul sens al cuvântului. Publicist, istoric și istoric literar, a lăsat posterității o zestre spirituală ce merită cercetată și valorificată.

MEDALIA 5 ANI DE ACTIVITATE A CABINETULUI DE NUMISMATICĂ ȘI FILATELIE AL BIBLIOTECII JUDEȚENE – MIHAI EMINESCU – BOTOȘANI

Mihai C.V. Cornaci

Multiple determinări au generat o firească dorință din partea colectivului Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” din Botoșani de a folosi prezentul pentru siguranța unei amintiri în viitor.

Împlinirea celor 129 ani de rodnică activitate a instituției citate, cu însemnate contribuții în evoluția actului cultural botoșănean, coincide cu împlinirea celor 5 ani de activitate a celei mai tinere secții – „Cabinetul de numismatică și filatelie”.

Această aniversare a constituit un bun prilej pentru editarea primei medalii în numele prestigioasei instituții publice de informare și documentare ce poartă numele iubitului poet, Mihai Eminescu.

Tirajul a fost realizat la Moscova cu ajutorul d-lui dr. Constantin Ciobanu – președintele ASOCIAȚIEI FILATELIȘTILOR, MAXIMAFILIȘTILOR ȘI CARTOFILIȘTILOR din Republica Moldova.

Cele două fețe ale medaliei, purtătoare de informații se constituie ca un mijloc de comunicare și pot fi prezentate astfel:

• Câmpul central al aversului este ocupat de imaginea instituției, devenită sediul central al Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” Botoșani din aprilie 2005. Clădirea construită în anul 1928, fostul sediu al B.N.R. Botoșani (agenție, filială, sucursală) a funcționat cu această destinație până la 31 august – 2000. Arhitectura deosebită ne conduce la restituirea unei personalități eminente a genului, Radu Dudescu (1) (1894-1983).

• În partea inferioară, cartea deosebită face trimitere la specificul instituției. Între carte și terasă este redată perioada de timp menționată: 2006 – I XII – 2011

• Circular, la exergă sunt redată textele: BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „MIHAI EMINESCU” /BOTOȘANI/ 5 ANI DE ACTIVITATE / CABINETUL DE NUMISMATICĂ ȘI FILATELIE

• Câmpul reversului este ocupat de primul portret al poetului la vârsta de 19 ani, după fotografia din anul 1869, în

semi-profil spre stânga încadrat de anii 1850-1889.

• La exergă, în partea superioară este dispus semi-circular textul MIHAI EMINESCU iar în partea inferioară – FIU AL BOTOȘANILOR.

• În dreapta bustului este redată actuala stemă a municipiului Botoșani – propusă de specialiști și de primar spre dezbateri în ședința publică (fig. 1) - indicat cel care în numele editorului s-a preocupat din 15-07-2009 și aprobată prin hotărârea Consiliului local nr. 259 din 29 iulie 2009.

• Tot în partea dreaptă, cu litere de dimensiuni mici, este indicat cel care în numele editorului s-a preocupat de finalizarea acestui proiect.

• Ambele fețe sunt realizate în tehnica redării într-un singur plan, având ca suport câmpul ușor matisat iar reprezentările și textul în suprafețe lucioase ce contrastează cu suprafețele adiacente.

Medalia, cu diametrul de 50 mm, de Cornelia Viziteu, Costel Dorin Grigoruță și Mihai Cornaci a fost realizată în tiraj de 20 exemplare va fi oferită unor colaboratori apropiați precum și pentru protocolul instituției editoare.

Protejată într-o casetă specială, medală va fi însoțită de un certificat de autenticitate semnat de conducerea Bibliotecii Județene.

Cu această editare, Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani iese din „implicarea minoră” (2) a instituțiilor majore ce nu au inițiat nici măcar o singură medalie pe tema patronului lor cultural.

Note

(1) Cu arhitectură asemănătoare au fost construite sediile B. N. R. din Focșani și Tulcea.

(2) Constantin Mălinaș, „Eminescu în arta medaliei 1871 – 1989” – Studiu, catalog și album, Editura Gee – Botoșani pag. 10.

*Primarul Cătălin Flutur
în ședința publică de dezbateri
a stemei Municipiului Botoșani*

DIN ROADELE SUFLETULUI DE VORONEAN!

SĂRBĂTOARE DE TOAMNĂ LA ȘCOALA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DE LA VORONA

Ioana Matfeev

Elevele Școlii „Alexandru Ioan Cuza” din Vorona au oferit, duminică, spre sfârșit de octombrie, o după-amiază plăcută petrecută dincolo de zgomotul urban. O fac constant, în perioada aceasta, de câțiva ani, pentru a-și sărbători cadrele didactice, colegii, conducerea unității de învățământ de unde pleacă mai departe pentru a afla tainele vieții. Pe data de 23 octombrie, au lăsat la o parte faptul că era o zi de duminică, când cei mai mulți dintre elevi preferă să-și vadă de emisiunile preferate de la tv ori de ultimul joc pe computer, pentru a oferi tuturor celor care i-au vizitat un semn de bucurie că școala lor e cu un an mai „înțeleaptă”. Au sărbătorit ziua școlii. Și au făcut-o cu fastul unei grupări inimoase fără să posede bani pentru mese copioase, programe cu repetiții nesfârșite și regizori calificați. Dar au avut de toate. Și teatru, și expoziții și muzică și multă mâncare. A fost o sărbătoare! Iar ei și-au trăit-o cu sufletul lor curat. Au pregătit cu talentul lor, cu munca și efortul lor o după-amiază caldă, o seară pentru prietenii școlii. O duminică în acord cu decorul pe care însăși clădirea cu toată așezarea ei rustică îl oferă. Școala e o clădire joasă, dar cu pereți parcă vibrând căldură când îi pășești pragul. E o casă țărănească în care domnește o ordine a lucrurilor. Pereții mustesc de vitrine cu laurii elevilor, transpuși în diplomele care descriu fără cuvinte performanțele lor la învățătură. Câteva săli de clasă, o cancelarie modestă la intrarea în holul care duce pe coridorul devenit gălăgios în pauzele școlare. Totul te invită la a pierde timpul fără să regreți trecerea inexorabilă a secundelor. Pașii tuturor celor care au pășit duminică în incinta școlii voronene s-au îndreptat involuntar ori chiar după miros spre sala, pardon cămara de toamnă. Una din sălile de clasă s-a transformat ad-hoc, pentru o zi, într-o adevărată cămară de toamnă. Borcane cu dulceață, dar și cu murături, saci de cartofi, ceapă, ardei, gogoșari, vinete, grâmezi de fructe tomnatice, nuci cât încapă au gădilat nările, amintind serile din copilărie când bunica nu mai contenea cu treburile pentru a conserva bunătăți pentru cele șase luni chiar de iarnă. Numai puțin de 15 gospodine, mămici ale copiilor, care învață la școala sărbătorită, s-au întrecut pe sine pentru a-și arăta dibăcia în ale pregătirii pentru iarnă. Expoziția intitulată „Din roadele toamnei” a fost completată într-o eleganță specifică portului popular cu o paradă a figurinelor de tot felul confecționate de copii (așa au spus organizatorii!) din... bostan. Că o fi de vină apropiata sărbătoare de Halloween, că o fi doar imaginația lor și întâmplarea, asta nu mai contează câtă vreme, da, e o sărbătoare la care copiii au pus umărul la fiecare acțiune. Programul s-a remarcat de asemenea printr-un spectacol pe care copiii de la gimnaziu ai școlii, coordonați de profesorul Anca Melinte, l-au pregătit. Scenetele după opere cunoscute precum „Soacra cu trei nurori”, „Amintiri din copilărie”, „Iedul cu trei capre”, puse în viață pe o scenă improvizată în

curtea din spatele școlii au stârnit ropote de aplauze din partea publicului care a îndurat frigul și dificultatea de a auzi chiar fiecare replică (Deh! Lipsa banilor nu oferă condițiile adevărate unei scene de teatru). Și fără glumă, chiar! Unii dintre copiii au dovedit talent actoricesc în cele câteva minute de teatru școlar. S-a cântat muzica populară (cum era firesc, de altfel!) și s-au dat premii. Copiii de la școala voroneană au participat, în cursul săptămânii ce a precedat ziua școlii la un concurs de cultură generală cu întrebări ...deloc ușoare, dar pe care le-au rezolvat căci s-au acordat și locul I, și locul II și locul III. Toate întrebările au fost publicate în noul număr al revistei „Crăițe” al școlii care s-a lansat cu această ocazie. Revista este deja la al 14-lea număr și al 11-lea an de viață.

CENTRUL ISTORIC – CENTRUL CULTURAL AL BOTOȘANILOR ÎȘI DEZMORȚEȘTE SPIRITUL

Ion Istrate

Bătjocorit și umilit, victimă a unui atentat dezonorant la identitate, parcă anume pus la cale de cineva, întinându-i-se memoria, Centrul Istoric al Botoșanilor își resoarbe seva ancestrală de cultură și civilizație, răsturnând obsedantul comentariu mediatic din ultimul timp.

Tonul l-a dat Editura Agata, care a renunțat la organizarea lansărilor de carte în alte spații, decisa să-și valorifice resursele proprii favorizate de finalizarea lucrării de reabilitare și restaurare a Centrului Vechi.

Într-o ținută destinsă, Sala de conferințe a Editurii Agata din Centrul Istoric al Botoșanilor, a găzduit pe 3 noiembrie 2011 un eveniment cultural deosebit: lansarea volumului de poeme – *Ecouri* – scris de Maria Moisoiu, la care au participat oameni din mediul cultural și jurnalistic (scriitoarea Lucia Olaru Nenati, președintele Asociației Jurnaliștilor – Cristian Lupașcu, directorul Teatrului Mihai Eminescu – Traian Apetrei, prof. Dana Pietraru, redactorii revistei Luceafărul – istoricul Ionel Bejenaru, muzeograful Gheorghe Median, Al.D. Funduianu, Ovidiu Chelaru, D.M. Gaftoneanu – deținătorul a opt premii, toate din acest an, pentru poezie etc.), funcționari ai Primăriei Botoșani, prieteni și foști colegi ai poetei.

Cu gândul de a reveni și dezvolta ideea din titlu las loc selecției realizată de jurnalistul Cristian Lupașcu privind aprecierile participanților la acest eveniment cultural: <<“*Cea de-a treia carte semnată de Maria Moisoiu și apărută la Editura Agata din Botoșani, în condiții grafice deosebite, pune în evidență atât trăsăturile afective ale autoarei, cât și o susținută tenacitate de autodepășire, în plan literar, dorința de a face cunoscută cititorilor săi realitatea vieții contemporane cu multiplele ei iradiieri spirituale*”, a subliniat, în prefața cărții, eseistul, filosoful și poetul Dumitran Frunză.

“*Sincera mea părere este că acest al treilea volum a câștigat în valoare și în expresie. Dacă în primul volum am întâlnit idei și sentimente*

**POETEI MARIA MOISOIU,
LA LANSAREA
VOLUMULUI DE
POEZIE „ECOURI...”,
SALA DE CONFERINȚE A
EDITURII AGATA - 3
NOIEMBRIE 2011**

Lansând o carte de „Ecouri...”,
Mizezi pe-auzuri foarte fine,
Pe capete neduse-n nouri...
Dar nu-ntâlnești la orișicine.

Ionel Bejenaru

versificate, aici putem vorbi deja de o abundență de figuri de stil, de metafore, care, câteodată, te pun pe gânduri”, a declarat fostul director al Direcției pentru Cultură, Dana Pietraru, prietenă cu Maria Moisoiu.

“*Cartea de față care nu trebuie povestită, care nu trebuie neapărat luată în vizor, din punct de vedere critic. Este o carte care se citește, care, la rândul ei, generează emoții*”, a subliniat Ionel Bejenaru.

“*Urmărind și ceea ce a scris doamna Maria Moisoiu și acum, dar și până acum, am ajuns la concluzia că fenomenul acesta este o reacție, o atitudine de răspuns și de opoziție față de această realitate destul de degradată, destul de pragmatică*”, a subliniat Lucia Olaru Nenati.

“*Doamna Moisoiu nu aparține niciunui curent literar și nu vrea, probabil, să ajungă să fie comparată cu nimeni. Este un om care scrie pentru că simte că trebuie să scrie. Și scrie cu cuvinte așa cum îi vin, nu căutându-le, nu dând perfecțiune versului. Îl lasă să fie mai ales sugestiv*”, a spus și Gheorghe Median.>>

În acest străvechi și înălțător spațiu – Centrul Istoric și Cultural al Botoșanilor – evenimentul a fost perceput imediat și apreciat ca fiind o reușită.

De aceea cred, sincer, într-o revigorare a vieții culturale și atitudinii civice din acest loc și nu în promisiuni deșarte așezate schematic pe hârtie, ce generează comentarii sterile și amplifică efectul nociv, aici, unde *aerul respirat trebuie să fie curat*. Faptele constructive din ultimul timp (proiectul ce se finalizează prin grija Primăriei, inițiativa *Locativei* de a trece la treabă și a-și îngriji spațiile ce le administrează, interesul proprietarilor de imobile din Centrul istoric pentru a le utiliza adecvat, susținerea actului cultural întreprins de diferite organizații civice și mediul privat de afaceri, etc.) vor conduce spre un atractiv Centru Cultural al Botoșanilor, valorificând ceea ce înaintașii noștri au făurit.

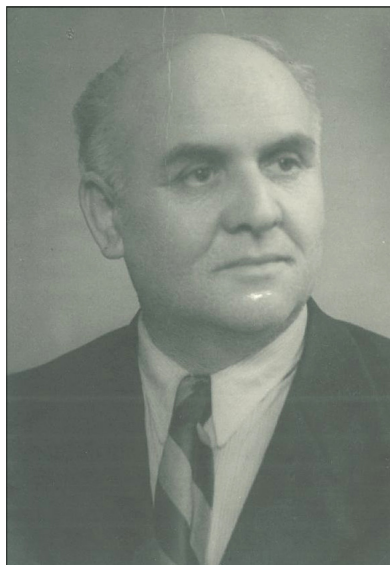

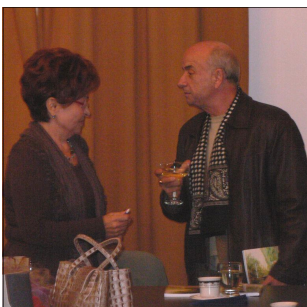
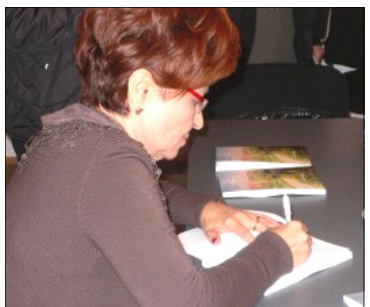
ALBUM CULTURAL -ISTORIC BOTOȘĂ- NEAN

PROF. DR. EUGEN
NECULAU
1948

(Din colecția Ionel
Bejenaru)

“ECOURI...”, AUTOR MARIA MOISOIU

EVENIMENTELE CULTURALE ALE EDITURII AGATA ÎN IMAGINI:

“MONOGRAFIA COMUNEI VIIȘOARA”

*Bustul lui Mihai Eminescu
 Sinaia, 1956
 (Fotografie din colecția Gheorghe Caraman)*

17/08/2005

Parteneri:

Botoșani, str. 1 Decembrie, nr. 25
www.agata.ro editura@agata.ro librariile@agata.ro

Fundația Națională
 pentru Dezvoltare Comunitară

Design & Tipar: S.C. INFOCONT RECORD S.R.L.
 Botoșani, Piața Revoluției, nr. 13

Comanda nr. 216/2011, Tiraj 1.000 exemplare, 44 pagini
 Bun de tipar: 11 noiembrie 2011

2067-2144

Preț:
 8,00 lei